

STUDIUM

UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW

ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO

GMINY

KLUKI

ZMIANA
/ZGODNIE Z UCHWAŁĄ NR 60/X/2011
RADY GMINY KLUKI
z dnia 14 września 2011 r./

ZALĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY
NR .....
RADY GMINY KLUKI
z dnia ..... r.

CZERWIEC 2013

SPIS TREŚCI:

I. WPROWADZENIE	4
1. Podstawowe informacje, tryb opracowania	4
2. Powiązania polityki przestrzennej samorządu terytorialnego z polityką przestrzenną województwa	6
3. Podstawa opracowania studium	6
II. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE	7
1. Obszar gminy	7
2. Funkcje gminy	7
3. Powiązania funkcjonalno - przestrzenne gminy	7
III. UWARUNKOWANIA	8
1. Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające ze stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego	8
1.1. Ukształtowanie terenu	8
1.2. Budowa geologiczna i geomorfologiczna	8
1.3. Warunki geologiczno – gruntowe	9
1.4. Surowce naturalne	9
1.5. Gleby	11
1.6. Wody powierzchniowe	12
1.7. Wody podziemne	15
1.8. Warunki klimatu lokalnego	16
1.9. Szata roślinna	18
1.10. Syntetyczna ocena warunków ekofizjograficznych	20
2. Obszary i obiekty środowiska przyrodniczego i kulturowego objęte ochroną	21
2.1. Obszary chronionego krajobrazu i użytki ekologiczne	21
2.2. Pomniki przyrody	22
2.3. Rezerваты przyrody	23
2.4. Elementy historycznego układu osadniczego	24
2.5. Historyczne obiekty kulturowe	24
2.6. Rys historyczny	27
2.7. Kultura niematerialna	27
2.8. Obszary chronione na podstawie przepisów szczególnych	28
2.9. Syntetyczna ocena stanu obszarów i obiektów objętych ochroną -diagnoza	28
3. Uwarunkowania społeczno-demograficzne rozwoju gminy	29
3.1. Uwarunkowania w zakresie demografii	29
3.1.1. Liczba i rozmieszczenie ludności	29
3.1.2. Struktura płci	30
3.1.3. Struktura wieku	31
3.1.4. Ruch naturalny ludności	31
3.2. Uwarunkowania społeczne w zakresie rynku pracy	32
3.2.1. Praca i zatrudnienie	32
3.2.2. Bezrobocie	33
3.2.3. Ocena syntetyczna uwarunkowań społeczno-demograficznych rozwoju gminy	33
4. Uwarunkowania gospodarczo-ekonomiczne rozwoju gminy	34
4.1. Sieć osadnicza	34
4.2. Infrastruktura społeczna	35
4.2.1. Administracja	35
4.2.2. Oświata i wychowanie	35
4.2.3. Ochrona zdrowia	36
4.2.4. Bezpieczeństwo publiczne	36
4.2.5. Bankowość	36
4.2.6. Kultura	36
4.2.7. Zasoby i warunki mieszkaniowe	37
5. Uwarunkowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej	37
5.1. Warunki przyrodnicze funkcjonowania rolnictwa	37
5.2. Wykorzystanie ziemi	37
5.3. Jakość gruntów	38
5.4. Struktura własności gruntów	38
5.5. Wyposażenie techniczne rolnictwa	39
5.6. Produkcja rolna	39
5.7. Produkcja zwierzęca	41
5.8. Mocne i słabe strony gospodarki rolnej w gminie	41
6. Uwarunkowania wynikające ze stanu działalności produkcyjno-usługowej – ocena	42

7. Uwarunkowania rozwoju komunikacji	43
7.1. Sieć drogowa.....	43
7.2. Sieć kolejowa.....	44
8. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury technicznej	45
8.1. Zaopatrzenie w wodę.....	45
8.2. Odprowadzanie ścieków.....	45
8.3. Gospodarka odpadami.....	47
8.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną.....	47
8.5. Zaopatrzenie w ciepło.....	48
8.6. Zaopatrzenie w gaz.....	48
8.7. Telekomunikacja.....	49
IV. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA	50
1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów	53
2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy	54
2.1. Tereny wyłączone spod zabudowy ze względu na przepisy odrębne.....	54
2.2. Tereny, na których ogranicza się lokalizację zabudowy ze względu na ochronę walorów przyrodniczych.....	54
2.3. Tereny zabudowy.....	54
3. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk	59
3.1. Ochrona istniejących zasobów przyrodniczych gminy.....	59
3.2. Ochrona wód.....	60
3.3. Ochrona zasobów glebowych.....	60
3.4. Koncepcja kształtowania systemu ekologicznego.....	61
3.5. Ochrona powietrza.....	61
3.6. Kształtowanie krajobrazu i terenów przyrodniczo czynnych.....	62
4. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	62
5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej	63
5.1. Infrastruktura techniczna.....	63
5.1.1. Gospodarka wodno – ściekowa	64
5.1.2. Gazownictwo	64
5.1.3. Gospodarka ciepła	64
5.1.4. Zagospodarowanie odpadów	64
5.1.5. Zaopatrzenie w energię elektryczną	65
5.1.6. Telekomunikacja	65
5.2. Układ drogowy.....	66
5.3. Układ kolejowy.....	68
5.4. Szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe.....	68
6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym	68
7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1	68
8. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m ² oraz obszary przestrzeni publicznej	69
9. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne	69
10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej	70
10.1. Tereny rolne.....	70
10.2. Tereny trwałych użytków zielonych.....	71
10.3. Tereny leśne.....	72
10.4. Tereny przeznaczone do zalesienia.....	74
11. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych	74
12. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny	74
13. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. nr 113, poz. 984 i nr 153, poz. 1271)	74
14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji	75
15. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych	75

16. Inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie	75
V. POLITYKA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA	76
VI. INTERPRETACJA ZAPISÓW USTALEŃ STUDIUM	78
VII. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ I SYNTEZA USTALEŃ PROJEKTU STUDIUM	79

I. WPROWADZENIE

1. Podstawowe informacje, tryb opracowania

Rada Gminy Kluki Uchwałą Nr 87/XI/99 z dnia 30 grudnia 1999 r. przyjęła „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kluki”, w którym określono główne cele i kierunki rozwoju przestrzennego oraz zasady prowadzenia polityki

przestrzennej gminy.

Proces związany ze sporządzeniem projektu studium poprzedziły prace przygotowawcze, w wyniku, których przygotowano niezbędne materiały piśmienne i kartograficzne, przedstawiające stan zagospodarowania przestrzennego gminy. W oparciu o te materiały sporządzono projekt studium, przyjętego przez Radę Gminy w/w uchwałą.

W miarę upływu czasu materiał ten wymagał uzupełnienia, wzbogacenia i uszczegółowienia o aktualną sytuację i ewoluujące potrzeby gminy.

Wójt Gminy Kluki dokonał analiz i oceny aktualności studium, która wykazała potrzebę zmiany studium.

Po dokonaniu oceny Wójt Gminy Kluki wystąpił do Rady Gminy z wnioskiem o przystąpienie do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kluki”. Rada Gminy Kluki Uchwałą Nr 20/XV/04 z dnia 16 września 2004 r. w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy wyraziła wolę zmiany tego dokumentu.

Uchwałą Nr 60/X/2011 Rada Gminy Kluki z dnia 14 września 2011 r. podjęła decyzję o przystąpieniu do opracowania zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kluki" zatwierdzonego uchwałą nr 47/XII/07 z dnia 5 października 2007 r.

Potrzeba przystąpienia do zmiany studium wynika z konieczności opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki o nr ewid. 173/6 położonej w Klukach, która jest obecnie własnością Lasów Państwowych, a na której planowany jest cmentarz.

Niniejsze opracowanie stanowi zmianę "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kluki" z 2007 r., które zostało wykonane przez zespół autorski "UNIGLOB" z Łasku pod kierownictwem mgr inż. Piotra Ulricha i wykorzystuje zawarte w nim materiały.

Ze względu na ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717, z późn. zm.) zmienił się zakres, problematyka i tryb sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. Z nowych, obowiązkowych do uwzględnienia elementów studium, należy wyszczególnić i ustalić zasady ochrony dóbr kultury współczesnej, określić obszary, na których będą rozmieszczone inwestycje celu publicznego o znaczeniu gminnym i ponadlokalnym, obszary przestrzeni publicznej, określić obszary, dla których sporządzenie planu miejscowego jest obowiązkowe na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m², określić obszary, dla których gmina zamierza sporządzić plan miejscowy, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych na cele nierolnicze i nieleśne, wyszczególnić obszary występowania złóż surowców mineralnych, obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych, granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych oraz inne obszary problemowe w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie. Przystępując zatem do korekty poprzedniej edycji studium, należało dostosować cały dokument do wymagań obecnie obowiązującej ustawy.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 sporządzającym studium jest Wójt Gminy Kluki.

Studium jako dokument przyjmowany jest uchwałą Rady Gminy i podlega nadzorowi wojewody co do zgodności z prawem.

Studium zawiera tekst oraz rysunki: planszę „Uwarunkowania” w skali 1 : 10 000 oraz planszę „Kierunki zagospodarowania, Polityka funkcjonalno-przestrzenna” w skali 1 : 10 000.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego powstało w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80 poz. 717, z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233),
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 7 maja 2004 r. w sprawie sposobu uwzględniania w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa (Dz. U. Nr 125, poz. 1309),
- przepisy odrębne.

Studium jest narzędziem kształtowania polityki przestrzennej Samorządu. Jest ono wyrazem jego poglądów i postanowień związanych z rozwojem gminy. Głównym zadaniem studium jest określenie polityki przestrzennej gminy wpisanej w politykę przestrzenną państwa oraz ogólnych kierunków i zasad zagospodarowania przestrzennego gminy. Studium ma za zadanie także sformułowanie lokalnych uwarunkowań, celów i programów rozwoju, dzięki czemu staje się ono dokumentem wytyczającym ogólną politykę przestrzenną gminy,

a jednocześnie posiadać będzie charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Określona w studium polityka przestrzenna jest zgodna z zasadami ustanowionymi przepisami prawa i uwzględnia w zagospodarowaniu gminy:

- dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu,
- stan ładu przestrzennego i wymogi jego ochrony,
- walory krajobrazowe, stan środowiska przyrodniczego oraz wymagania jego ochrony,
- warunki i jakość życia, ochrona zdrowia oraz bezpieczeństwa ludności i mienia,
- potrzeby i możliwości rozwoju gminy,
- stanu prawnego gruntów,
- występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie odrębnych przepisów,
- występowanie udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych,
- występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych,
- stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami,
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych,
- wymagania dziedzictwa kulturowego i dóbr kultury,
- walory ekonomiczne przestrzeni i prawo własności,
- potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa.

Zgodnie z art. 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, studium uchwała Rada Gminy. Nie jest ono aktem prawa miejscowego, ale zawarte w nim i uchwalone przez Radę Gminy zasady polityki przestrzennej winny być wiążące dla Wójta Gminy i wszystkich komunalnych jednostek organizacyjnych działających na terenie gminy. Jest to więc ważny akt władczy, w którym Rada Gminy bezpośrednio wpływa na działania całego swojego aparatu wykonawczego.

2. Powiązania polityki przestrzennej samorządu terytorialnego z polityką przestrzenną województwa

Wójt Gminy Kluki sporządzając studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy ma obowiązek uwzględnienia ustaleń strategii rozwoju województwa zawartych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa (art. 11 pkt 4 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym).

Następnie Wójt Gminy przedkłada studium do zaopiniowania i uzgodnienia. Szczególnie istotne jest, aby w studium zostały uwzględnione zamierzenia w zakresie ponadlokalnych inwestycji komunalnych i rządowych związanych z zagospodarowaniem terenów.

3. Podstawa opracowania studium

Podstawą prawną przystąpienia do opracowania „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kluki” jest art. 9 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, oraz Uchwała Nr [60/X/2011](#) Rady Gminy Kluki z dnia [14 września 2011 r.](#) w sprawie przystąpienia do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

II. PODSTAWOWE INFORMACJE O GMINIE

1. Obszar gminy

Gmina Kluki położona jest w południowej części województwa łódzkiego. Administracyjnie gmina Kluki stanowi jedną z ośmiu gmin powiatu bełchatowskiego i graniczy:

- od północy - z gminami Bełchatów i Zelów,
- od zachodu - z gminą Szczerców,
- od wschodu - z gminą Bełchatów,
- od południa - z gminą Kleszczów.

Powierzchnia gminy liczy 118 km², co stanowi 0,65 % obszaru województwa łódzkiego oraz 12,2 % powierzchni powiatu bełchatowskiego.

2. Funkcje gminy

Gmina Kluki w zakresie funkcjonalnym jest gminą rolniczą o dużym potencjale ekologicznym oraz perspektywą rozwoju specjalistycznego rolnictwa i obsługi ludności, jak i funkcji usługowych w zakresie wypoczynku rekreacyjnego.

3. Powiązania funkcjonalno - przestrzenne gminy

Oddziaływania funkcjonalno - przestrzenne gminy uwidaczniają się przez powiązania administracyjne, gospodarcze, usługowe, jak również poprzez urządzenia infrastruktury technicznej i komunikacji. Zasięg powiązań funkcjonalno-przestrzennych jest różny w poszczególnych sferach życia i posiada różnorodną intensywność. Dotyczy on przede wszystkim miasta wojewódzkiego Łodzi, jak innych dużych miast i ośrodków województwa, przede wszystkim Bełchatowa - miasta powiatowego, pełniącego funkcję ośrodka administracyjno-usługowego. Ścisłe powiązania funkcjonalno-przestrzenne odnoszą się również do gmin bezpośrednio sąsiadujących z obszarem gminy Kluki. Dotyczy to zwłaszcza obszaru gminy Kleszczów (na terenie której zlokalizowana jest kopalnia i elektrownia Bełchatów). Powiązania administracyjne dotyczą administracji rządowej oraz samorządowej. Urzędy obsługujące gminę w tym zakresie znajdują się w Bełchatowie. W zakresie administracji specjalnej gmina podlega również Powiatowej Komendzie Policji w Bełchatowie. Główne agendy administracji nadrzędnej dotyczącej różnych dziedzin działalności obsługujące gminę, znajdują się również w Bełchatowie.

Izochrona dojazdu do nich wynosi przeciętnie 1/2 - 1 h. Związki gospodarcze gminy z innymi obszarami to przede wszystkim:

- rynek zbytu towarów (produktów rolnych),
- rynek pracy.

Najbliższe ośrodki zbytu produktów rolnych to Bełchatów, Zelów, Szczerców, a najbliższe rynki pracy znajdują się w pobliskim Bełchatowie i ZGE Bełchatów. Powiązanie funkcjonalne gminy z otoczeniem umożliwia przede wszystkim sieć komunikacji drogowej i telekomunikacyjnej.

Najważniejsza arteria komunikacyjna przecinająca równoleżnikowo obszar gminy w jej centralnej części to droga krajowa nr 8 - relacji Warszawa - Piotrków - Wrocław. Poprzez system dróg krajowych łączy ona gminę z wszystkimi większymi ośrodkami województwa oraz obszarami poza jego granicami.

Powiązanie funkcjonalne z gminami sąsiednimi umożliwiające przebiegające przez teren gminy drogi powiatowe.

III. UWARUNKOWANIA

1. Uwarunkowania rozwoju gminy wynikające ze stanu środowiska przyrodniczego i kulturowego

1.1. Ukształtowanie terenu

Według podziału J. Kondrackiego gmina Kluki leży na pograniczu dwóch makroregionów fizycznogeograficznych wchodzących w skład Prowincji Nizin Środkowopolskich. Część wschodnia należy do makroregionu Wzniesienia Południowomazowieckie, mezoregionu Wysoczyzna Bełchatowska, część zachodnia do makroregionu Nizina Południowowielkopolska, mezoregionu Kotlina Szczercowska. Granica między mezoregionami posiada ogólnie kierunek południkowy. Najwyżej położona jest część wschodnia należąca do Wysoczyzny Bełchatowskiej po czym teren opada łagodnie ku zachodowi i południowemu zachodowi. Najwyższy punkt 231,1 m n.p.m. znajduje się w pobliżu wschodniej granicy w rejonie Kaszewic, najniższy 168,0 m n.p.m. przy granicy zachodniej, w dolinie rzeki Widawki. Krawędź Wysoczyzny Bełchatowskiej opadająca ku Kotlinie Szczercowskiej oraz ku dolinie Widawki jest porożcinana licznymi, stosunkowo wąskimi i dość głęboko wciętymi dolinami cieków dopływów Widawki i Pilsni. Nachylenie stoków kształtuje się w dużej mierze granicach 3-8%. Tylko miejscami na stokach dolin spadki przekraczają 8%.

Kotlina Szczercowska posiada charakter równiny, ogólnie nachylonej w kierunku zachodnim i południowo zachodnim, porożcinanej koncentrycznie ukształtowaną siecią szerokich, płaskich dolin nawiązujących do doliny Widawki, nieproporcjonalnie szerokiej w stosunku do obecnie prowadzonych wód a zarazem stanowiącej wyrazisty element ukształtowania terenu.

Między obniżeniami dolinnymi występują łagodne wzniesienia, na które nałożone są wały wydymowe. Różnice wysokości między dnami dolin a wzniesieniami kształtują się w granicach 5-10 m, a w przypadku doliny rzeki Widawki powyżej 10 m.

1.2. Budowa geologiczna i geomorfologiczna

Pod względem geologicznym obszar gminy Kluki znajduje się w obrębie Niecki Łódzkiej. Stanowi ona obszerne obniżenie mezozoiczne, które w trzeciorzędzie uległo spękanom tektonicznym występującym głównie na południe od granic gminy. Jest ona zbudowana z utworów mezozoicznych, trzeciorzędowych i czwartorzędowych. Na powierzchni teren gminy pokryty jest utworami czwartorzędowymi, plejstoceniowymi i holoceniowymi o dość zmiennej miąższości od ca 40 m do ponad 90 m. W części północnej i środkowej gminy występują osady związane ze zlodowaceniem środkowopolskim. Są to osady pochodzenia wodnolodowcowego, z odosobnionymi płatami glin zwałowych moreny dennej. W części południowo-wschodniej (na wschód od Kaszewic), występują pagóry: czołomorenowe i kemowe, związane ze stadiem Warty zlodowacenia środkowopolskiego. Wzgórza te zbudowane są z utworów piaszczystych i ilastych silnie przekształconych w warunkach klimatu peryglacjalnego w okresie zlodowacenia środkowopolskiego.

Utwory zlodowacenia północno-polskiego to mady, mułki, piaski i żwiry rzeczne oraz mady i mułki rozlewiskowo-jeziernie. Występują one w zachodniej i południowej części gminy oraz lokalnie wzdłuż rzek i cieków. Towarzyszą im piaski akumulacji eolicznej występujące w formie piasków przewianych, wydym i wałów wydymowych.

Utwory holoceniowe stanowią wypełnienie koryt rzecznych. Reprezentują je osady rzeczne, humusowe piaski rzeczne, rzadziej torfy odłożone w dolinach Widawki, Ścichawki, Stawki, Pilsni i innych mniejszych cieków.

Pod względem morfologicznym wschodnia część gminy to wysoczyzna polodowcowa,

gdzie głównym typem krajobrazu jest nizinny krajobraz staroglacjalny równin peryglacjalnych z ostańcami, przy niewielkim udziale nizinnego krajobrazu dolin i równin akumulacyjnych, den dolinnych, tarasów wydmych.

1.3. Warunki geologiczno – gruntowe

Na terenie gminy występują dwa rodzaje warunków geologiczno-gruntowych. Pierwsze występują na terenach niskich pagórków wyniesionych ponad doliny Kotliny Szczercowskiej oraz na terenach wysoczyznowych Wysoczyzny Bełchatowskiej. Drugie na terenach dolin szerokich, płaskich i silnie uwilgotnionych, w granicach Kotliny Szczercowskiej oraz dość wąskich i dość głęboko wciętych na obszarze Wysoczyzny Bełchatowskiej, a także na terenie zagłębień bezodpływowych.

Tereny wysoczyznowe w zdecydowanej większości pokryte są utworami piaszczystymi w postaci piasków luźnych, słabogliniastych i gliniastych. Największe kompleksy piasków luźnych (poza lasami) występują między Kaszewicami i Klukami oraz na północ od Kluk, w rejonie wsi: Wierzchy Kluckie, Osina, Imielnia, Ciska, Roździn, Strzyżewice. Występują też na terenie doliny Widawki. Piaski luźne zajmują na terenie gminy największe przestrzenie. Drugie miejsce po piaskach luźnych zajmują piaski słabogliniaste. Występują one w większych kompleksach między Kaszewicami i Klukami i w rejonie Parzna. Piaski gliniaste w większych kompleksach znajdują się w rejonie wsi Ciska, Imielnia, Roździn i Strzyżewice. Jedyne większe kompleksy glin znajduje się w obrębie wsi Kluki. Zarówno piaski jak i gliny należą do utworów nośnych.

Tereny dolin i obniżen bezodpływowych są w większości wypełnione utworami pochodzenia organicznego. Występują tu głównie utwory murszowe i torfowe. Należą one do utworów słabonośnych i nienośnych.

Nieco inne warunki panują w dolinie Widawki. Występują tu zarówno piaski luźne jak i utwory pochodzenia organicznego. Obecnie południowa część doliny Widawki znajduje się pod wpływem leja depresyjnego BOT KWB Bełchatów S.A.. Wpływ leja zaznaczył się tu obniżeniem poziomu wód gruntowych, co spowodowało z kolei przesuszenie gruntów i mogło się przyczynić do poprawy ich nośności. Do gruntów nienośnych należą również utwory pochodzenia antropogenicznego, których na terenie gminy jest dość znaczna ilość.

1.4. Surowce naturalne

Gmina Kluki należy do rejonów niezbyt zasobnych w surowce mineralne. Budowa geologiczna sprawia, że występują tu jedynie kopaliny związane z utworami czwartorzędu. W związku z powyższym na terenie gminy występują w zasadzie trzy rodzaje surowców:

- piaski eoliczne - szeroko rozpowszechnione na terenie gminy. Są one eksploatowane na potrzeby własne, na niewielką skalę. Na terenie gminy nie ma większego udokumentowanego złoża piasków eolicznych.
- piaski wodno-lodowcowe - są to piaski o różnej granulacji. Przeważa frakcja średnioziarnista. Występują też domieszki grubych żwirów, głazików i głazów co ogranicza gospodarcze wykorzystanie tego materiału z powodu różnorodności złożowej. Występują one w rejonie Strzyżewic. Eksploatowane są na potrzeby budownictwa drogowego i do produkcji betonów,
- piaski kemowe - występują w okolicy wsi Osiny. Występuje w tym rejonie obszar potencjalnego występowania tego surowca, znajduje się on jednak w granicach projektowanego obszaru chronionego krajobrazu, w bezpośrednim sąsiedztwie projektowanego rezerwatu przyrody „Kluki” i dlatego piaski te nie powinny być eksploatowane na większą skalę.

Surowcem, który był i jest eksploatowany na terenie gminy są surowce okruchowe w postaci utworów piaszczysto-żwirowych i piasków wydmych. Przedmiotem eksploatacji są piaski wydmy, używane głównie do zapraw budowlanych, sporadycznie do produkcji pustaków oraz na podbudowę dróg. W kilku wyrobiskach są eksploatowane utwory piaszczysto-

żwirów używane do produkcji wyrobów betonowych oraz stosowane w budownictwie.

Zgodnie z art.4 ust. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981) wydobywanie piasków i żwirów przez osoby fizyczne bez koncesji może odbywać się jedynie pod warunkiem, gdy będzie wykonane bez użycia środków strzałowych, nie będzie większe niż 10 m³ w roku kalendarzowym i nie naruszy przeznaczenia nieruchomości.

Na terenie gminy występują następujące tereny górnicze:

- teren górniczy „Pole Bełchatów” ustanowiony został w koncesji Nr 120/94 z dnia 8.08.1994 r. z późn. zm., udzielonej przez Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa dla Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów” S.A. w Rogowcu na wydobywanie węgla brunatnego oraz kopalin towarzyszących ze złoża „Bełchatów”. W/w koncesja jest ważna do dnia 31.07.2020 r.
- teren górniczy „Pole Szczerców” został ustanowiony w koncesji Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 1.10.1997 r. Nr 25/97 z późn. zm. udzielającej Kopalni Węgla Brunatnego Bełchatów S.A. pozwolenia na wydobywanie węgla brunatnego i kopalin towarzyszących ze złoża brunatnego „Bełchatów – Pole Szczerców” z określonym terminem ważności – do dnia 1.10.2038 r.,
- teren górniczy i obszar górniczy „Kuźnica Kaszewska II” ustanowiony w koncesji Wojewody Łódzkiego z dnia 17.06.2005 r., znak: DG/PT.IV.-7412/2/10/05. udzielonej Panu Kazimierzowi Sosnowiczowi właścicielowi Zakładu Produkcyjno-Usługowo-Handlowego oraz Remontowo-Ogólnobudowlanego „Sprzęt-Bud”, z/s w miejscowości Nowy Janów 40, gm. Kluki na wydobywanie kruszywa naturalnego ze złoża „Kuźnica Kaszewska II”, położonego na działkach nr ewid.: 771/1, 772/4, 772/5, 772/6 w miejscowości Kuźnica Kaszewska. Koncesja jest ważna do dnia 30.06.2020 r.,
- teren górniczy i obszar górniczy „Kuźnica Kaszewska III” ustanowiony w koncesji Starosty Powiatu Bełchatowskiego z dnia 25.05.2006 r. znak: OS.VII.7513-1/05 udzielonej Spółce Jawnej „BUDKAR” J&A, Łuszczanowice 53, 97-410 Kleszczów, na wydobywanie kruszywa naturalnego (piasku) ze złoża „Kuźnica Kaszewska III”. Koncesja jest ważna do dnia 01.06.2015 r.,
- teren górniczy i obszar górniczy „Osina” ustanowiony w koncesji Nr 100 Wojewody Piotrkowskiego z dnia 30.05.1997 r. znak: OS-Vi-7521-6/96/97, *udzielonej Panu Mirosławowi Kaczorowi prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą Przedsiębiorstwo Ogólnobudowlanemu „Alma-Bud” Mirosław Kaczor z siedzibą: ul. Przemysłowa 12A, 97-400 Bełchatów, zmieniona decyzją Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 21.01.2008 r. znak RO.V-BW-7513-24/07 w zakresie terminu ważności koncesji, z następnie przeniesiona decyzją Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 14.01.201r. znak: RO-V-AR-7513-79/09/10 na rzecz Pana Henryka Frąckiewicza prowadzącego działalność gospodarczą pod nazwą „TRANS-HURT” Henryk Frąckiewicz z siedzibą: ul. Częstochowska 40, 97-420 Szczerców i ponownie zmieniona decyzja Marszałka Województwa Łódzkiego z dnia 21.02.2012 r. , znak: ROV.7422.10.2012.AR. Koncesja jest ważna do dnia 31.12.2017 r.*
- teren górniczy i obszar górniczy „Kuźnica Kaszewska I A” ustanowiony w koncesji Wojewody Łódzkiego z dnia 17.11.2004 r., znak: DG/PT.IV-7412/2/13/04 udzielonej Przedsiębiorstwu Produkcyjno-Handlowo-Usługowemu „BIP” s.c. Białek-Pacak z/s w miejscowości Filipowizna 1, gm. Sulmierzyce na wydobywanie kruszywa naturalnego ze złoża „Kuźnica Kaszewska I”, położonego w obrębie wsi Kuźnica Kaszewska, działki nr ewid.: 159/2, 160, 161, 162, 163, 164, 165/2, 165/1, 166/2, 167/2, 168/4. Koncesja jest ważna do dnia 30.11.2019 r..

- *Teren górniczy „Kuźnica Kaszewska IV” ustanowiony w koncesji Starosty Belchatowskiego z dnia 14.02.2008 r. znak: OS.VII.7513-2/07/08 udzielonej Przedsiębiorstwu Produkcyjno-Handlowo-Usługowemu „BiP” S.C. Bialek – Pacak z siedzibą Filipowizna 1, 98-338 Sulmierzyce na wydobywanie kruszywa naturalnego (piasku) ze złoża „Kuźnica Kaszewska IV” położonego w miejscowości Kuźnica Kaszewska na części działek ew. 77, 78/1, 79/1 i 80. Koncesja jest ważna do dnia 31.12.2022 r.*
- *Teren górniczy „Kuźnica Kaszewska V” ustanowiony w koncesji Starosty Belchatowskiego z dnia 02.06.2009 r. znak: OS.VII.7513-1/09 udzielonej Panu Stefanowi Pacakowi prowadzącemu działalność gospodarczą pod nazwą Usługi Transportowe Skup i Sprzedaż Artykułów Przemysłowych Stefan Pacak z siedzibą: ul. Strażacka 16, 98-338 Sulmierzyce na wydobywanie kruszywa naturalnego (piasku) ze złoża „Kuźnica Kaszewska V” położonego w miejscowości Kuźnica Kaszewska na części działek ew. nr 80,81 i 82. Koncesja jest ważna do dnia 31.12.2023*

Na terenie gminy zlokalizowane następujące udokumentowane złoża kopalin:

- *złoża kruszywa naturalnego: „Cisza”, „Kuźnica Kaszewska I”, „Kuźnica Kaszewska II”, „Kuźnica Kaszewska III”, „Kuźnica Kaszewska IV”, „Kuźnica Kaszewska V”, „Kuźnica Kaszewska VI”, „Kuźnica Kaszewska VII”, „Osina”, „Osina I”, „Osina Wschód”, „Trzqs”, „Trzqs II”, „Zarzecz” i „Zarzecz I”*
- *złoże torfu: „Trzqs I”*

1.5. Gleby

W zależności od genezy i właściwości utworów skał macierzystych oraz układu stosunków hydrogeologicznych wykształciły się na terenie gminy następujące rodzaje gleb:

- gleby brunatne wylugowane zajmują ok. 2 800 ha, co stanowi 76% gruntów rolnych. Największy obszar gleb brunatnych występuje w rejonie wsi Kluki i Kaszewice oraz na terenach zlokalizowanych pomiędzy tymi miejscowościami.
- gleby bielcowe i pseudobielcowe. Gleby bielcowe występują głównie pod lasami, a pseudobielcowe na użytkach rolnych. Gleby te zajmują ok. 5% gruntów ornych, ich przydatność rolnicza jest dość zróżnicowana.
- czarne ziemie występują w obniżeniach terenowych i dolinnych, bardzo często w sąsiedztwie gleb bagiennych. Zajmują ok. 20% gruntów. Największe powierzchnie czarnych ziem występują w okolicy miejscowości Parzno i Roździn oraz na terenie wsi Żar.
- mady występują w dolinach rzecznych. Są wykorzystane jako użytki zielone i grunty orne. Największe obszary tych gleb znajdują się w dolinie rzeki Widawki.
- gleby bagienne dzielą się na mineralne i organiczne. Wśród gleb mineralnych dominują murszowate, natomiast wśród organicznych mursze i mursze torfiaste zwane glebami torfowymi. Gleby te wykorzystywane są pod użytki zielone lub stanowią nieużytki rolnicze, zajmują znaczne powierzchnie w rejonie doliny Widawki oraz w dolinach innych cieków w rejonie Wierzychów Parzeńskich, Parzna i Strzyżewic.

Gmina charakteryzuje się przewagą gleb nieprzydatnych dla rolnictwa. Na terenie gminy występują ogólnie bardzo słabe kompleksy glebowe. Jedyny niewielki fragment kompleksu 2 (pszennego-dobrego) występuje na terenie wsi Kluki. Niewielkie powierzchnie kompleksu glebowego 4 (żytniego - bardzo dobrego) występują na terenie wsi Strzyżewice, Cisza, Roździn, Kluki i Osina, nieco więcej tego kompleksu jest na terenie wsi Parzno. Największe powierzchnie kompleksu 7 (żytniego bardzo słabego) znajdują się między Kaszewicami i Klukami w pasie położonym na południowy wschód od tych miejscowości. Użytki zielone występują prawie w całości w kompleksie (2 z) użytków zielonych średnich. Jedyny większy kompleks użytków zielonych słabych (3 z) występuje na terenie wsi Wierzchy.

Na terenie gminy nie występują obecnie żadne obiekty negatywnie oddziałujące na

gleby. Nawet w południowej części gminy znajdującym się w obszarze oddziaływania BOT KWB „Bełchatów” S.A. nie stwierdzono w glebach szkodliwych substancji - metali ciężkich oraz siarki. Zagrożeniem dla gleb może być lej depresyjny obejmujący południową część gminy na południe od rzeki Widawki. Gleby na terenie leja są w większości stale za suche. Najmniej wrażliwe na odwadniające działanie leja depresyjnego są gleby o drobnoziarnistym składzie mechanicznym jak pyły, gliny, ily, średnio zwięzłe i zwięzłe. Odprowadzenie okresowo występującego nadmiaru wody w wymienionych glebach poprawia nawet ich właściwości rolnicze. Odwodnienie mineralnych gruntów bagiennych, o średnio zwięzłym i zwięzłym składzie mechanicznym zniekształca je ekologicznie, ale stwarza w tych gruntach korzystne warunki do ukształtowania się gleb suchogruntowych o dużej aktywności biologicznej, przydatnych dla rolnictwa i leśnictwa.

Odwodnienie gleb torfowych może powodować daleko idące ich przesuszenie degradujące właściwości fizyczne i chemiczne tworzywa glebowego i tym samym skład gatunkowy i warunki wegetacji występujących tu roślin. Proces degradacji nie przebiega jednakowo we wszystkich gruntach, ale w zależności od różnych układów gruntowo - wodnych i agrotechnicznych. Dotyczy to również gleb o dużej przepuszczalności. Przy zmniejszeniu się przydatności gruntów na zawsze zmienia się klasa bonitacyjna.

Przebudowa sieci hydrograficznej może również powodować drenowanie przez rzeki przyległych terenów. Dotyczy to zwłaszcza okresów suchych. Proces ten jest szczególnie widoczny na użytkach zielonych. Gleby na terenie gminy są dość często zbyt przesuszone lub zbyt wilgotne, dlatego też na znacznej przestrzeni gruntów zostały przeprowadzone melioracje.

1.6. Wody powierzchniowe

Dział wodny Warty i Pilicy przebiega przez Wysoczyznę Bełchatowską. Gmina Kluki leży w dorzeczu rzeki Warty. Główną osią hydrograficzną gminy jest rzeka Widawka płynąca przez południową część gminy. Jest ona prawobrzeżnym dopływem Warty. W rejonie wsi Kuźnica Kaszewska Widawka była wykorzystywana dla uruchamiania obiektów przemysłowych i jest na tym odcinku uregulowana. Regulacja Widawki, ale już poza granicą gminy, nastąpiła w trakcie realizacji kopalni odkrywkowej w Bełchatowie, kiedy to koryto Widawki zostało przełożone.

W Kuźnicy Kaszewskiej do Widawki uchodzi rzeka Rakówka, prawobrzeżny dopływ Widawki, wykorzystująca w ujściowym odcinku dawne koryto rzeki Widawki. Poniżej miejscowości Zarzecze wpływał do Widawki jej lewobrzeżny dopływ Struga Żłobnicka, obecnie znajdują się tu dwa wybetonowane kanały odprowadzające wody kopalniane do Widawki. W pobliżu zachodniej granicy gminy uchodzi do Widawki drugi na terenie gminy lewobrzeżny dopływ Struga Aleksandrowska. Stanowi ona obecnie również wybetonowany kanał i służy odprowadzaniu wód kopalnianych z odkrywki Bełchatów do Widawki. Wzdłuż północno zachodniej granicy gminy płynie druga większa rzeka - Pilisia, dopływ Widawki.

Na północ od Kluk płynie rzeka Wierzchowiec. Jej dwa źródłowe odcinki mają swoje źródła na stoku Wysoczyzny Bełchatowskiej. Jej układ jest równoleżnikowy. Uchodzi do Pilsi powyżej miejscowości Lubiec.

Na południe od Parzna przecina gminę trzeci niewielki ciek - Stawka płynący jak dwa poprzednie ze wschodu na zachód. Wpływa do Pilsi w rejonie wsi Zbyszek. Ostatni z cieków, dopływów Pilsi, również o kierunku równoleżnikowym płynie na północ od Strzyżewic.

Istotnym elementem hydrograficznym są liczne stawy. Największe kompleksy stawów występują w dolinie Widawki, na terenie wsi Słupia i Zarzecze oraz na północ od Kluk w dolinie rzeki Wierzchowiec. Są one podstawą gospodarki rybackiej. Ponadto na terenie gminy występuje duża ilość niewielkich zbiorników wodnych zarówno sztucznych jak i naturalnych.

Największą powierzchnię wód ma miejscowość Zarzecze (30,40 ha), Trzask (21,71 ha), Żar (17,82 ha) oraz Kuźnica Kaszewska (15,86 ha). Najmniejszą – Ścichawa (1,45 ha) i Strzyżewice (3,67 ha). Ogólna powierzchnia wód - bez kompleksów stawów dawnego PGR -

wynosi 150,85 ha.

Budowa kopalni Bełchatów spowodowała duże zmiany w sieci hydrograficznej na otaczającym terenie, w tym w południowej części gminy Kluki. Dotyczy to rzek: Widawki i jej lewobrzeżnych dopływów - Strugi Żłobnickiej i Strugi Aleksandrowskiej. Wykonano przełożenie rzeki Widawki oraz jej regulację, regulację tymczasową Widawki od wsi Smugi na terenie gminy Kluki do Szczercowa, regulację kanału Struga Żłobnicka (Struga Żłotnicka) oraz przebudowy Strugi Aleksandrowskiej w korycie cieką z Zabłocia oraz przebudowy Strugi Aleksandrowskiej na kanał zrzutowy. Zostały też zrealizowane 3 zbiorniki wodne na Widawce powyżej terenu gminy. W bezpośrednim sąsiedztwie gminy Kluki jest zlokalizowany zbiornik Wawrzkowizna. Poza przebudową sieci hydrograficznej działanie kopalni Bełchatów powoduje również zmiany w odniesieniu do stanu wód. Na rzekach znajdujących się w zasięgu wpływu całego ZGE Bełchatów ma miejsce przede wszystkim:

- przyrost przepływu wskutek zrzutu wody z odwodnienia odkrywki i ścieków z kopalni,
- obniżenie przepływów w wyniku infiltracji do gruntu spowodowanej rozwojem leja depresyjnego,
- obniżenie przepływów na skutek poborów wody dla elektrowni.

Obniżenie odpływu na obszarze leja depresyjnego spowodowane jest zmniejszeniem lub zanikiem zasilania powierzchniowego i podziemnego oraz uciekaniem wody z koryt nie uszczelnionych. Zmniejszenie współczynnika odpływu przez lej depresyjny dla całego dorzecza Widawki określono z 0,24 do 0,16. Na odcinku poniżej zrzutów wpływ KWB przejawia się „nadwyżką” wody w stosunku do warunków naturalnych. Wynika to z większych ilości zrzutów wód kopalnianych niż straty spowodowane rozwojem leja. *Eksploatacja złoża Szczerców będzie oddziaływać głównie na rzeki Krasówkę i Nieciecz obie leżące poza granicą gminy oraz Strugę Aleksandrowską na całej długości cieką. Wody z terenu złoża Szczerców odprowadza rzeka Krasowa, uchodzi ona jednak do Widawki tuż przy zachodniej granicy, dlatego też odprowadzenie wód z kopalni Szczerców nie będzie miało wpływu na stan wody w Widawce na przestrzeni gminy.*

Widawka przed wpłynięciem na teren gminy w rejonie miejscowości Słok ma III klasę czystości. Poniżej zbiornika stan wód pogarsza się i wody są pozaklasowe za względu na wskaźniki bakteriologiczne. Na odcinku gminy pomiędzy punktami pomiarowymi wpływają do Widawki:

- **Rakówka – odbierająca ścieki z miasta Bełchatowa i Zakładów Przemysłu Barwników w Woli Krzysztoporskiej,**
- **Struga Żłobnicka – odbiera wody kopalniane oraz ścieki z oczyszczalni w Rogowcu,**
- **Struga Aleksandrowska – odbiera wody z proekologicznej bariery ochronnej wysadu solnego „Dębina” oraz odkrywki Bełchatów.**

Regionalna sieć monitoringu jakości wód powierzchniowych WIOŚ obejmuje na terenie gminy Kluki rzeki Widawkę i Pilsię.

Widawka w profilu pomiarowym Widawka-Szczerców (35,7 km), położonym najbliżej granicy gminy Kluki prowadzi wody pozaklasowe o ponadnormatywnych stężeniach azotu azotynowego, fosforu ogólnego i zanieczyszczeń mikrobiologicznych. Bardzo zła jakość wody na tym odcinku utrzymuje się od 2001 roku i wynika z dopływu ścieków ze Szczercowa, spod Aleksandrowa, z Bełchatowa, Stawka i Szczercowa. W kolejnym profilu pomiarowym Widawka – Dzbanks (32,5 km) zlokalizowanym powyżej ujścia Pilsii Widawka prowadzi wody pozaklasowe, które przekroczyły dopuszczalne normy azotu azotynowego, chlorofilu-a oraz miano Coli. Na jakość wody na tym odcinku wpływa dopływ ścieków z oczyszczalni Pracowniczej Spółdzielni Mleczarskiej oraz gminnej oczyszczalni ścieków ZGKiM w Szczercowie i ścieków z Zakładów Przetwórstwa Mięsnego ”EKOMAS”. Widawka na obszarze gminy Kluki powinna spełniać II klasę czystości.

Jakość wody w rzece Pilsii również podlega monitoringowi jakości wody w systemie regionalnym. Na obszarze gminy Kluki nie wytyczono profilu pomiarowego, stąd o jakości wody wnioskuję się na podstawie pomiarów z profilu pomiarowym Pilsia-Sromutka (18 km) zlokalizowanym powyżej gminy Kluki. Rzeka posiada na tym odcinku wody pozaklasowe z przekroczonymi wskaźnikami dotyczącymi zawartości biogenów; azotu azotynowego,

fosforu fosforanowego i fosforu całkowitego oraz chlorofilu-a i wskaźników mikrobiologicznych. Wpływ na taką jakość wód rzeki mają ścieki zrzucane na 19,1 km rzeki z oczyszczalni UMiG w Żelowie (również technologiczne z Tkalni Żelów SA).

Perspektywicznie Pilsia powinna spełniać II klasę czystości.

Dla pozostałych cieków brak danych dotyczących jakości wód. Jednakże ze względu na niskie przepływy i biorąc pod uwagę rolnicze zagospodarowanie zlewni rzek oraz niski stopień skanalizowania terenu gminy należy spodziewać się, iż są one poważnie narażone na degradację. Na terenie gminy brak powierzchniowych ujęć wody.

Tereny dolin rzecznych, źródeł, otoczenie strumieni i naturalnych zbiorników wodnych ze względu na swoje funkcje przyrodnicze oraz możliwość podtapiania powinny być bezwzględnie wyłączone z zabudowy.

Na terenie gminy Kluki projektuje się utworzenie czterech zbiorników retencyjnych, które mają na celu przede wszystkim retencję wód z terenu zlewni. Planowane zbiorniki to:

- Zbiornik retencyjny „Grobla” na rzece Pilsii ujęty w „Wojewódzkim Programie Małej Retencji Dla Województwa Łódzkiego”, październik 2005 r.,
Obiekt zlokalizowany będzie w całości na terenie gminy Kluki, w miejscowości Kluki. Planowana powierzchnia zbiornika wynosi 53,4 ha, pojemność 907,8 tys. m³, natomiast średnia głębokość – 1,7 m.
- Zbiornik retencyjny „Zbyszek” na rzece Pilsii ujęty w „Wojewódzkim Programie Małej Retencji Dla Województwa Łódzkiego”, październik 2005 r.,
Zlokalizowany będzie na terenie trzech gmin: Kluki, Żelów i Szczerców. Planowana powierzchnia zbiornika - 120,0 ha, pojemność 1,8 mln. m³, natomiast średnia głębokość – 1,5 m. Obiekt znajduje się w granicy trzech użytków ekologicznych.
- Zbiornik retencyjny „Słupia” na rzece Widawce ujęty w „Wojewódzkim Programie Małej Retencji Dla Województwa Łódzkiego”, październik 2005 r.,
Obiekt zlokalizowany będzie w całości na terenie gminy Kluki, w miejscowości Kaszewice. Planowana powierzchnia zalewu wynosi 36,0 ha, pojemność 612,0 tys. m³.
Zgodnie z „Wojewódzkim Programie Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego” zbiornik może pełnić funkcje energetyczne. W ocenie możliwości wykorzystania potencjału energetycznego programowanych obiektów małej retencji przedmiotem analizy były następujące czynniki:
  - lokalizacja budowli piętrzącej,
  - wysokość spadu (różnice wody górnej o dolnej),
  - przepływ średni SQ (m³/s),
  - uzasadnienie ekonomiczne budowy siłowni lub elektrowni, które w obecnych kosztach pozyskania potencjału hydroenergetycznego występuje przy uzyskaniu mocy powyżej ok. 30 kW.

Na podstawie powyższych kryteriów uznano, iż na terenie gminy Kluki jedynie projektowany zbiornik „Słupia” spełnia odpowiednie warunki do realizacji funkcji energetycznej.

- Zbiornik retencyjny „Wierzchy Kluckie” ujęty w „Wojewódzkim Programie Małej Retencji Dla Województwa Łódzkiego”, październik 2005 r.,
Obiekt zlokalizowany będzie w całości na terenie gminy Kluki, w miejscowości Wierzchy Kluckie. Będzie to najmniejszy z projektowanych zbiorników, jego planowana powierzchnia wynosi 0,6 ha, pojemność 15,0 tys. m³, natomiast średnia głębokość – 2,5 m. Zgodnie z „Wojewódzkim Programie Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego” zbiornik może pełnić funkcje przeciwpożarowe.

Teren gminy Kluki zgodnie z „Wojewódzkim Programie Małej Retencji dla Województwa Łódzkiego” znajduje się w II strefie priorytetowej pod kątem potrzeb małej retencji. Strefa ta obejmuje tereny o dużych potrzebach rozwoju małej retencji, gdzie występują korzystniejsze warunki klimatyczne (niż w I strefie priorytetowej), lecz jednocześnie duże potrzeby rolnictwa, gospodarki komunalnej i przemysłu wodochłonnego.

1.7. Wody podziemne

Według regionalnych opracowań hydrogeologicznych gmina Kluki znajduje się w obszarze jednostki strukturalnej Podregion Piotrkowski, gdzie występują dwa poziomy wodonośne: czwartorzędowy i kredowy.

Poziom czwartorzędowy stanowi główny poziom użytkowy. Charakteryzuje się on występowaniem dwóch lub trzech warstw wodonośnych na poziomie od kilku do 80 m, związanych z obecnością utworów piaszczysto-żwirowych i piasków. Z badań wynika, że największa głębokość występowania użytkowego poziomu wodonośnego występuje w rejonie południowo - zachodnim gminy (do ok. 120 m), w części północnej i południowej kształtuje się na poziomie 20 - 40 m. W rejonie centralnym wartość ta wynosi poniżej 20 m.

Poziom kredowy związany jest z występowaniem spękań węglanowych osadów kredy górnej, a jego zasilanie jest wynikiem infiltracji wód czwartorzędowych. Przypuszcza się, że wody kredowe i czwartorzędowe na terenie gminy pozostają w kontakcie hydraulicznym. Miąższość górnokredowego poziomu ocenia się na 100-120 m. Na poziomie górnokredowym bazuje szereg ujęć wody, między innymi Nowy Janów czerpie wodę z głębokości 121 i 123 m. Wody podziemne gminy Kluki nie są objęte krajową ani regionalną siecią monitoringu WIOŚ, stąd wynika brak danych dotyczących jakości wód podziemnych.

Południowa część gminy Kluki znajduje się pod wpływem oddziaływania leja depresyjnego powstałego w skutek odwadniania odkrywki Bełchatów BOT KWB Bełchatów S. A.. Umowną granicą leja depresyjnego jest obszar kopalni, ale jego faktyczny zasięg jest większy. Rozmiary leja oraz jego zmiany dynamiczne są wyznaczane na podstawie pomiarów bezpośrednich położenia zwierciadła wody w otworach piezometrycznych sieci zewnętrznej z częstotliwością 1 raz na kwartał przez służbę geologiczną kopalni. Obecnie ze względu na prace odwadniające odkrywkę Szczerców zasięg leja rozwija się w kierunku zachodnim a jego osiągnięcie jego maksymalnego zasięgu przewiduje się na lata 2010-2015. Skutkiem oddziaływania leja jest:

- **zanik przypowierzchniowych poziomów wodonośnych,**
- **obniżenie zwierciadła wód podziemnych,**
- **częściowy lub całkowity zanik wody w studniach kopanych,**
- **ograniczenie poboru wód z płytkich studni wierconych,**
- **wzrost infiltracji opadów,**
- **okresowe zaniki drobnych cieków,**
- **zmniejszenie przepływu w rzekach.**

Na podstawie mapy geosozologicznej stwierdzono występowanie wysokiego stopnia zagrożenia wód podziemnych na większości obszaru gminy Kluki, a w szczególności w części centralnej, południowej i północno-zachodniej. Na obszarach tych należy prowadzić kontrolowane zagospodarowanie mając na uwadze potencjalne zagrożenie poziomu przypowierzchniowego poprzez oddziaływanie obiektów komunalnych i rolniczych (składowiska odpadów stałych i ciekłych, wylewiska, zbiorniki paliw, składowiska nawozów sztucznych).

Na terenie gminy znajdują się dwa ujęcia wód podziemnych użytkowanych przez Zakład Usług Wodnych w Woli Krzysztoporskiej:

- **w Klukach: 2 studnie o łącznej wydajności 145,7 m³/h, zaopatruje ok. 650 przyłączy gospodarstw wiejskich,**
- **w Nowym Janowie: 2 studnie o łącznej wydajności 175,4 m³/h, zaopatruje ok. 200 przyłączy gospodarstw wiejskich.**

Ujęcie wody w Klukach eksploatuje czwartorzędowy poziomy wodonośny (studnie na głębokości 65 i 58 m), woda posiada następujące parametry: ChZT-Cr = 20,04 mg/L, suma chlorków i siarczków 41,8 mg/L. Natomiast ujęcie w Nowym Janowie bazuje na poziomie kredowym (studnie na głębokości 125 i 121 m). Ujęcia wody połączone są ze stacjami uzdatniania wody, w których stosuje się system chlorowania (Chloratory C-52). (POŚ)

Brak jest jakichkolwiek danych na temat wpływu leja depresyjnego na wspomniany wcześniej GZWP. Jeżeli jednak przyjmie się, że na terenie GZWP zostaną zastosowane wszystkie ograniczenia przysługujące np. w strefie ONO, lej depresyjny nie powinien mieć ujemnego wpływu na jakość wód podziemnych. W obrębie leja mogą powstać szkody typu hydrogeologicznego. Skutkiem oddziaływania leja jest zanik przypowierzchniowych poziomów wodonośnych oraz obniżanie pierwotnego zwierciadła wód podziemnych. Może wystąpić częściowy lub całkowity zanik wody w studniach kopanych i ograniczenia poboru wód w płytkich studniach wierconych oraz zmniejszenie wydajności studzien głębinowych, wzrost infiltracji opadów, trwałe lub okresowe zaniki drobnych cieków, zmniejszenie parowania i zmniejszenie przepływu w rzekach.

W strefie leja depresyjnego, będącego wpływem oddziaływania BOT KWB Bełchatów S.A. znajduje się południowa część gminy Kluki, to jest tereny położone na południe od doliny Widawki. W ciągu ostatnich kilku lat zasięg leja depresyjnego na terenie gminy Kluki nieznacznie się zmniejszył w okolicy miejscowości Nowy Janów. Na podstawie prognoz BOT KWB Bełchatów S.A. przewiduje się, iż do lat trzydziestych zasięg leja zmieni się jedynie nieznacznie, zwiększy się przede wszystkim w okolicy wspomnianej wyżej miejscowości Nowy Janów.

Poza lejem depresyjnym spowodowanym przez BOT KWB Bełchatów S.A. na terenie gminy znajdują się jeszcze dwa niewielkie leje depresyjne. Jeden w rejonie wsi Osiny, drugi w obrębie wsi Kaszewice.

Obszary o wysokim zagrożeniu wód występują na znacznym terytorium gminy w jej środkowej, południowej i południowo - zachodniej części. Na obszarach tych należy prowadzić kontrolowane zagospodarowanie, biorąc pod uwagę zagrożenia i poziomu wód gruntowych, który może ulec zanieczyszczeniu poprzez lokalizację na tym terenie inwestycji mogących spowodować zanieczyszczenie wód podziemnych jak: składowiska odpadów, wylewiska, zbiorniki paliw, składowiska nawozów sztucznych itp.. Zagrożenie takie mogą stanowić nieszczelne szamba zwłaszcza przy wprowadzeniu wodociągu bez jednoczesnego skanalizowania terenu.

Obszary o niskim stopniu zagrożenia, tj. tam gdzie w podłożu występują gliny zwałowe o dużej miąższości, znajdują się jedynie w południowej części gminy na zachód od Kaszewic. Ogólnie rzecz biorąc obecnie jakość wód podziemnych poziomu czwartorzędowego i górnokredowego spełnia generalnie normy dla wód pitnych, lokalnie występują wody z zawartością ponadnormatywną żelaza i manganu. Wymagają one pewnego uzdatnienia. Mimo słabej izolacji wody w głębie na terenie gminy nie wykazują zanieczyszczenia.

1.8. Warunki klimatu lokalnego

Teren gminy Kluki leży pod względem klimatycznym w rejonie, który według Gumińskiego został zaliczony do X łódzkiej dzielnicy rolniczo-klimatycznej. Dzielnica ta charakteryzuje się podwyższonymi opadami 550 - 600 mm. Średnia wieloletnia temperatura roku wynosi 7,5 ° C. Liczba dni z opadem dobowym wyższym od 0,1 mm osiąga wartość od 130 do 150: liczba dni pogodnych waha się w przedziale 40-50, a liczba dni pochmurnych wynosi około 130 w roku. Warunki klimatyczne na terenie gminy kształtują się następująco:

- najczęściej występują wiatry z kierunku zachodniego, północno-zachodniego i wschodniego. W chłodnej porze roku przeważa kierunek południowo-zachodni, a od lipca do października zachodni i północno-zachodni. Takie kierunki wiatrów w znacznym stopniu ograniczają wpływ zanieczyszczeń pochodzących z BOT KBW Bełchatów S.A. na stan powietrza atmosferycznego na terenie gminy Kluki.
- zachmurzenie mieści się w granicach średniej wartości dla obszaru środkowej Polski i wynosi średnio w roku 60-70%. Roczna suma godzin ze słońcem jest wyższa o 120 godzin niż w regionie, a średnia wartość zachmurzenia jest niższa od średniej dla regionu. Jest to układ korzystny dla rozwoju rekreacji w tym regionie.
- średnie roczne wartości temperatury powietrza są podobne do temperatur w Polsce

środkowej, natomiast średnie temperatury najchłodniejszych miesięcy są zbliżone do obserwowanych na obszarach Polski południowej.

Przedstawione powyżej wartości przedstawiają ogólne dane klimatyczne. Klimat lokalny jest znacznie bardziej zróżnicowany. Różnice te są uzależnione od rzeźby terenu, ekspozycji stoków, szaty roślinnej, poziomu wód gruntowych, rodzaju podłoża itp.

Na obszarze gminy występują dwa główne rodzaje terenów. Są to pagórki lekko wyniesione ponad doliny oraz szerokie silnie wilgotne tereny dolin. Tereny wysoczyznowe posiadają korzystny bioklimat i nadają się do realizacji zabudowy mieszkaniowej. Tereny dolin posiadają niekorzystny mikroklimat - są nadmiernie uwilgocone. Dlatego też doliny powinny pozostać wolne od zabudowy. Tworzenie na terenach dolin sztucznych przegród może spowodować dalsze powstawanie zastoisk i mrozowisk. Swobodny przepływ powietrza na terenie dolin poprawia ich mikroklimat.

Drugim elementem mającym wpływ na mikroklimat jest zanieczyszczenie powietrza.

Zgodnie z *Programem Ochrony Środowiska Gminy Kluki (2003)* na obszarze gminy Kluki panują nienajlepsze warunki aerosanitarne. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w gminie Kluki są:

- **emisja pyłów z Elektrowni Bełchatów,**
- **emisja pyłów i gazów z lokalnych kotłowni i zakładów produkcyjnych,**
- **emisja gazów przez środki transportu, koncentracja tej emisji występuje wokół drogi krajowej.**

Gmina Kluki nie została objęta pomiarami i oceną jakości powietrza w sieci monitoringu WIOŚ lub WSSE. Jedyne pomiary emisji zanieczyszczeń wykonywano w mieście Bełchatów i w związku z faktem, iż dotyczą one aglomeracji miejskiej nie mogą stanowić miarodajnego odniesienia.

Na podstawie badań, które zostały przeprowadzone na terenie gmin sąsiadujących z gminą Kluki można stwierdzić, iż obszar gminy znajduje się pod wpływem dwóch dużych emiterów znajdujących się poza jej granicami. Jest to Elektrownia Bełchatów oraz Elektrownia Konin.

Oddziaływanie Elektrowni Bełchatów ze względu na jej bliskość będzie silniejsze, ale znaczenie Elektrowni Konin na terenie gminy mierzone emisją 1h, wyrażone stężeniami średniorocznymi sięga: $SO_2 = 0,2-0,45 \mu g/m^3$, $NO_2 = 3,5-5 \mu g/m^3$, $CO = 1,8-3,1 \mu g/m^3$.

Zgodnie z *Raportem o stanie środowiska województwa łódzkiego za rok 2004* Elektrownia „Bełchatów” jest największym emitorem zanieczyszczeń w województwie łódzkim. W skali całego województwa emisja z elektrowni stanowi 40% emisji zanieczyszczeń pyłowych i około 83% wszystkich zanieczyszczeń gazowych, wprowadzanych do powietrza. Mimo to jednak, emisja z Elektrowni nie wpływa w dużym stopniu na pogorszenie się jakości powietrza w województwie łódzkim, co jest pozytywnym skutkiem znacznej wysokości kominów (około 300 m), dzięki czemu zanieczyszczenia lepiej rozprzestrzeniają się w powietrzu.

Na terenie gminy Kluki znajduje się zaledwie jeden zakład przemysłowy, którego działalność wpływa na jakość powietrza. Jest to przedsiębiorstwo POLGRUNT Sp z o.o. w Osinie charakteryzujące się jednak niewielkim poziomem emisji zanieczyszczeń w przeliczeniu na dobę:

$SO_2 = 0,005 \text{ kg}$

$NO_2 = 0,336 \text{ kg}$

$CO = 0,09 \text{ kg}$

$CO_2 = 51 \text{ kg}$

pyły ze spalania paliw = 0,88 kg

Warunki aerosanitarne są uzależnione także od poziomu zanieczyszczeń pochodzących z transportu samochodowego. Najbardziej uciążliwym obiektem infrastruktury drogowej o szkodliwym i uciążliwym oddziaływaniu jest droga krajowa Nr 8 Szczerców - Bełchatów (Piotrków - Wrocław). Jej wpływ zaznacza się na przestrzeni ok. 500 m (po 250 od osi drogi). W zasięgu oddziaływania drogi znajduje się cała wieś Kluki.

Ponadto w okresie zimowym pewne zagrożenie stanowi również emisja pyłów i gazów ze spalania węgla w domowych piecach (tzw. niska emisja).

Zgodnie z *Programem Ochrony Środowiska Gminy Kluki (2003)* ze względu na imisję $24h\ SO_2 > 125\ \mu g/m^3$ teren gminy Kluki został zaliczony do I najgorszej klasy jakości powietrza zarówno pod względem ochrony zdrowia jak i ochrony roślin i ekosystemów. Natomiast biorąc pod uwagę stężenia $1h\ NO_2 = 140-200\ \mu g/m^3$ oraz średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego $PM_{10} = 10-14\ \mu g/m^3$ gminę zaklasyfikowano do II klasy.

1.9. Szata roślinna

W szacie roślinnej gminy Kluki dominującym elementem są lasy. Lasy i grunty leśne stanowią 46,7% ogólnej powierzchni gminy. Lasy pozostające w zarządzie LP tworzą duże zwarte kompleksy, natomiast lasy prywatne posiadają powierzchnie niewielkie i bardzo rozproszone.

Ogólna powierzchnia lasów i gruntów leśnych wynosi 5677 ha, z czego ponad 46% znajduje się w posiadaniu właścicieli indywidualnych. Lasy państwowe należą do Nadleśnictwa Bełchatów obręb Kluki.

Procentowo najwięcej lasów posiadają sołectwa: Żar 65% i Wierzchy Kluckie 61,4%. Najmniej bo tylko 25% lasów znajduje się na terenie sołectw Roździn i Strzyżewice po 24,5%.

Wśród lasów występujących na terenie gminy Kluki zdecydowanie dominują bory sosnowe o charakterze monokultury. Pewne cechy zbiorowisk naturalnych zachowały jedynie lasy na zachód od Kluk.

Struktura gatunkowa drzewostanów przedstawia się następująco:

- * bory sosnowe - 66%,
- * bory dębowe - sosnowe - 12%,
- * lasy liściaste - świerkowe - 10%,
- * olsy i lasy łęgowe - 12%.

Lasy w południowej części gminy tworzą strefę buforową przy Kopalni i Elektrowni "Bełchatów". Omawiane obszary leśne posiadają status lasów ochronnych, a ich funkcja buforowa i ekologiczna powinna wyznaczać kierunki dalszego zagospodarowania.

Głównymi zagrożeniami zewnętrznymi ekosystemów leśnych jest zanieczyszczenie powietrza (szczególnie związkami siarki i azotu) i lej depresyjny, który powstał w wyniku odwodnienia złoża węgla brunatnego "Bełchatów", wpływający negatywnie przede wszystkim na lasy, zlokalizowane w południowej części gminy. Na niszczący wpływ leja narażone są głównie siedliska wilgotnych borów, lasów mieszanych oraz olsów.

Źródłem tych zagrożeń jest przede wszystkim działalność elektrowni i kopalni BOT KWB Bełchatów S.A.. W gestii zarządów obu spółek leży zmniejszenie uciążliwości ich zakładów na środowisko. Od sprawności funkcjonowania systemów odsiarczających i odpylających zależy stan zdrowotny lasów w całym regionie. Aktualny stan sanitarny lasów należy określić jako dobry. W porównaniu do wczesnych lat osiemdziesiątych w lasach Nadleśnictwa Bełchatów zanotowano poprawę stanu zdrowotnego. Może to być wynikiem poprawy jakości powietrza oraz ustabilizowaniem się zasięgu leja depresyjnego. Ważnym jest, aby utrzymać ciągły monitoring kondycji poszczególnych typów lasów w warunkach leja depresyjnego. Szczegółowe zalecenia ochronne i ocena uszkodzeń przemysłowych lasów zawarte są w Programie Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Bełchatów (2001).

Oprócz działań ograniczających zagrożenia zewnętrzne również racjonalna gospodarka leśna przyczynia się do utrzymania funkcji ekologicznych lasów. Powinno dążyć się do:

- **przebudowy drzewostanów i dostosowywać skład gatunkowy drzew do potencjału biotycznego siedlisk;**
- **zachowania pełnej różnorodności fauny i flory, ochrony stanowisk i siedlisk cennych gatunków. Ważne jest zachowanie i utrzymanie śródleśnych torfowisk, dolów potorfowych, źródlisk i obszarów bagiennych. W tym celu należy doprowadzić do utworzenia dwóch projektowanych rezerwatów przyrody w okolicach Kluk. Pozytywnym działaniem zmierzającym w tym kierunku jest również tworzenie użytków**

ekologicznych z inicjatywy Nadleśnictwa Belchatów. Oprócz form ochrony przyrody powoływanych według przepisów ustawy o ochronie przyrody Nadleśnictwo może wyznaczać obszary lasów ochronnych, w których prowadzona jest specjalna gospodarka leśna. Zasady powoływania tych obszarów, sposoby ich użytkowania oraz powierzchnie poszczególnych kategorii (np. lasów wodochronnych, glebochronnych itp.), wyznaczonych na terenie Nadleśnictwa, zawiera Program Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Belchatów (2001). Prawie wszystkie lasy na terenie gminy mają status lasów ochronnych. W tym miejscu należy podkreślić również ważną rolę Nadleśnictwa jako organu nadzorującego gospodarkę w lasach prywatnych (w gminie Kluki jest to obszar 3933 ha).

- **prowadzenia racjonalnej gospodarki łowieckiej;**
- **zaniechania wprowadzania gatunków obcych.**

Podstawowym kierunkiem działań jest również zwiększanie powierzchni leśnych. Niezbędna jest waloryzacja obszarów w celu wykluczenia zalesienia cennych muraw i łąk będących często ostoją rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Obecnie na terenie gminy Kluki planowane jest zalesienie około 1500 ha.

Poza lasami ważnym elementem szaty roślinnej obszaru gminy są użytki zielone, zajmujące ok. 13,7 % powierzchni gminy. Znajdują się one nad brzegami cieków. Łąkom towarzyszą często zadrzewienia występujące wzdłuż rowów i dróg.

W krajobrazie gminy zaznacza się również wyraziście roślinność bagienna występująca na mokradłach, w tym roślinność typowa dla torfowisk dolinnych i śródleśnych. Roślinność ta występuje głównie w dolinach oraz w obniżeniach bezodpływowych. Największe powierzchnie bagien występują w rejonie miejscowości Imielnia.

Znaczną powierzchnię terenu zajmują także nieużytki. Są one w części pochodzenia naturalnego, w części wynikiem działań gospodarczych.

W krajobrazie gminy zaznacza się roślinność bagienna, w tym roślinność typowa dla torfowisk dolinnych i śródleśnych. Torfowiska występują głównie w dolinach rzecznych oraz w obniżeniach bezodpływowych. Inwentaryzacja obszarów podmokłych i analiza przyczyn ich zaniku, w okresie około 50 lat autorstwa naukowców z Uniwersytetu Łódzkiego¹, wyraźnie wskazuje na kurczenie się ich powierzchni w gminie Kluki. Obszary podmokłe (stan na koniec lat 80-tych XX w.) wymienione w tej publikacji to:

- **Strzyżewice, dolina Pilsy od granic gminy do gajówki Strzyżewice - doły potorfowe i wilgotne lasy. Rzeka i jej dopływy uregulowane na całym odcinku. Łąki zmeliorowane;**
- **Parzno, na zach. od wsi - 2 ha stawów rybnych ze źródłami. Łąki i bagna osuszone głębokimi rowami melioracyjnymi. Teren ważny dla lokalnych stosunków wodnych;**
- **Imielnia, na pld. od wsi - 45 ha wilgotnych łąk i dolów potorfowych. Od lat eksploatowane torfowisko o pokładach torfu do 4 m. Ważna ostoja ptactwa wodnego;**
- **Cisza - 25 ha łąk odwodnionych rowami melioracyjnymi;**
- **Grobla, na pln. od wsi Kluki - 60 ha stawów, 15 ha wilgotnych łąk. Ostoja ptactwa wodnego, ważna rola retencyjna;**
- **Kluki, 1,5 km na zach. od wsi, przy szosie Kluki - Szczerców - 20 ha bagien i wilgotnych łąk. Uroczą, leśna enklawa, ostoja zwierzyny;**
- **Zarzecz - Smugi - 70 ha stawów rybnych w dolinie Widawki. Teren ważny dla podtrzymania życia w sąsiedztwie kopalni i elektrowni Belchatów;**
- **"Kruszyna" na zachód od stawów rybnych w Zarzecz - 20 ha wilgotnych łąk, bagien i dolów potorfowych w otoczeniu leśnym. Częściowo wyeksploatowane torfowisko na skraju doliny Widawki. Teren źródłiskowy. Ostoja zwierzyny;**

¹ Olaczek R., Kucharski L., Pisarek W. 1990. Zanikanie obszarów podmokłych i jego skutki środowiskowe na przykładzie województwa piotrkowskiego (zlewnie Pilicy i Warty). Stud. Dok. Fizj. t. XVIII: 141-198. Kraków.

- **Zarzeczce, na pld. od wsi - 6 ha dolów potorfowych, w wyniku działania leja depresji kopalni "Bełchatów" powierzchnia obszarów podmokłych w stosunku do okresu przed inwestycją zmniejszyła się dziesięciokrotnie;**
- **Nowy Janów, na północny zachód od wsi - niegdyś obszar wilgotnych łąk pod koniec lat 80-tych osuszony przez lej depresyjny.**

W celu ochrony i renaturalizacji terenów podmokłych konieczne jest opracowanie aktualnej, szczegółowej inwentaryzacji tych terenów. Ponadto zalecane są następujące działania:

- **odbudowa małej retencji;**
- **zaniechanie działań osuszających doły potorfowe, szuwały i lasy bagienne;**
- **pozostawienie zarośli i fragmentów lasów bagiennych będących ostoją flory i fauny.**

1.10. Syntetyczna ocena warunków ekofizjograficznych

Do podstawowych cech środowiska przyrodniczego gminy należy z pewnością zaliczyć: duże powierzchnie leśne, dość gęsta sieć dolin i obniżeń bezodpływowych o wysokim poziomie wód gruntowych, niezbyt dobre warunki aerosanitame, bardzo słabe warunki glebowe, znaczna powierzchnia wód stojących. W związku z powyższym gmina preferowana jest do rozwoju funkcji rekreacyjnej, gospodarki leśnej i gospodarki rybackiej, a także rozwoju hodowli bydła i owiec. Najmniej wartościowe dla rolnictwa grunty orne powinny zostać zalesione. Wskazane jest również zwiększenie powierzchni wód. Jako tereny wskazane do zainwestowania korzystne są płaskie wyniesienia o głębszym niż 2 metry poziomie wód gruntowych. Doliny cieków powinny zostać wyłączone z zainwestowania (z wyjątkiem zabudowy hydrotechnicznej i rekreacyjnej) i stanowić korytarze ekologiczne, hydrograficzne i przewietrzające.

2. Obszary i obiekty środowiska przyrodniczego i kulturowego objęte ochroną

2.1. Obszary chronionego krajobrazu i użytki ekologiczne

Zgodnie z art. 23. ust.1 z ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody „Obszar chronionego krajobrazu obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych”.

Na terenie gminy usytuowany był fragment Szczercowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu obejmujący najcenniejsze walory przyrodnicze gminy.

Podstawa prawna: Uchwała Nr XXV/166/88 WRN w Piotrkowie Tryb. z dnia 27 maja 1988 r. w sprawie zatwierdzenia regionalnego planu zagospodarowania przestrzennego woj. piotrkowskiego /obszary chronionego krajobrazu stanowiły jeden z podstawowych elementów planu/ oraz Uchwała Nr XI/44/90 Rady Gminy w Szczercowie z dnia 26 kwietnia 1990 r. Zatwierdzająca miejscowy plan ogólny zagospodarowania przestrzennego gminy Szczerców.

Obecnie na terenie gminy usytuowano fragment projektowanego w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego Obszaru Chronionego Krajobrazu „Doliny Widawki”.

W myśl art. 42 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody „Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej - naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz

stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania”.

Na terenie gminy utworzono użytki ekologiczne o łącznej powierzchni 35,11 ha, wszystkie zlokalizowane na terenie Nadleśnictwa Bełchatów (Poniższa tabela przedstawia wykaz istniejących użytków ekologicznych na terenie gminy Kluki w lasach Nadleśnictwa Bełchatów).

Wieś	Leśnictwo	Wydzienia leśne	Powierzchnia [ha]
Wierzchy Kluckie	Borowiny	133, 136	3,41
Kluki	Kluki	146, 154, 170	1,36
Chmielowiec Sadulaki	Kluki	183	0,55
Chmielowiec Sadulaki	Kluki	188	8,86
Chmielowiec Sadulaki	Kluki	194	0,15
Żar	Kluki	458, 459, 460, 461, 462	0,22
Trząs	Łuszczanowice	146, 147, 151, 152, 153, 154, 154, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 169, 171, 165, 167, 213, 218, 225, 226, 227, 228, 229, 249, 251, 250	17,27
Kawalce	Łuszczanowice	16	0,09
Cisza	Parzno	97	1,14
Parzno-Lesisko	Parzno	53, 56	0,58
Strzyżewice	Parzno	60	1,08

Na działce nr ewid. 129 (Wierzchy Kluckie), tożsamej z nr oddziału leśnego Leśnictwa Borowiny znajduje się miejsce gniazdowania bociana czarnego. Proponuje się wprowadzić odpowiednią ochronę strefową.

Ochrona na terenie użytków ekologicznych polega na wprowadzeniu następujących zakazów: niszczenia lub uszkodzenia drzew oraz roślinności runa leśnego; składowania odpadów stałych i wylewania odpadów płynnych oraz innego zanieczyszczania wody, gleby i powietrza; zmiany stosunków wodnych mogących mieć wpływ na zachowanie obiektów poddanych ochronie; pozyskiwania kruszywa oraz innych użytków kopalnych w granicach obiektu; stosowania środków chemicznych poza przypadkami uzgodnionymi z właściwym organem administracji w zakresie ochrony przyrody; zbioru dziko rosnących roślin lub ich części; niszczenia nor i legowisk zwierzęcych; gniazd ptasich i wybierania jaj; ruchu pojazdów poza pojazdami administracji lasów państwowych; zakłócania ciszy; używania łodzi (w tym łodzi motorowych); pływania i kąpieli; wznoszenia budowli; urządzeń technicznych i komunikacyjnych bez uzgodnienia z właściwym organem administracji w zakresie ochrony przyrody; pozyskiwania choinek i stroiszu.

2.2. Pomniki przyrody

W myśl art. 40 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody "Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska

o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie."

Zgodnie z danymi z Łódzkiego Urzędu Wojewódzkiego na terenie gminy Kluki znajdują się następujące pomniki przyrody:

- **21 dębów szypułkowych na cmentarzu rzymskokatolickim w Kaszewicach (data utworzenia: 4.11.1996 r. Rozporządź. Woj. Piotrkowskiego Nr 4/96 (Dz. U. W. P. Nr 21, poz. 75 z 8.11.1996 r.);**
- **10 dębów szypułkowych, 3 lipy drobnolistne przy kościele w Kaszewicach (data utworzenia: 4.11.1996 r. Rozporządź. Woj. Piotrkowskiego Nr 4/96 (Dz. U. W. P. Nr 21, poz. 75 z 8.11.1996r.);**
- ~~„dąb cygański” o obwodzie 502 cm w okolicy Kluk na terenie lasów państwowych, leśnictwo Kluki oddz. 154 d (data utworzenia: 4.11.1996 r. Rozporządź. Woj. Piotrkowskiego Nr 4/96 (Dz. U. W. P. Nr 21, poz. 75 z 8.11.1996r.);~~

~~Zgodnie z Programem Ochrony Środowiska Gminy Kluki (2003) na terenie gminy znajdują się następujące pomniki przyrody:~~

- **10 dębów szypułkowych, 3 lipy drobnolistne przy kościele w Kaszewicach;**
- **szpaler drzew składający się z 21 dębów szypułkowych na cmentarzu rzymskokatolickim w Kaszewicach;**
- **1 dąb szypułkowy, 1 buk zwyczajny - na terenie parku podworskiego (obecnie własność prywatna) w Klukach;**
- **1 dąb szypułkowy zwany „Cygańskim” w okolicy Kluk na terenie lasów państwowych, oddz. 154d.**

Ponadto Rada Gminy Kluki uznała dąb szypułkowy na działce we wsi Chmielowiec-Sadulaki za pomnik przyrody uchwałą nr 17/XIX/05 Rady Gminy Kluki z dnia 26 kwietnia 2005 r.

W stosunku do pomników przyrody zabronione jest wycinanie, niszczenie i uszkodzanie drzew; zrywanie pączków, kwiatów i owoców; zanieczyszczanie terenu w pobliżu drzew; umieszczanie tablic, napisów i innych znaków; nacinanie drzew - rycie napisów i znaków; wchodzenie na drzewa.

2.3. Rezerваты przyrody

W myśl art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody "Rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub wartościami krajobrazowymi".

Na terenie gminy Kluki projektuje się utworzenie dwóch rezerwatów przyrody: rezerwatu leśnego *Kluki* im. inż. Henryka Baksalerskiego i rezerwatu leśno-źródłiskowego *Źródłiska-Borowiny*.

Projektowany rezerwat *Kluki* im. inż. Henryka Baksalerskiego

W projektowanym rezerwacie ochronie podlegać będą wszystkie składniki przyrody, ale już obecnie nie można dokonywać żadnych zmian w jego przyrodzie. Projektowany rezerwat ma na celu ochronę naturalnego stanowiska jodły *Abies alba* przy północnej granicy jej geograficznego zasięgu. Istnieją tu fragmenty lasu z różnowiekowym drzewostanem jodłowym; do 120 lat. Na uwagę zasługuje również około 150-letni drzewostan sosnowy, należący do najstarszych w Nadleśnictwie Bełchatów. Rezerwat pełni także ważną rolę jako obiekt w badaniach nad wpływem kopalni (odległej o 13-14 km) i elektrowni "Bełchatów" (12 km) na otaczające je lasy. Proponuje się nadanie rezerwatowi imienia inż. Henryka

Baksalerskiego. Ten wybitny leśnik, zasłużony dla ochrony lasów Polski Środkowej, był m.in. nadleśniczym Państwowego Nadleśnictwa Kluki i dyrektorem Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Łodzi. Projekt rezerwatu autorstwa - prof. J. K. Kurowskiego i mgr M. Mamińskiego (UŁ).

W rejonie projektowanego rezerwatu *Kluki* zaprojektowano edukacyjną ścieżkę pieszą „Projektowany rezerwat Kluki” i trasę rowerową „Krajobrazy leśne uroczyska Kluki”². Ścieżka piesza o długości 2750 m ma na celu zaprezentowanie walorów przyrodniczych projektowanego rezerwatu oraz omówienie zabiegów gospodarki lasu, prowadzonych w bezpośrednim jego sąsiedztwie. Trasa rowerowa o długości 3800 m ma na celu przede wszystkim omówienie zróżnicowania ekosystemów leśnych w uroczysku oraz wyjaśnienie roli starych drzew w ekosystemach leśnych i gospodarce człowieka.

Projektowany rezerwat *Źródłiska-Borowiny*.

W projektowanym rezerwacie ochronie podlegają przede wszystkim bardzo dobrze zachowane naturalne źródłiska rzeki Stawki oraz jej górny odcinek wraz z przylegającymi różnorodnymi fitocenoząmi leśnymi z bogatą florą i fauną. Lasy te posiadają charakter zbliżony do naturalnego. Całoroczny wypływ wód o prawie stałej temperaturze powoduje, że występują tu charakterystyczne warunki mikroklimatyczne. Na tle dominujących w uroczysku borów sosnowych, rezerwat jawi się jako oaza bujnej zieleni i cenna ostoja różnorodności biologicznej. Ponadto pełni on funkcję ekologiczną w zachowaniu równowagi przyrodniczej i utrzymaniu właściwych stosunków wodnych na tym terenie. Projekt rezerwatu - prof. J. K. Kurowski i mgr M. Mamiński (UŁ).

Na terenie uroczyska Borowiny zaprojektowano dwie piesze ścieżki przyrodniczo-leśne: „Szkółka leśna Borowiny – krajobrazy leśne” i „Szkółka leśna Borowiny –projektowany rezerwat przyrody *Źródłiska-Borowiny*”³. Pierwsza o długości 2100 m, rozpoczyna się i kończy na terenie szkółki leśnej Borowiny. Druga o długości 3900 m, prezentuje między innymi walory projektowanego rezerwatu i kończy się przy szosie Bełchatów-Kluki.

2.4. Elementy historycznego układu osadniczego

Pozostałością wielowiekowego procesu osadniczego, są trzy historyczne układy urbanistyczne:

- Kluki - datowane w 1136 r. - wielodrożnica,
- Kaszewice - datowane w 1391 r. - wielodrożnica,
- Parzno - datowane na 1136 r. - układ nierozpoznany.

2.5. Historyczne obiekty kulturowe

Oprócz opisanych wyżej układów przestrzennych historycznych wsi za wartości kulturowe mające wpływ na kształtowanie polityki przestrzennej gminy Kluki uznano:

- obiekty architektury wpisane do rejestru zabytków i ewidencji konserwatorskiej,
- historyczne zespoły zieleni formowanej,
- cmentarze,
- stanowiska archeologiczne.

Obiekty w rejestrze zabytków

Miejscowość	Ulica/nr	Nazwa	Określenie	Zespół	Data
Kaszewice	-	kościół filialny, rzymsko-katolicki	p.w. św. Trójcy	kościół p.w. św. Trójcy	1612-1725

² Kurowski J. K., Kiedrzyński M. 2002. Walory przyrodniczo-leśne projektowanego rezerwatu Kluki im. Henryka Baksalerskiego - dokumentacja do celów edukacji ekologicznej. Nadleśnictwo Bełchatów. msk.

³ Kurowski J. K., Kiedrzyński M. 2002. Walory przyrodniczo-leśne projektowanego rezerwatu *Źródłiska-Borowiny* - dokumentacja do celów edukacji ekologicznej. Nadleśnictwo Bełchatów. msk.

Kluki	98	park	pałacowy	pałacowo-parkowy	XIX/XX w.
Parzno	-	dwór	ruina?	-	1 poł. XIX w.
Słupia	-	park	dworski	dworsko-parkowy	XIX w.
Słupia	-	dwór	-	dworsko-parkowy	1925 r.
Strzyżewice	-	park	dworski	-	XIX w.

Obiekty w ewidencji konserwatorskiej

Miejscowość	Ulica/nr	Nazwa	Określenie	Zespół	Data
1	2	3	4	5	6
Borowiny	-	cmentarz-mogiła	pojedynczy grób		1939 r.
Bożydar	-	park			
Grysiowizna	-	młyn	wodny		1904 r.
Kaszewice	-	cmentarz rzymsko-katolicki			XIX w.
Kaszewice	-	plebania		kościół św. Trójcy	3 ćw. XIX
Kaszewice	-	układ przestrzenny			1391 r.
Kluki	-	cmentarz wojenny			1939 r.
Kluki	-	kaplica cmentarna			2 poł. XIX w.
Kluki	-	układ przestrzenny			1136 r.
Kluki	98	oficyna		pałacowo-parkowy	1 poł. XIX w.
Kluki	98	pałac		pałacowo-parkowy	1 poł. XIX w.
Kurnos II	-	cmentarz ewangelicki			1 poł. XX w.
Laski	-	park			poł. XIX w.
Parzno	-	cmentarz rzymsko-katolicki			XIX w.
1	2	3	4	5	6
Parzno	-	układ przestrzenny			1136 r.
Parzno	01	chałupa			1930 r.
Parzno	24	dom parafialny		kościół p.w. Najśw. Serca Jezusowego	1 ćw. XX w.
Parzno	24	kościół parafialny, rzymsko-katolicki	p.w. Najśw. Serca Jezusowego	kościół p.w. Najśw. Serca Jezusowego	1905-1912 r.
Parzno	24	park			koniec XVIII w.
Parzno	24	plebania		kościół p.w. Najśw. Serca Jezusowego	1 ćw. XX w.
Słupia	-	budynek gospodarczy		dworsko-parkowy	poł. XIX w.
Słupia	-	budynek gospodarczy		dworsko-parkowy	poł. XIX w.
Słupia	-	rządówka		dworsko-	3 ćw. XIX w.

				parkowy	
Strzyżewice	-	szkoła			XX w.
Strzyżewice	18	chałupa			1934 r.
Teofilów	-	cmentarz- mogiła	pojedynczy grób		1939 r.
Trząs	-	cmentarz ewangelicki			pocz. XX w.
Trząs	24	chałupa			XIX w.
Trząs	25	chałupa			XIX w.

Zespoły rezydencjalne

- Kluki - zespół pałacowy. Do II wojny światowej w rękach prywatnych, po wojnie we władaniu PGR rybackiego w Klukach, obecnie w rękach prywatnych.
  - pałac - wybudowany w latach 20-tych XX wieku, w stylu klasycystycznym, na murach dawnej gorzelni,
  - oficyna mieszkalna z I poł. XIX w., murowana,
  - park pałacowy o pow. 6,0 ha w tym 0,68 ha wód. Obecny park został założony na pocz. XX w., jednak najstarsze nasadzenia drzew liściastych pochodzą z pocz. XIX w. Park ma charakter krajobrazowy. Na szczególną uwagę zasługują: dąb szypułkowy o obw. 290 cm i buk zwyczajny o obw. 420 cm - pomniki przyrody oraz buk zwyczajny o obw. 370 cm i modrzew europejski o obw. 240 cm.
- Słupia - zespół podworski. Do 1944 r. własność prywatna. Od 1949 r. w użytkowaniu Fabryki Żarówek „Polam” w Pabianicach.
  - dwór murowany, zbudowany w 1925 r. Obecnie nie użytkowany.
  - rządówka - budynek murowany, zbudowany w II poł. XIX w.
  - budynek gospodarczy, murowany, zbud. w poł. XIX w. budynek gospodarczy, murowany, zbud. w poł. XIX w.
  - park - założony w poł. XIX w. Pow. 2,0 ha. Park ma charakter krajobrazowy. Zachował się w dawnych granicach. Ogólnie w parku znajduje się 15 gatunków drzew i 5 gatunków krzewów.
- Strzyżewice - zespół dworski. Założenie pochodzi z początku XIX w.
  - dwór murowany (z kamienia), został zbudowany na początku XIX w., budynek dworu jest obecnie niewykorzystany (stoi pusty).
  - park - został założony zapewne wraz z dworem na początku XIX w. Powierzchnia parku wraz z sadem wynosi 6,0 ha. Jest to park krajobrazowy o dwóch osiach. Park zachował się w pierwotnych granicach.
- Parzno - park wiejski - zespół podworski
  - dwór w Parznie obecnie już nie istnieje. Na jego miejscu został wybudowany budynek nadleśnictwa.
  - park o powierzchni 4,5 ha został założony w końcu XVIII w. Z uwagi na duże przekształcenia został uznany za park wiejski.
- Bożydar - dawny folwark - park obecnie nie istnieje
- Laski - dawny folwark - obiekty podworskie zostały przebudowane. Park nie istnieje.

Miejsca pamięci narodowej

- Borowiny
  - tablica pamiątkowa ofiar nalotu hitlerowskiego w 1939 r.
  - mogiła pojedyncza - grób ofiar nalotu z 1939 roku
- Kluki
  - kwatera wojenna z tablicą pamiątkową
  - poza kwaterą dwie mogiły poległych żołnierzy
- Parzno
  - mogiła zbiorowa żołnierzy - na cmentarzu parafialnym w Parznie
  - mogiła zbiorowa ofiar walk w okresie powojennym na cmentarzu parafialnym w Parznie

- Teofilów
  - mogiła - pojedynczy grób ofiar nalotu z 3-4 września 1939 r.
  - mogiła - pojedynczy grób ofiar terroru niemieckiego (w lesie)
- Kaszewice
  - mogiła - pojedynczy grób żołnierza polskiego z 1939 r. na cmentarzu parafialnym w Kaszewicach.

Stanowiska archeologiczne

Na terenie gminy znajduje się 139 stanowisk archeologicznych będących świadectwem wielowiekowego osadnictwa na terenie gminy, wykaz stanowisk w załączeniu.

2.6. Rys historyczny

Teren gminy Kluki był rejonem osadniczym od najdawniejszych czasów. Po prehistorycznym i historycznym osadnictwie pozostały stanowiska archeologiczne. Najdawniej zasiedlone tereny to rejon wsi Żar w południowo zachodniej części gminy oraz rejon wsi Parzno i Strzyżewice w części północnej.

Najwcześniejsze udokumentowanie historyczne mają miejscowości Parzno i Kluki. Obie stanowiły własność arcybiskupów gnieźnieńskich i wymienia je bulla papieża Innocentego II z 1136 r.

Parzno w XIII lub XIV w. posiadało już kościół, którego fundatorami byli arcybiskupi gnieźnieńscy. W 1874 roku dobra składały się z: folwarków Parzno i Laski oraz wsi Laski, Lesiska, Wierzchy Parznieńskie, Roździn oraz osady Imielnia.

Dobra Kluki w 1874 r. składały się z: folwarków Kluki i Zagony, osad młynarskich Wierzchowice, Ujście i Grobla oraz wsi Kluki, Wierzchy Kluckie, Ciska, Podwierzchowice, Sadulaki, Wierzchy Strzyżewskie. Do dóbr Kluki należał folusz, wiatrak, smolarnia oraz huta szkła w osadzie Teofilów. We wsi Kluki znajdowała się też gorzelnia, niegdyś własność opactwa cystersów z Sulejowa. Po przejściu majątku w ręce prywatne na jej murach wybudowano pałac. W Klukach było również gospodarstwo rybackie i osada karczmarska. W tym okresie powstał park i pałac. Po wojnie Kluki weszły w posiadanie Państwowych Gospodarstw Rolnych Zakładu Rybackiego.

Wieś Kaszewice wzmiankowana w 1391 r. była wsią szlachecką. Z czasem stała się wsią rządową. W 1612 r. zostaje w Kaszewicach ufundowany przez Michała Koniecpolskiego kościół jako filia kościoła w Parznie. W XIX w. była tu karczma, fabryka smoły, terpentyny i dziegiu, trzy młyny oraz szkoła elementarna. Na gruntach wsi Kaszewice powstała osada Kuźnica Kaszewska, w której istniał wielki piec. Dobra składały się z folwarków: Słupia, Zelichów i Bożydar, fryszerka żelaza w Kuźnicy i Smugach, osad leśnych Pólko, Skoraczewy i Puszcza (Kawalce). W skład dóbr wchodziły wsie: Kaszewice, Kuźnica, Kurnos, Zarzecze, Zdzary (Żar), Ścichowice, Chmielowce (Chmielowiec), Kawalce, Trząs (Dejtszland), Grofenost i Smugi. W miejscowości Słupia w 1875 r. była fryszerka. Strzyżewice leżące w północnej części gminy należały również do arcybiskupów gnieźnieńskich. W 1827 r. były wsią rządową a następnie przeszła w ręce prywatne. Oprócz wsi i kolonii był również folwark. Był tu młyn wodny, cegielnia oraz huta szkła w Hucie Strzyżewskiej.

2.7. Kultura niematerialna

Na terenie gminy brak jest obecnie jakichkolwiek przejawów dawnej kultury ludowej, czy też elementów regionalnego folkloru. Do elementów kultury niematerialnej można zaliczyć rozwijający się na terenie gminy ruch pielgrzymkowy. Jest on związany z kultem Sługi Bożej Wandy Malczewskiej, która w ostatnich latach przed śmiercią przebywała na probostwie w Parznie i tu zmarła.

Ponadto w kościele w Kaszewicach znajduje się słynący z łask obraz Matki Bożej, co nie jest bez znaczenia dla ruchu pielgrzymkowego. Gmina Kluki znajduje się również na

trasie pielgrzymkowej do Częstochowy, a samo Parzno jest miejscem postoju tych pielgrzymek.

2.8. Obszary chronione na podstawie przepisów szczególnych

Do obszarów chronionych szczególnymi przepisami należą:

- gleby klasy bonitacyjnej I-IV oraz gleby klasy bonitacyjnej V i VI, wytworzone z gleb pochodzenia organicznego i torfowisk oraz grunty leśne (zasady ochrony gruntów rolnych i leśnych oraz ich rekultywacja) - ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (t. j. z 2004 r., Dz. U. Nr 121, z późn. zm.),
- złoża kopalin (ustawa z dnia **9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz. U. z 2011 r. Nr 163, poz. 981)**,) oraz ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz.U. z 2006 r. Nr 129 poz. 902 z późn. zm.),
- tereny ujęć wód, obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią oraz tereny przyległe do powierzchniowych wód publicznych (ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (t.j. Dz.U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019, z późn. zm.).

2.9. Syntetyczna ocena stanu obszarów i obiektów objętych ochroną -diagnoza

• Środowisko przyrodnicze

W zakresie środowiska przyrodniczego do terenów i obiektów objętych ochroną należą: parki wiejskie oraz pomniki przyrody.

- park wiejski w Parznie jest obecnie użytkowany przez Nadleśnictwo. Jest obecnie bardzo zniszczony i pozbawiony pierwotnych walorów. Wskazany jest do rewaloryzacji,
- zgodnie z *Programem Ochrony Środowiska Gminy Kluki (2003)* na terenie gminy występuje 37 pomników przyrody. Dwa pomniki znajdują się na terenie parku w Klukach. Park znajduje się obecnie fazie rewaloryzacji. Rosnącym na terenie parku pomnikom nie grozi usunięcie. Również nie zagrożone są pomniki rosnące na cmentarzu kościelnym w Kaszewicach, a także „Dąb Cygański” rosnący na terenie lasów państwowych. Najbardziej zagrożone mogą być drzewa pomnikowe znajdujące się na cmentarzach grzebalnych.

• Środowisko kulturowe

Położenie z dala od głównych szlaków komunikacyjnych sprawiło, że nie wykształciły się tu wielkie jednostki osadnicze, a osady o długoletniej historii pozostały niewielkimi miejscowościami. Poza istniejącą dziś siecią osadniczą po prehistorycznym i historycznym osadnictwie pozostały stanowiska archeologiczne. Jest ich na terenie gminy 139. Wszystkie stanowiska powinny zostać kolejno przebadane poczynając od najbardziej zagrożonych zniszczeniem co przyczyniłoby się do lepszego poznania historii tych ziem. Najstarsze z historycznie udokumentowanych to Parzno, Kluki i Kaszewice. Miejscowości te zachowały dawne historyczne układy urbanistyczne. Wiele miejscowości posiada również dawną metrykę m.in. folwarki i osady przemysłowe. Uzyskanie danych odnośnie zachowania historycznych układów urbanistycznych w innych miejscowościach wymaga przeprowadzenia szczegółowych i fachowych badań.

Do obiektów kulturowych występujących na terenie gminy należą: obiekty sakralne i rezydencjalne, krzyże i kapliczki, zabytki sztuki sepulkralnej, cmentarze i miejsca pamięci. Reasumując ogólnie stan środowiska kulturowego na terenie gminy należy stwierdzić, że najlepiej utrzymane i najmniej zagrożone degradacją są obiekty sakralne.

Do grupy obiektów najbardziej zagrożonych należy zaliczyć:

- zespoły dworskie w Słupii i w Strzyżewicach z uwagi na brak opieki,
- drewniane chałupy wiejskie z uwagi na trend zastępowania starej drewnianej zabudowy nowoczesną murowaną,
- zabytki sztuki sepulkralnej z uwagi na szybką wymianę dawnych pomników na nowoczesne grobowce,

- cmentarz ewangelicki w Trzasku z uwagi na całkowite pozbawienie opieki, co już doprowadziło do stanu kompletnego zniszczenia,
- miejsca pamięci narodowej - mogiły w Teofilowie i Trzasku z uwagi na brak patronackiej opieki.

Jeśli sytuacja nie ulegnie zmianie to i tak już ubogie środowisko kulturowe gminy zubożeje o szereg dalszych obiektów, które bezpowrotnie znikną z terenu gminy.

3. Uwarunkowania społeczno-demograficzne rozwoju gminy

3.1. Uwarunkowania w zakresie demografii

3.1.1. Liczba i rozmieszczenie ludności

Gminę zamieszkuje 4188 osób w tym 2150 kobiet i 2038 mężczyzn (stan w dniu 31XII 2011 r., Urząd Statystyczny w Łodzi, 2012). Ludność gminy stanowi 0,16 % ogółu ludności województwa łódzkiego i 3,7 % ludności powiatu bełchatowskiego. Średnie zaludnienie 35 osoby/km².

Średnia gęstość zaludnienia w poszczególnych sołectwach jest bardzo zróżnicowana - od 6,2 osób/km² w sołectwie Żelichów do 62,6 osób/km² w sołectwie Kaszewice. Przestrzennie sołectwa o największej gęstości zaludnienia (Kluki, Ścichawa, Kaszewice a także Cisz, Zarzecze, Nowy Janów, Strzyżewice, Roździn) skupiają się głównie w środkowej, a następnie w południowo-wschodniej i północno-zachodniej części gminy.

Należy zauważyć, iż średnia gęstość zaludnienia całej gminy należy do najniższych w województwie łódzkim - mniejszą posiadają jedynie gminy Poświętne, Pęcniów i Kleszczów.

Wg informacji statystycznych GUS i US w Piotrkowie Trybunalskim oraz US w Łodzi na terenie gminy w latach 1946-2011 r. zamieszkiwało:

w 1946 r. - 6026 osób,
w 1950 r. - 5260 osób - tj. 87% stanu z roku 1946,
w 1970 r. - 4493 osoby - tj. 75 % stanu z roku 1946
w 1990 r. - 3995 osób - tj. 66% stanu z roku 1946
w 1998 r. - 3738 osób - tj. 62 % stanu z roku 1946
w 2000 r. - 3787 osób - tj. 63% stanu z roku 1946,
w 2002 r. - 3730 osób - tj. 62% stanu z roku 1946,
w 2003 r. - 3794 osób- tj. 63% stanu z roku 1946,
w 2004 r. - 3822 osób- tj. 63% stanu z roku 1946,
w 2005 r. - 3933 osób- tj. 65% stanu z roku 1946,
w 2009 r. - 4125 osób- tj. 68% stanu z roku 1946,
w 2010 r. - 4166 osób- tj. 69% stanu z roku 1946
w 2011 r. - 4188 osób- tj. 69% stanu z roku 1946

Liczba ludności w gminie Kluki znacznie zmniejszyła się w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat.

Według informacji Urzędu Gminy Kluki oraz zawartych w planie ogólnym zagospodarowania przestrzennego gminy z 1992 r. liczba ludności zamieszkującej w poszczególnych sołectwach oraz zmiany tej liczby w latach 1980 - 2003 przedstawiała się następująco:

SOŁECTWO	1980	1990	1999	2003	2009	2012
1. CISZA	93	94	78	72	66	66
2. IMIELNIA	70	56	40	29	32	30

3. KLUKI	732	659	714	833	1024	1091
4. KASZEWICE	782	707	639	649	681	690
5. ROŻDZIN	246	180	144	153	170	171
6. STRZYŻEWICE	308	292	246	242	237	244
7. WIERZCHY KLUCKIE	151	113	106	105	75	133
8. PARZNO	426	351	292	301	328	326
9. OSINA	362	311	278	270	266	271
10. ŚCICHAWA	292	215	252	273	283	299
11. ŻAR	298	215	188	177	138	177
12. TRZĄS	206	244	227	235	201	234
13. ŻELICHÓW	40	41	40	38	42	37
14. NOWY JANÓW	243	209	186	193	207	207
15. KUŹNICA KASZEWSKA	123	95	84	81	78	76
16. ZARZECZE	257	167	152	160	155	154

Największe pod względem liczby ludności są sołectwa Kluki (1091 osób) i Kaszewice (690 osób); z pozostałych 5 sołectw liczy ponad 200 mieszkańców, 5 - ponad 100 mieszkańców każde, a 4 po mniej niż 100 mieszkańców. Od 1980 r liczba ludności w prawie wszystkich sołectwach - za wyjątkiem sołectw Trzās i Żelichów zmniejszyła się, przy czym w największym stopniu w sołectwach Imielnia, Zarzecze, Rożdżin, Żar i Parzno – w najmniejszym zaś w sołectwach Kluki, Ścichawa, Cisza i Kaszewice. Jednocześnie należy zauważyć, iż w sołectwach Kluki i Ścichawa liczba mieszkańców, aczkolwiek obecnie jest niższa niż w 1980 r., to jednak wzrosła w stosunku do roku 1990.

3.1.2. Struktura płci

W latach ubiegłych struktura płci ludności na terenie gminy Kluki wg danych statystycznych (GUS i US w Piotrkowie Trybunalskim, US w Łodzi) kształtowała się następująco:

Rok	Mężczyźni	%	Kobiety	%	Kobiety na 100 mężczyzn
1946	2842	100	3 184	100	112,0
1950	2498	88	2762	87	110,6
1970	2090	74	2403	75	115,0
1990	1 939	68	2056	65	106,0
1998	1 816	64	1 922	60	105,8
2000	1842	48,5	1945	51,5	105,6
2002	1821	48,8	1909	51,2	104,8
2003	1855	48,9	1939	51,1	104,5
2004	1866	48,8	1956	51,2	104,8
2005	1930	49,1	2003	50,9	103,8
2011	2038	48,7	2150	51,3	105

Liczba kobiet przypadających na 100 mężczyzn w gminie Kluki w 2011 r. (około 105 na 100 mężczyzn) jest wyższa niż analogiczna średnia w powiecie bełchatowskim (około 103

kobiety na 100 mężczyzn).

Przewaga liczebna kobiet nad mężczyznami nie dotyczy wszystkich grup wieku. W wieku produkcyjnym (wg informacji Urzędu Gminy w Klukach) w połowie roku 1999 na 100 mężczyzn przypadało jedynie 78 kobiet. Fakt mniejszej o 5 liczebności roczników wieku produkcyjnego dla kobiet niż dla mężczyzn nie rzutuje w sposób decydujący na istniejącą sytuację - zrównanie liczby roczników kobiet i mężczyzn zwiększa wskaźnik do wielkości około 80 - 85 kobiet na 100 mężczyzn w wieku 18-59 lat. Jednocześnie w grupie wieku poprodukcyjnego proporcja odwraca się - na 100 mężczyzn w tym wieku w połowie 1999 r. przypadało aż 213 kobiet.

3.1.3. Struktura wieku

Według Rocznika Statystycznego na koniec 2011 r. struktura wieku ludności ogółem w gminie przedstawiała się następująco:

Przedprodukcyjny		Produkcyjny		Poprodukcyjny	
osób	%	osób	%	osób	%
892	21,3	2573	61,4	723	17,3

W porównaniu do średnich dla całego powiatu bełchatowskiego struktura ta cechuje się wyższym udziałem grupy wieku przedprodukcyjnego (w 2011 r. w powiecie bełchatowskim – 18,7 % wg danych GUS), dużo niższym udziałem grupy wieku produkcyjnego (w powiecie bełchatowskim 67,9%) i wyższym udziałem grupy wieku poprodukcyjnego (w powiecie bełchatowskim 13,4 % w 2011 r.). W porównaniu do struktury wieku ludności dla wsi ogółem województwa łódzkiego różnice te są znacznie mniejsze, aczkolwiek taki sam jest ich kierunek - ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła bowiem na wsi województwa łódzkiego w 2011 r. 19,9 %, w wieku produkcyjnym – 61,9%, zaś w wieku poprodukcyjnym - 18,2%.

3.1.4. Ruch naturalny ludności

Układ struktury wieku i płci ludności jest w znacznej mierze wynikiem dotychczasowego ruchu naturalnego ludności - a z drugiej strony ma decydujący wpływ na obecną liczbę urodzeń i zgonów mieszkańców gminy oraz będący ich wynikiem przyrost naturalny na terenie gminy.

W latach ubiegłych można było zaobserwować - mimo niewielkich wahań - nie tylko zmniejszanie się bezwzględnej liczby urodzeń, lecz także liczby urodzeń przypadających na tysiąc mieszkańców gminy. Wskaźnik zgonów nie wykazuje wyraźnej, jednokierunkowej tendencji - w całym okresie fałuje w przedziale od około 13 do około 19 osób zmarłych przypadających na tysiąc mieszkańców gminy.

W wyniku opisanych powyżej procesów przyrost naturalny w gminie Kluki wynosił w latach ubiegłych:

- w 1980 r. : + 6 osób
- w 1990 r. : - 5 osób
- w 1995 r. : - 18 osób
- w 1998 r. : - 1 osoba,
- w 2003 r. : -25 osób,
- w 2004 r. : -14 osób,
- w 2005 r. : -19 osób,
- w 2011 r. : -18 osób

zaś na 1 tysiąc mieszkańców gminy:

- w 1980 r.: +1,3
- w 1990 r.: -1,2
- w 1995 r. : - 4,7
- w 2003 r. : -6,6 osób,
- w 2004 r. : -3,7 osób,
- w 2005 r. : -3,6 osób,

Przyrost naturalny w gminie Kluki osiągnął wartości ujemne (przewaga ilości zgonów nad ilością urodzeń) i przez kilka lat wykazywał ujemne wartości; w 1998 r. zbliżył się do zera, by w następnych latach ponownie zmaleć. W porównaniu do pozostałych gmin powiatu bełchatowskiego przyrost naturalny w gminie Kluki należał do najniższych w 2011 r.- niższym przyrostem charakteryzowały się jedynie gminy: Szczerców (-10,%) i gmina Drużbice (-7%).

3.2. Uwarunkowania społeczne w zakresie rynku pracy

3.2.1. Praca i zatrudnienie

Struktura płci pracujących mieszkańców gminy Kluki znacznie różni się od analogicznej struktury dla powiatu bełchatowskiego. Wśród pracujących w gminie Kluki aż 53,0% stanowią kobiety, natomiast w powiecie bełchatowskim odsetek ten osiąga wartość zaledwie 39,7%. Z pewnością wpływ na tą sytuację ma lokalizacja na terenie sąsiednich gmin dużych zakładów: BOT KWB Bełchatów S.A. oraz Elektrowni Bełchatów, w których zatrudniani są w głównej mierze mężczyźni. Ta sama przyczyna decyduje o strukturze pracujących według sektorów. Zaledwie 27,4% pracujących w gminie Kluki stanowią osoby pracujące w sektorze państwowym, podczas gdy analogiczny wskaźnik dla całego powiatu bełchatowskiego wynosi 72,6%.

Pracujący w 2011 r.	Ogółem	W tym liczba kobiet	% ogółu pracują- cych	Sektor			
				publiczny		prywatny	
				liczba pracują- cych	% ogółu pracują- cych	liczba pracują- cych	% ogółu pracują- cych
gmina Kluki	277	147	53,0	114	27,4	302	72,6
powiat bełchatowski	43 132	17 127	39,7	22645	66,9	11188	33,1

Analizując strukturę pracujących w gminie Kluki należy stwierdzić, iż 52,16% pracujących należy do sektora przemysł i budownictwo. Liczny pod względem pracujących jest także sektor usługi (46,4% pracujących). Opisana struktura w powiecie bełchatowskim charakteryzuje się wyższym niż w gminie Kluki odsetkiem pracujących w przemyśle i budownictwie oraz niższym odsetkiem pracujących w usługach. Zarówno w gminie Kluki, jak również na terenie całego powiatu bełchatowskiego nieznaczny jest odsetek osób pracujących w rolnictwie, łowiectwie, leśnictwie i rybactwie.

	Pracujący ogółem					
	rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo		przemysł i budownictwo		usługi	
	liczba osób	% pracujących ogółem	liczba osób	% pracujących ogółem	liczba osób	% pracujących ogółem
gmina Kluki	6	1,44	220	52,16	196	46,4
powiat bełchatowski	7 015	16,2	21 456	49,7	14 661	34,1

3.2.2. Bezrobocie

Od 1992 r. bezrobocie rejestrowane w gminie Kluki kształtowało się następująco:

- 31.12. 1992 r.- 424 osoby
- 31.12. 1994 r.- 498 osób, tj. 117 % stanu z roku 1992
- 31.12. 1996 r. - 374 osoby, tj. 88 % stanu z roku 1992

- 31.12. 1998 r. - 224 osoby, tj. 53 % stanu z roku 1992
- 31.12. 2004 r. - 368 osób, tj. 86,7 % stanu z roku 1992
- 31.12.2006 r. – 299 osób, tj. 70,5 % stanu z roku 1992
- 31.12.2011 r. - 236 osób, tj. 55,6% stanu z roku 1992

W latach 1994 - 1996 liczba zarejestrowanych bezrobotnych na terenie gminy Kluki sukcesywnie się zmniejszała, nie o tyle jednak, by przestała być poważnym problemem społecznym. Porównując sytuację w zakresie bezrobocia w 2011 r. w gminie Kluki z pozostałymi gminami obecnego powiatu bełchatowskiego należy stwierdzić, iż udział bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności danej jednostki, wynoszący w gminie Kluki 9,2 % sytuuje ją na drugim miejscu w powiecie po mieście i gminie Żelów (15 %).

Struktura bezrobotnych w gminie Kluki charakteryzowała się pod koniec roku 2011 znacznym udziałem kobiet 66,2 %, jednakże wysoki stopień bezrobocia wśród kobiet jest charakterystyczny dla całego powiatu bełchatowskiego - średnia dla powiatu wynosiła w 2011 r. 59%.

3.2.3. Ocena syntetyczna uwarunkowań społeczno-demograficznych rozwoju gminy

Liczba mieszkańców, ich rozmieszczenie i struktura określa w pewien sposób ważny potencjał rozwojowy (np. zasoby pracy), a także w znacznej mierze ukierunkowuje rozwój poprzez wywoływanie różnych potrzeb (np. miejsca w szkołach, tereny dla rozwoju mieszkalnictwa, potrzeby w zakresie opieki nad ludźmi starszymi, opieki zdrowotnej itp.). Jednocześnie rozwój gospodarczy i przestrzenny gminy, zwłaszcza wyrażający się zwiększeniem liczby miejsc pracy, wzrostem zamożności mieszkańców, dogodnymi warunkami dla rozwoju przedsiębiorczości, możliwością pozyskania mieszkania oraz czystości środowiska - mogą stymulować pewne procesy demograficzne - jak np. zahamować emigrację czy stworzyć motywy do imigracji, a przez to w dłuższym okresie czasu wpłynąć na wielkość potencjału ludnościowego gminy.

Liczba ludności gminy Kluki zmniejszała się od wielu lat. Obecnie można uznać, że od kilku lat ustabilizowała się na pewnym poziomie i nie wykazuje tendencji do znacznych wahań. Przy bardzo niskiej średniej gęstości zaludnienia ponad połowa ludności koncentruje się w środkowej części gminy (w sołectwach Osina, Kluki, Ścichawa, Kaszewice).

Cechy charakterystyczne dla populacji gminy to niski i wykazujący tendencję do zmniejszania się udział dzieci i młodzieży oraz bardzo wysoki udział ludności w wieku poprodukcyjnym, niedobór kobiet w wieku produkcyjnym przy ich wysokiej liczebnej przewadze w wieku poprodukcyjnym, ujemny przyrost naturalny oraz stały odpływ ludności z gminy - przy znacznie mniejszym napływie powodujący dotąd ujemne saldo migracji.

W miejscowym ogólnym planie zagospodarowania przestrzennego gminy Kluki z 1992 r. prognozowano wielkość liczby ludności gminy w 2000 r. na około 3,8 - 4,0 tysiąca osób, zgodnie z obowiązującym wówczas planem regionalnym województwa piotrkowskiego. W rzeczywistości liczba ta nieznacznie przekracza założoną w 1992 r. minimalną liczbę mieszkańców. Od roku 2000 można zauważyć systematyczny wzrost liczby ludności gminy Kluki, co pozwala na prognozowanie w najbliższych lat także wzrostowych tendencji liczby ludności.

Wśród wielu przyczyn występujących w gminie trendów demograficznych istotnym jest fakt, iż lokalny rynek pracy w gminie jest poza rolnictwem niewielki i charakteryzuje się stosunkowo dużymi zasobami wolnej siły roboczej. Zmiany gospodarcze zachodzące w całym kraju po 1989 roku zaznaczyły się także w gminie Kluki - między innymi powodując spadek zatrudnienia w sektorze uspołecznionym (publicznym), tylko w pewnym stopniu rekompensowany tworzeniem miejsc pracy w zakładach prywatnych. Wysokie bezrobocie w gminie, wysoki udział kobiet i osób w wieku produkcyjnym wśród bezrobotnych są cechami charakterystycznymi dla bezrobocia nie tylko w gminie Kluki. Dlatego też istnieje szczególna potrzeba wspierania miejscowej przedsiębiorczości oraz innych kierunków rozwoju gminy jak np. rekreacja, a także kontynuacji innych form aktywnej walki z bezrobociem. Jednocześnie istniejące w gminie rezerwy siły roboczej mogą stać się atutem

4. Uwarunkowania gospodarczo-ekonomiczne rozwoju gminy

4.1. Sieć osadnicza

Na obszarze gminy funkcjonuje 16 sołectw.

Poszczególne sołectwa gminy charakteryzuje znaczna dysproporcja powierzchni poszczególnych obszarów jak i sposobów ich użytkowania. Charakter wsi w gminie jest również w gminie zróżnicowany. Obok wsi o skoncentrowanej, gniazdowej zabudowie (Kluki, Rożdzin, Parzno, Kaszewice) wykształcone zostały wzdłuż ciągów komunikacyjnych zespoły osadnicze takie jak Nowy Janów, Osina czy Trzask o charakterze ulicówki. Istnieje również zabudowa rozproszona, kolonijna będąca następstwem wtórnych parcelacji i nadań (Kolonia Parzno, Żar, Kolonia Kaszewice). Wieś gminna nie wykształciła zdecydowanego centrum. Tradycyjnie należy uznać, że rejonem takim jest obszar położony w pobliżu Urzędu Gminy, podstawowych placówek usług, przystanku komunikacji autobusowej przy drodze krajowej nr 8. W ostatnim dwudziestolecu we wschodniej części wsi gminnej pojawiła się enklawa zwartej zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej, będąca efektem konsekwentnej polityki lokalizacyjnej prowadzonej przez samorząd gminny. Również w terenach gminy najbardziej cennych krajobrazowo notuje się wzrost zainteresowania budownictwem typu letniskowo – rekreacyjnego. Obszary największego nasilenia tego zjawiska notuje się w sołectwach: Parzno, Wierzchy Kluckie, Rożdzin i we wschodniej części sołectwa Kluki (Podwódka). Sieć osadnicza w stosunku do powierzchni gminy jest dość gęsta. Przy tendencjach do zmniejszania się ludności gminy jak również przy przewidywanym powolnym zmniejszaniu się liczby gospodarstw nie będzie występowało zbyt duże zapotrzebowanie pod budownictwo zagrodowe. Ewentualne zapotrzebowanie na tereny mieszkaniowe zaspokoi przeznaczenie na ten cel terenów w obrębie istniejącej zabudowy poprzez uzupełnianie jej istniejących ciągów bądź obudowywanie drugiej strony dróg gminnych. Tego typu rozwiązania uzasadnione są istniejącymi ciągami infrastruktury technicznej (wodociągi, linie energetyczne) czy też projektowane w przyszłości kanalizacje. Za pożądane należy zagwarantować rezerwę terenów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową jednorodziną we wsi gminnej, co stanowić będzie zabezpieczenie potrzeb mieszkaniowych wspólnoty samorządowej na okres kierunkowy.

4.2. Infrastruktura społeczna

Na infrastrukturę społeczną gminy składa się obsługa ludności w zakresie administracji, oświaty i wychowania, kultury, sportu, ochrony zdrowia, telekomunikacji, bezpieczeństwa, bankowości, usług, handlu oraz innych usług bytowych. Obiekty administracji państwowej, gospodarczej i samorządowej mają swoje siedziby w Klukach. Od 1.01.1999 r. część obiektów związanych z pośrednią obsługą niektórych spraw przejęły powiatowe administracje samorządowe w Bełchatowie.

4.2.1. Administracja

Urzędy i instytucje administracji samorządowej i gospodarcze funkcjonujące w Klukach to m.in. : Urząd Gminy, Rada Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminny Ośrodek Kultury, Bank Spółdzielczy, Posterunek Policji.

4.2.2. Oświata i wychowanie

Szkolnictwo podstawowe

Na terenie gminy funkcjonują trzy placówki szkolnictwa podstawowego, które obsługują zgrupowane w trzech rejonach jednostki osadnicze (sołectwa).

Szkoła Podstawowa w Parznie

- w roku szkolnym 2012/2013 r. uczyło się w niej 73 uczniów na trzech etapach kształcenia:
  - oddział przedszkolny (dla 5 i 6 – latków)
  - nauczanie zintegrowane kl. I-III (7-9 lat)
  - klasy IV- VI (10- 12 lat)
- szkoła istnieje od 1939 roku.

Szkoła Podstawowa w Kaszewicach

- w roku szkolnym 2012/2013 r. uczyło się w niej 84 uczniów podobnie jak w Parznie na trzech etapach kształcenia
- istnieje od 1961 roku

Szkoła Podstawowa w Klukach

- w roku szkolnym 2012/2013 r. uczyło się w niej 117 uczniów podobnie jak w Parznie na trzech etapach kształcenia
- istnieje od 1961 roku.

W stosunku do roku 1990 liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych na terenie gminy zmalała o około 30 %, co jest tendencją ogólnokrajową. Obecnie sieć szkół posiada niedoinwestowaną bazę sportową. Generalnie należy stwierdzić, że sieć szkół na terenie gminy jest stosunkowo równomiernie rozlokowana.

Szkolnictwo ponadpodstawowe

Na terenie gminy funkcjonuje jedna szkoła ponadpodstawowa - Gimnazjum w Klukach. Jest to młoda placówka, która powstała 1 września 1999 r. (wraz z reformą oświaty). W roku szkolnym 2011/2012 r. uczyło się w nim 158 uczniów w wieku od 13 do 16 lat. Od 1 września 2003 r. szkoła działa w nowym, przestronnym budynku.

4.2.3. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Kluki działa Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej oraz apteka. Trzon służby zdrowia gminy Kluki oraz terenów otaczających stanowi wojewódzki Szpital im. Jana Pawła II w Bełchatowie, który na koniec 2003 dysponował 958 łózkami. Wyposażony w nowoczesną aparaturę diagnostyczną oraz posiadający wysokokwalifikowaną kadrę lekarsko – pielęgniarską odgrywa on istotną rolę na mapie całego województwa łódzkiego. Specjalistyczne świadczenia realizowane są również w poradniach: ginekologicznej, chirurgicznej, internistycznej, laryngologicznej, neurologicznej, okulistycznej, ortopedycznej, ortodontycznej, pediatrycznej, radiologicznej, rehabilitacyjnej, reumatologicznej i stomatologicznej.

Wskaźniki charakteryzujące stan zdrowotny ludności powiatu bełchatowskiego (a tym samym gminy Kluki) nie odbiegają od średnich krajowych. Wśród podstawowych przyczyn zgonów dominują choroby układu krążenia oraz choroby nowotworowe. Choroby zakaźne występują sporadycznie i dotyczą przede wszystkim zatruc. Na stan zdrowotności ludności korzystnie wpływa systematyczna poprawa stanu środowiska naturalnego, a szczególnie ograniczenie emisji siarki do atmosfery w wyniku sukcesywnej instalacji układów odsiarczania spalin w elektrowni "Bełchatów", zbiorowe zaopatrzenie ludności w wodę z ujęć głębinowych oraz stały postęp w budowie sieci kanalizacji sanitarnej i oczyszczalni ścieków.

4.2.4. Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie gminy funkcjonuje 5 jednostek straży pożarnej. Remizy strażackie zlokalizowane są we wsiach: Kaszewice, Osina, Strzyżewice, Trząs, Żar.

Na terenie gminy Kluki funkcjonuje Posterunek Policji w miejscowości gminnej. Ponadto zadania z zakresu bezpieczeństwa publicznego realizowane są na terenie gminy Kluki poprzez instytucje powiatowe: Komendę Powiatową Policji, Komendę Powiatową Państwowej Straży Pożarnej, Referat Zarządzania Kryzysowego oraz Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego.

4.2.5. Bankowość

Obsługę ludności gminy w zakresie bankowości prowadzi w gminie Bank Spółdzielczy w Kleszczowie, Oddział w Klukach.

4.2.6. Kultura

Na terenie gminy działa niewielka ilość placówek kultury. Główną siedzibą placówek kulturalnych jest Gminny Ośrodek Kultury w Klukach oraz Gminna Biblioteka Publiczna w Klukach, wraz z drugą placówką biblioteczną filialną w Parznie.

W 2004 r. wielkość księgozbioru w placówkach bibliotecznych wynosiła 14 800 woluminów. Biblioteki na terenie gminy Kluki obsługiwały 209 czytelników.

Gmina Kluki jest dostatecznie wyposażona w obiekty infrastruktury społecznej w stosunku do liczby mieszkańców i potrzeb w tym zakresie. Obiekty infrastruktury społecznej generalnie są w średnim stanie technicznym mimo to spełniają warunki z racji pełnionej funkcji. Jednakże, z punktu widzenia zapotrzebowania i charakteru gminy, należy stwierdzić brak obiektów i urządzeń spełniających funkcje rekreacyjno - wypoczynkowe.

4.2.7. Zasoby i warunki mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe i ich wyposażenie to jeden z podstawowych warunków poziomu i jakości życia mieszkańców.

Zasoby mieszkaniowe zamieszkane w 2011 r. wynosiły:

mieszkania	1430
izby	5228
pow. użytkowa mieszk. w tys. m ²	122
przeciętna:	
pow. użytk. mieszkania na osobę	29,1
przeciętna liczba osób na mieszkanie	2,93
liczba osób na izbę	0,75

5. Uwarunkowania rolniczej przestrzeni produkcyjnej

5.1. Warunki przyrodnicze funkcjonowania rolnictwa

Ocena warunków środowiska przyrodniczego dla produkcji rolnej, wyrażona wskaźnikiem waloryzacji opracowanym przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach - 1994 r. (gdzie przyjęto założenie, że o warunkach produkcyjnych rolnictwa na danym terenie decydują także elementy środowiska, jak jakość gleb, klimat i długość okresu wegetacyjnego, rzeźba terenu i warunki wodne) - wynosi dla gminy Kluki 49,1 pkt, gdy dla całego byłego województwa piotrkowskiego ma on wartość 58,4 pkt. Zdecydowanie przeważająca ilość gleb rolniczych gminy to gleby słabe i bardzo słabe. Gleby klasy V i VI - to 86,5 % gruntów ornych i aż 73,2 % użytków zielonych. Charakteryzują się one ograniczonymi możliwościami produkcji rolnej (uprawia się na nich żyto, owies, ziemniaki).

Większe kompleksy rolnicze wyodrębnione w powyższym opracowaniu w gminie to:

- kompleksy trwałych użytków zielonych w dolinach rzek w północnej i południowej części gminy,
- duży kompleks gleb ornych żytnych bardzo słabych (żytnio - łubinowych) położony na wschód od wsi gminnej Kluki - gleby pseudobielicowe i brunatne,
- mniejsze kompleksy żytnie słabe wokół Kaszewic i Ścichawy oraz taki sam kompleks gleb na wschód i północ od Parzna i w części północnej wsi Strzyżewice,
- duże i małe soczewki kompleksów żytnych dobrych na północ od Roździna i południe od Imielni,
- bardzo małe kompleksy żytnie bardzo dobre - na zachód od Imielni,
- kompleks zbożowo - pastewny słaby - rejon wsi Osina.

5.2. Wykorzystanie ziemi

Podstawowym obszarem działania i produkcji rolniczej gminy jest 5 069,0 ha użytków rolnych. Użytki rolne stanowią więc 42,8 % powierzchni ogólnej gminy. Udział ten jest znacznie niższy od udziałów użytków rolnych w porównywalnej powierzchni byłego województwa piotrkowskiego, gdzie udział ten wynosił 61,7 % powierzchni (łącznie z miastami).

Powierzchnia użytków rolnych w gminie w okresie ostatnich lat systematycznie zmniejsza się z 5 306 ha (1975 r.) do 5 089 ha (2005 r.). Natomiast stałemu, powolnemu wzrostowi ulega powierzchnia lasów i zadrzewień, która z powierzchni 5484 ha (1975 r.) osiągnęła stan 7703,52 ha w 2005 roku.

Stosunkowo duży udział w ogólnej powierzchni gminy zajmują tzw. grunty pozostałe, w skład których wchodzi tereny zurbanizowane, komunikacja i nieużytki, które wynoszą 10,5%. Notowane zmiany w strukturze wykorzystania powierzchni są wynikiem słabszego wykorzystania rolniczego i nieopłacalności uprawy gruntów najslabszych. Natomiast na podkreślenie zasługuje fakt, iż gmina charakteryzuje się znacznie wyższymi (32,5%) niż pozostałe gminy rejonu udziałem użytków zielonych w strukturze użytków rolnych, co może stanowić symptom do rozwoju i ukierunkowania gospodarki rolnej na wykorzystanie tego arealu w gospodarce mlecznej i hodowli.

5.3. Jakość gruntów

Stanowi decydujący czynnik możliwości produkcyjnych rolnictwa gminy jego rozwoju intensyfikacji. Udział gruntów poszczególnych klas bonitacyjnych w ogólnej powierzchni użytków rolnych wygląda następująco:

grunty klasy III (a,b) - 29,45 ha (0,35 % użytków rolnych),
grunty klasy IV (a, b) - 1 103,72 ha (13,3 % użytków rolnych),
grunty klasy V (a,b) - 3 780,5 ha (45,7 % użytków rolnych),
grunty klasy VI (a,b) - 3 174,8 ha (38,3 % użytków rolnych),
grunty klasy VI z (a,b) - 180,9 ha (2,2 % użytków rolnych).

Powierzchnia ogólna użytków rolnych w gminie oscyluje na przestrzeni ostatnich lat w przedziale 4 700 ha (1990 r.) do 5 180 ha (2005 r.), co rzutuje na wielkość powierzchni gruntów w poszczególnych klasach bonitacyjnych lecz układ ogólny struktury bonitacyjnej gleb pozostaje zbliżony do przedstawionego powyżej udziału procentowego. Niewątpliwie istotny wpływ na jakość gruntów i użytków zielonych i ich wykorzystanie oraz właściwe planowanie ma stopień ich zmeliorowania.

5.4. Struktura własności gruntów

Czynnikiem mającym niewątpliwie duży wpływ na rozwój i ewentualną intensyfikację produkcji rolnej w gminie jest mało korzystna struktura agrarna, a przede wszystkim mała powierzchnia gospodarstw rolnych indywidualnych.

Dominującą zdecydowanie gospodarką rolną to gospodarka indywidualna. Notuje się powolne zmniejszanie liczby indywidualnych gospodarstw rolnych, gdzie na początku 1997 roku istniały 1353 gospodarstwa rolne indywidualne, natomiast na [koniec 2011](#) roku liczba ta wynosiła [872](#) gospodarstw. Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego w gminie Kluki to powierzchnia ca [5,4](#) ha użytków rolnych ([2011](#)r.) i stanowiło to około [35,7](#) % powierzchni gospodarstwa rolnego w województwie łódzkim, gdzie powierzchnia ta na koniec [2010](#) roku wynosiła ca [7,41](#) ha.

Na obszarze gminy nie notuje się sołectw, w których dominują większe gospodarstwa rolne (powyżej 10 ha). Natomiast najwięcej małych (poniżej 5 ha) bo aż 80 - 90 % występuje w sołectwach Kaszewice, Kluki, Nowy Janów, Ścichawa i Zarzecze. Gospodarstwa małe (0 - 5 ha) to ponad 70 % ogólnej liczby gospodarstw rolnych, gospodarstwa średnie (5 – 10 ha) stanowią 22 % tej liczby, natomiast gospodarstwa większe (powyżej 10 ha) to

jedynie 5,6 % ogólnej liczby gospodarstw gminy Kluki.

Zatrudnieni wyłącznie w rolnictwie stanowią w sołectwach o dużej ilości małych gospodarstw znikomy procent mieszkańców (10 - 20%). Duża ilość małych gospodarstw rolnych stanowi poważną barierę rozwojową dla rolnictwa z uwagi na ograniczoną możliwość inwestowania w rozwój i małą podatność na zmiany restrukturyzacyjne. Należy wyciągnąć wniosek, że możliwość powiększenia powierzchni małych gospodarstw rolnych, a tym samym zmniejszenie ich ilości jest bardzo mało prawdopodobne. Uznać tutaj należy, że podstawowym kierunkiem ich przemiany powinna być restrukturyzacja ich kierunków produkcji w stronę przechodzenia na uprawy bardziej pracochłonne, produkcję zwierzęcą itp. W uzupełnieniu należy podkreślić, że zmiany średniej wielkości gospodarstw w ostatnich latach w gminie, podobnie jak i w byłym województwie piotrkowskim, były bardzo niewielkie. Trwałość struktury obszarowej, zwłaszcza w grupie gospodarstw małych w gminie Kluki, podobnie jak w innych regionach Polski centralnej wynika z pełnionej przez nie funkcji zasadniczej tj. produkcji głównie w celu zaopatrzenia rodziny. Są one często zabezpieczeniem na wypadek bezrobocia oraz pozwalają wykorzystać nadmiar siły roboczej w rodzinie rolniczej.

5.5. Wyposażenie techniczne rolnictwa

Na terenie gminy nie występuje wyraźna współzależność pomiędzy wielkością gospodarstw, a wyposażeniem technicznym gospodarstw rolnych w urządzenia i maszyny rolnicze. Dojarka elektryczna jest w posiadaniu 48 gospodarstw rolnych, natomiast urządzenia do mechanicznego schładzania mleka ma 39 gospodarstw rolnych w gminie. Racje ekonomiczne związane z małą obsadą krów w gospodarstwach (1-3 sztuki) powodują, że inwestowanie w tej dziedzinie mechanizacji jest nieopłacalne.

Sytuacja zaspokojenia potrzeb w zakresie wyposażenia w sprzęt do prac polowych kształtuje się o wiele korzystniej. Sprzęt do prac polowych (ciągniki rolnicze) występuje przeciętnie w każdym gospodarstwie liczącym ponad 5 ha. Wskaźnik nasycenia w ciągniki w przeliczeniu na 100 ha użytków rolnych należy uznać za wystarczający. Analiza geograficzna wykazuje wyraźną korelację pomiędzy stosunkowo dobrymi warunkami (zwłaszcza glebowymi) produkcji rolnej a ilością ciągników przypadającą na 100 ha użytków rolnych czy też na 100 gospodarstw rolnych. W takich wsiach gminy jak Strzyżewice, Roździn, Imielnia, Parzno, Żelichów czy Kraszewice, mimo stosunkowo małych gospodarstw wskaźnik nasycenia w ciągniki przekracza średnią dla gminy (7,46 ciągników/100 ha użytków rolnych) nawet dwukrotnie - Kraszewice - 14,2, Żelichów - 13,2.

5.6. Produkcja rolna

Zboża i ziemniaki stanowią preferowane uprawy na obszarze gminy Kluki. Strukturę upraw w 2010 r. wg danych zawartych w Powszechnym Spisie Rolnym z 2010 r. przedstawia poniższe zestawienie:

Uprawy	Powierzchnia zasiewów	
	w ha	w %
zboża ogółem	889,43	89,63
strączkowe jadalne na ziarno	1,36	0,13
Ziemniaki	65,52	6,6
Przemysłowe	2,88	0,29
Pozostałe	33,07	3,35
Ogółem	992,26	100

Struktura zasiewów zbóż podstawowych według danych z Powszechnego Spisu Rolnego

z 2002 r. przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	Ogółem		w tym gospodarstwa indywidualne	
	w ha	w odsetkach	w ha	w odsetkach
Ogółem	862,29	100	862,29	100
Pszenica	51,52	6	51,52	6
Żyto	657,16	76,2	657,16	76,2
Jęczmień	29,12	3,4	29,12	3,4
Owies	89,28	10,3	89,28	10,3
Pszenżyto	35,21	4,1	35,21	4,1

W strukturze zasiewów dominuje żyto (76,2 % areалу zbóż). W relacji do krajowych wskaźników, udział tego gatunku w strukturze zasiewów jest prawie trzykrotnie wyższy.

Największy udział żyta w strukturze zasiewów występuje w Imielni, Kuźnicy Kaszewskiej i Wierzchach Kluckich. Z kolei najwyższy udział ziemniaków w strukturze upraw notuje się w Kaszewicach, Ścichawie, Janowie Nowym i Kuźnicy Kaszewskiej. Uprawy wiążące się z większymi nakładami pracy (warzywa, truskawki) największe arealy mają w miejscowościach Żelichów, Parzno i Wierzych Kluckie.

Charakterystyki użytkowników gospodarstw rolnych (działek rolnych) można dokonać na podstawie danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 r. Wśród użytkowników gospodarstw rolnych (działek rolnych) najliczniejszą grupą wiekową stanowią osoby w wieku 40-49 lat (29% ogółu). Kolejną pod względem liczebności grupą są osoby w wieku 50-59 lat, stanowiące 22,4% ogółu użytkowników gospodarstw rolnych. Struktura użytkowników gospodarstw rolnych pod względem powierzchni posiadanych przez nich gospodarstw przedstawiono w poniższej tabeli. Blisko 30% to osoby posiadające działkę rolną o powierzchni nie przekraczającej 1 ha. Najmniej licznie reprezentowana jest grupa posiadająca gospodarstwo rolne o powierzchni powyżej 20 ha.

Grupy wieku	ogółem	Powierzchnia użytków rolnych					
		do 1 ha	1-2 ha	2-5 ha	5-10 ha	10-20 ha	20 ha i więcej
ogółem	1733	519	285	368	341	187	33
29 lat i mniej	171	29	26	42	45	25	4
30-39 lat	313	72	54	65	80	35	7
40-49 lat	506	119	72	111	108	80	16
50-59 lat	389	126	61	76	79	41	6
60-64 lat	94	40	18	21	12	3	-
65 lat i więcej	260	133	54	53	17	3	-

Strukturę indywidualnych gospodarstw rolnych w 2010 roku przedstawia tabela:

Lp.	Gospodarstwa rolne (ha)	Liczba gospodarstw	Powierzchnia w ha
1	do 1 ha	248	162,04
2	1-5	457	1759,21
3	5-10	210	1158,86
4	10-15	31	508,78
5	15 i więcej	14	486,04
	Razem	972	4704,93

Użytkowanie ziemi

Użytkowanie gruntów w gminie Kluki oraz w gospodarstwach indywidualnych wg danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego z 2010 r. przedstawia się następująco:

Powierzchnia ogółem	ogółem		w tym gospodarstwa indywidualne	
	w ha	w %	w ha	w %
	4709,10	100,0	4705,93	100,0
Użytki rolne razem	2814,96	59,8	2811,79	59,8
Grunty orne	2229,06	47,3	2225,89	47,3
Grunty ugorowane	330,44	7,0	330,44	7,0
Sady	41,20	0,9	41,20	0,9
Łąki	781,83	16,6	779,83	16,6
Pastwiska	77,39	1,6	77,39	1,6
Lasy i grunty leśne	1524,88	32,4	1524,88	32,4
Pozostałe grunty	364,26	7,8	369,26	7,8

Gmina Kluki posiada stosunkowo wysoki, liczący 29,4% udział lasów oraz duży odsetek łąk – 15,5%.

5.7. Produkcja zwierzęca

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2010 r. na terenie gminy Kluki było 758 sztuk bydła, w tym 377 krów. Pogłowie pozostałych zwierząt gospodarskich:

trzoda chlewna - 566 sztuk, w tym 34 loch,

konie - 73 sztuk,

drób ogółem – 8959 sztuk, w tym: 6688 kur.

5.8. Mocne i słabe strony gospodarki rolnej w gminie

Analiza stanu istniejącego gospodarki rolnej w gminie wykazuje, że wśród uwarunkowań jego rozwoju wyróżnić można zarówno czynniki sprzyjające jak i hamujące jego restrukturyzację.

Mocne strony to:

- względnie korzystne warunki klimatyczne oraz czyste ekologicznie środowisko naturalne zwłaszcza w północnej części gminy, co sprzyja produkcji tzw. „zdrowej żywności”,
- duża lesistość terenu i bogata hydrografia, korzystny bioklimat dla rozwoju rekreacji i agroturystyki, co może być traktowane jako alternatywne źródło dochodów mieszkańców gminy,
- duże zasoby siły roboczej w gminie, pozwalające na rozszerzenie zakresu działalności produkcyjnej wymagającej większego nakładu pracy,
- wykształcone rejony produkcji mleka (duży odsetek trwałych użytków zielonych) oraz ziemniaków to szansa pogłębienia specjalizacji oraz poprawy organizacji zbytu poprzez tworzenie zespołów i związków producenckich,
- uzyskiwane plony podstawowych roślin uprawnych wyższe od średnich wojewódzkich zwłaszcza w ziemniakach świadczą o dobrej kulturze rolnej tych

obszarów, a nowoutworzone (Łódzki Rolno Spożywczy Rynek Hurtowy) czy istniejące rynki sąsiedzkie (Bełchatów) rokują nadzieję na poprawę zbytu produktów rolnych z obszaru gminy.

Słabe strony to:

- wysokie zakwaszenie gleb i niska zasobność w składniki pokarmowe, zwłaszcza magnez, utrudnia rozszerzenie powierzchni wyżej plonujących i bardziej wartościowych gatunków roślin uprawnych,
- minimalny udział gleb bardzo dobrych w użytkowaniu rolnym,
- wysoki udział gleb słabych klasy V i VI stawia pod znakiem zapytania opłacalność ich rolniczego zagospodarowania,
- niski poziom przygotowania rolniczego i ogólnego hamuje odpływ nadwyżek siły roboczej z rolnictwa oraz ma znaczny wpływ na innowacje w produkcji rolnej,
- duże rozdrobnienie agrarne - średnia powierzchnia rolnego w gminie (3,5 ha) jest prawie o połowę niższa od wskaźników wojewódzkich (byłe województwo piotrkowskie),
- wysoki udział ugorów i odłogów (23,5% powierzchni gospodarstw),
- bardzo wysoki udział gospodarstw małych (do 5 ha), które w grupie indywidualnych gospodarstw rolnych stanowią aż 73,3 % ogółu gospodarstw,
- wysoki udział żyta w zasiewach zbóż (76,2 %).

6. Uwarunkowania wynikające ze stanu działalności produkcyjno-usługowej – ocena

Według danych US w Łodzi na terenie gminy Kluki w 2011 r. działało 193 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON, które w rozbiciu na poszczególne formy działalności produkcyjno - usługowej przedstawiały się następująco:

- rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo - 16,
- przemysł - 23
- budownictwo - 15
- handel, naprawy - 65;
- hotele, restauracje - 10;
- transport, łączność, gospodarka magazynowa -12;
- pośrednictwo finansowe - 4;
- obsługa nieruchomości i firm - 10.

W zestawieniu z pozostałymi miastami i gminami powiatu bełchatowskiego jest to liczba najmniejsza, ponieważ na terenach miast liczba ta zamyka się wielkością 5258 (miasto Bełchatów) czy 587 (miasto Żelów).

Typowo rolniczy charakter gminy powoduje, że funkcjonują tu podmioty gospodarcze świadczące usługi na rzecz wsi. Są to przede wszystkim zakłady naprawcze sprzętu rolniczego i samochodowego, jednostki usługowe z zakresu usług weterynaryjnych, budowlanych i transportowo - handlowych.

W Nowym Janowie Zakład Produkcyjno-Usługowo - Handlowy oraz Remontowo - Budowlany świadczy różnorakie usługi transportowo-budowlane. Do najważniejszych zakładów produkcyjnych na terenie gminy należy zakład produkcyjny „Polgrunt”, który uzyskał renomę na rynku krajowym i zagranicznym prowadząc szeroki asortyment produkcji na bazie przetwórstwa soi oraz kukurydzy. Jest to zakład zatrudniający kilkadziesiąt osób i będący w stanie rozbudowy.

Na terenie gminy istnieje szereg obiektów budowlanych, głównie budynków wykorzystywanych wcześniej na różnorodną działalność gospodarczą i oświatową. Stany techniczne w większości przypadków są złe, rzadziej średnie i dobre. Stanowią one pewną rezerwę majątku trwałego (choćby uzbrojony teren), który może być ponownie uruchomiony dla celów działalności gospodarczej. Przykładem jest tutaj baza po byłym SKR

w Strzyżewicach, czy też obiekty poszkolne (również w Strzyżewicach). Brak jest również nowych i nowoczesnych obiektów oraz urządzeń usługowych w zakresie skupu, przetwórstwa i dystrybucji produktów rolnych. Realizacja tych jak i obiektów obsługi tranzytu samochodowego stanowiłoby szansę wzmożenia aktywności gospodarczo - usługowej na terenie gminy Kluki.

7. Uwarunkowania rozwoju komunikacji

7.1. Sieć drogowa

Układ drogowy obsługujący gminę i zapewniający jej powiązania komunikacyjne z obszarem zewnętrznym tworzą następujące drogi:

- droga krajowa nr 8 o znaczeniu międzyregionalnym relacji Warszawa - Piotrków - Wrocław, o długości w granicach gminy 8,6 km
- drogi powiatowe o numerach i relacjach:
  - 1902E – Bełchatów – Słok – Janów Nowy – Kaszewice – Kluki
  - 1908E – Wieś Szczercowska - Magdalenów - Kluki
  - 1909E - Lubiec - Cisz - Parzno – Domiechowice - Bełchatów
  - 1910E - Parzno - Wola Mikorska - Adamów
  - 1917E - Chabielice - Trząs – Nowy Świat
  - 1919E - Kaszewice – Kurnos - Bełchatów
  - 1920E – Kluki – Parzno – Żelów.

Długość dróg powiatowych w granicach gminy wynosi 48,5 km. Spośród dróg powiatowych szczególne znaczenie dla gminy posiada droga Bełchatów – Słok – Janów Nowy – Kaszewice - Kluki, łącząca gminę z Zespołem Górniczo-Energetycznym „Bełchatów”. Prawie wszystkie drogi powiatowe, prowadzą linie komunikacji zbiorowej PKS. PKS przebiega również drogą krajową nr 8.

Część dróg powiatowych posiada niższe parametry techniczne od normatywnych (przede wszystkim ze względu na tłucznio i gruntową nawierzchnię).

Uzupełnienie układu dróg krajowych i powiatowych stanowią drogi gminne, które zapewniają dojazdy i obsługę wewnętrzną gminy. Układ dróg gminnych tworzą drogi gminne numerowane. Uzupełniają go drogi wewnętrzne pełniące rolę dojazdów do wsi, siedlisk i pól. Większość dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową utwardzoną szutrem, żwirem, szlaką. Gęstość dróg znaczenia lokalnego, zważywszy na duże pokrycie obszaru gminy lasami, jest wystarczająca dla zapewnienia wewnętrznej obsługi komunikacyjnej gminy. Mankamentem natomiast są parametry techniczne i stan techniczny układu, przede wszystkim w zakresie nienormatywnych szerokości jezdni, korony drogi i szerokości pasa drogowego w liniach rozgraniczających, a także rodzaju i stanu nawierzchni jezdni. Drogi gminne na terenie gminy Kluki:

- droga Nr 101074E relacji (Poźdźdar) - gr. gm. Szczerców- Żar,
- droga Nr 101077E relacji (Puszcza Chabielska) - gr. gm. Szczerców - Żar – Sadulaki -Osina,
- droga Nr 101151E relacji Strzyżewice – Mościska - gr. gm. Żelów - (Janów),
- droga Nr 101152E relacji Strzyżewice - gr. gm. Bełchatów - (Podwody),
- droga Nr 101153E relacji Parzno - Wierzchy Parzeńskie - Wierzchy Kluckie - Imielnia,
- droga Nr 101154E relacji Kaszewice - Bożydar - Żar,
- droga Nr 101155E relacji Kluki - Kaszewice - Słupia,
- droga Nr 101156E relacji Kaszewice - Kolonia Kaszewice - gr. gm. Bełchatów - (droga krajowa Nr 8),
- droga Nr 101211E relacji (Firlej) - gr. gm. Szczerców - Cisz.

Uwarunkowania komunikacyjne wynikają z położenia gminy w stosunku do sieci

drogi krajowej i powiatowych, a także z rozmieszczenia w obrębie gminy głównych generatorów ruchu tj. obszarów zabudowy mieszkaniowej, miejsc pracy i usług. Dodatkowymi uwarunkowaniami są stan techniczny i układ przestrzenny istniejącej sieci dróg na obszarze gminy.

Szczególne znaczenie dla gminy ma droga krajowa nr 8, która przebiegając w układzie W-Z przecina gminę na dwie części północną i południową. Stanowi ona z jednej strony szansę rozwoju, gdyż jest otwarciem na zewnątrz, poprzez połączenie obszaru gminy z siecią dróg krajowych i wojewódzkich. Z drugiej strony stanowi pewnego rodzaju utrudnienie, gdyż przenosząc ruch tranzytowy o dużym natężeniu negatywnie oddziałuje na zabudowę i gleby (hałas, wibracje, zanieczyszczenie powierzchni i gleb).

Do ważniejszych zadań związanych z układem drogowym należą:

- konieczność dostosowania parametrów do wymogów normatywnych (dotyczy to w szczególności szerokości jezdni i szerokości korony drogi),
- sukcesywne utwardzanie w miarę posiadanych środków dróg gruntowych,
- zwiększenie bezpieczeństwa ruchu na drodze tranzytowej wraz ze zmniejszeniem jej niekorzystnego oddziaływania na zabudowę i gleby,
- ograniczanie zabudowy obustronnej wzdłuż dróg publicznych o podstawowym znaczeniu i znacznym natężeniu ruchu (kolizje ruchu zewnętrznego i wewnętrznego).

7.2. Sieć kolejowa

W południowej części obszaru gminy przebiega krótki odcinek linii kolejowej drugorzędного znaczenia w sieci kolejowej relacji Piotrków Trybunalski-Belchatów-Rogowiec. Linia ta posiada głównie charakter linii przesyłowej do ZGE „Belchatów”. Nie ma ona zapewnienia w obsłudze kolejowej gminy, gdyż na obszarze gminy nie posiada stacji ani przystanku kolejowego. Najbliższa stacja znajduje się w Rogowcu w odległości ~ 1,0 km od granicy gminy.

8. Uwarunkowania rozwoju infrastruktury technicznej

8.1. Zaopatrzenie w wodę

Południowa część gminy Kluki położona jest w zasięgu leja depresyjnego odkrywki KWB Belchatów. Ze względu na znaczne obniżenie się poziomu wód gruntowych, wystąpiła konieczność doprowadzenia wody dla celów bytowo - gospodarczych, do poszczególnych gospodarstw i w efekcie powstania wodociągu grupowego „Kluki”. Źródłem wody dla tego wodociągu są dwie studnie głębinowe o wydajności eksploatacyjnej 74 m³/h. Rozbudowa wodociągu następowała sukcesywnie, aż objęła swoim zasięgiem tereny części środkowej i południowej gminy, a więc wsie: Kluki, Ścichawa, Kaszewice, Żar, Chmielowiec, Osina, Magdalenów, Podwódka, Wierzchy Kluckie, Imielnia, Ciska, Roździn oraz okolice.

W chwili obecnej został zrealizowany ostatni etap wodociągu „Kluki”, który doprowadził wodę do wsi Parzno, Kresy, Strzyżewice. Dodatkowo wodociąg „Kluki” w swej południowo - wschodniej części połączony jest z wodociągiem grupowym „Parzniewice”. Południowa część gminy, tj. wsie Janów Nowy, Kuźnica, Zarzecze, Trząs korzysta z wodociągu grupowego „Janów Nowy” zasilanego ze stacji wodociągowej o wydajności 54 m³/h zlokalizowanej we wsi o tej samej nazwie.

Łączna długość sieci wodociągowej na terenie gminy Kluki wynosi 121,7 km, a ilość budynków przyłączonych do sieci - 1210 (*stan 31.XII.2004, źródło - Województwo Łódzkie 2005, US w Łodzi*).

Z analizy stanu istniejącego wynika, że, za wyjątkiem osady Słupia, gmina Kluki jest całkowicie wyposażona w sieć wodociagową.

Zakłada się rozbudowę systemu wodociagowego w celu dostarczenia wody pitnej do

osady Słupia oraz do rejonu turystyczno - rekreacyjnego obrzeży zbiornika retencyjnego „Zbyszek”. Założono, że wielkość zasobów i wydajność systemu zaspokoja te potrzeby.

Do wymiany pozostają odcinki sieci wodociągowej wykonane z rur azbestowo-cementowych.

Wg przeprowadzonych analiz i rozpoznanych potrzeb do roku 2015 nie ma potrzeby zwiększenia ilości wody dostarczanej na obszar Gminy, niezbędne natomiast staje się skoncentrowanie wysiłków w kierunku racjonalizacji jej użycia oraz zmniejszenia strat.

8.2. Odprowadzanie ścieków

Na terenie gminy Kluki nie funkcjonuje kanalizacja sanitarna. Ścieki są gromadzone w zbiornikach bezodpływowych. Brak sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej na terenie gminy Kluki obecnie najpoważniej rzutuje na stan środowiska naturalnego (zanieczyszczenie wód podziemnych i powierzchniowych) i działania w kierunku naprawy takiego stanu wymagają niezwłocznych posunięć inwestycyjnych.

W 2006 r. została opracowana koncepcja gospodarki ściekowej i oczyszczalni ścieków dla gminy Kluki, w której gospodarkę ściekową oparto o gminną oczyszczalnię ścieków, zlokalizowaną w miejscowości Kluki. Zakłada się budowę oczyszczalni typu BIOCOMP 200. Oczyszczalnia będzie posiadała punkt zlewny ścieków dowożonych, pochodzących ze zbiorników bezodpływowych oraz indywidualnych oczyszczalni. Punkt zlewny będzie wyposażony w system identyfikacji oraz opomiarowanie zrzucanych ścieków. Ponadto oczyszczalnia będzie zaopatrzona w instalację, służącą do zagęszczania i higienizacji osadów.

Tereny gminy Kluki charakteryzują się rozproszoną zabudową, odległości pomiędzy miejscowościami wynoszą minimum 2 km, dlatego ze względów ekonomicznych nie jest korzystne zastosowanie centralnej oczyszczalni ścieków. Planowana jest budowa grupowych oczyszczalni ścieków, w miejscowościach charakteryzujących się zwartą zabudową, natomiast w miejscowościach o zabudowie rozproszonej zakłada się budowę oczyszczalni indywidualnych. Na terenach podmokłych, gdzie warunki środowiskowe nie pozwalają na zastosowanie oczyszczalni ścieków z drenażem rozsączającym, należy wykonać dla danej miejscowości oczyszczalnię grupową wraz z siecią kanalizacyjną lub też za pomocą sieci kanalizacyjnej przetłaczać ścieki do oczyszczalni. Znacznym utrudnieniem w realizacji tych rozwiązań jest jednak ich wysoka kosztowność.

W koncepcji gospodarki ściekowej i oczyszczalni ścieków dla gminy Kluki układ kanalizacyjny gminy oparto na dwóch zlewniach:

- zlewnia miejscowości Kluki-Kaszewice,
- zlewnia miejscowości Ciska-Roździn-Parzno.

Analiza zlewni miejscowości Kluki-Kaszewice.

Kluki i Kaszewice to dwie największe miejscowości na terenie gminy Kluki, charakteryzujące się zwartą zabudową oraz dogodnym układem wysokościowym do zastosowania w tych miejscowościach kanalizacji. Zwartą zabudowę wyklucza na ich terenie zastosowanie indywidualnych systemów oczyszczania, zarówno z drenażem rozsączającym, jak i biologicznym z drenażem. Miejscowość Kluki, ze względu na bliskie położenie odbiornika ścieków, jakim jest rzeka Ścichawka, jest predestynowana do lokalizacji na jej terenie gminnej oczyszczalni ścieków. Pobliska miejscowość Kaszewice, ze względu na brak w jej pobliżu należytego odbiornika ścieków oczyszczonych, nie może posiadać ani oczyszczalni gminnej ani grupowej. Z tych względów przewiduje się budowę rurociągu tłoczego, którym będą przesyłane ścieki ze skanalizowanej miejscowości Kaszewice do Kluk. Kolektory tłoczne pomiędzy miejscowościami Kluki i Kaszewice będą prowadzone w ciągu ulic lub poboczem drogi, co wpłynie korzystnie na koszty inwestycji (redukcja kosztów związanych z koniecznością przywrócenia drogi do stanu pierwotnego). Dla potrzeb miejscowości Kluki należałoby wybudować około 3500 metrów kanalizacji, w Kaszewicach – 2900 metrów kanalizacji. W celu połączenia miejscowości Kaszewice z Klukami należy wykonać rurociąg ciśnieniowy o długości około 3000 metrów. W pierwszym etapie

planowana jest budowa oczyszczalni ścieków, kanalizacji wraz z przyłączami w miejscowości Kluki. W drugim etapie planuje się budowę kanalizacji i przyłączy kanalizacyjnych w miejscowości Kaszewice oraz budowę pompowni ścieków wraz z kolektorem tłocznym. Możliwe jest także podłączenie do tej zlewni miejscowości Ścichawa i Kolonia Kaszewice.

Analiza zlewni miejscowości Ciszka-Rożdzin-Parzno:

Planowana jest budowa kolektorów grawitacyjnych w miejscowościach Ciszka, Rożdzin i Parzno oraz kolektorów ciśnieniowych pomiędzy tymi miejscowościami. Ścieki będą odprowadzane do oczyszczalni ścieków typu BIOCLERE B 500. Rozważa się także budowę dla tych miejscowości indywidualnych oczyszczalni ścieków.

W pozostałych miejscowościach przewidziano kanalizację miejscowości z grupową oczyszczalnią ścieków, bądź zastosowanie indywidualnych oczyszczalni ścieków. Według koncepcji zaleca się stosowanie biologicznych indywidualnych oczyszczalni ścieków, gdyż oczyszczają one ścieki w większym stopniu niż oczyszczalnie z drenażem rozsączającym.

Podsumowując koncepcja gospodarki ściekowej i oczyszczalni ścieków dla gminy Kluki zakłada budowę sieci kanalizacyjnej i gminnej oczyszczalni ścieków dla miejscowości Kluki i Kaszewice oraz budowę sieci kanalizacyjnej i grupowych oczyszczalni ścieków lub indywidualnych oczyszczalni ścieków w pozostałych miejscowościach gminy Kluki. Prognozowane koszty tych inwestycji w zależności od przyjętych wariantów w poszczególnych miejscowościach przedstawiono w „Koncepcji gospodarki ściekowej i oczyszczalni ścieków dla gminy Kluki”.

Na terenie gminy jedynie Zakład POLGRUNT Sp. z o.o. w Osinie posiada własną oczyszczalnię ścieków o przepustowości 6 (m³/dobę) i odprowadza oczyszczone ścieki do rzeki Pilski.

Należy przewidzieć także odprowadzanie ścieków deszczowych z utwardzonych terenów zakładów przemysłowych i użyteczności publicznej oraz z terenów narażonych na zanieczyszczenia (np. stacje benzynowe, parkingi itp.). W celu usunięcia zawiesiny i substancji ropopochodnych wyloty kanalizacji deszczowej powinny posiadać podczyszczalnie wód deszczowych, składające się, co najmniej z osadnika i separatora.

Przy odprowadzaniu ścieków deszczowych z terenów zanieczyszczonych (stacje benzynowe, parkingi, itp.) należy przewidywać wykonanie podczyszczalni wód deszczowych w celu usunięcia zawiesiny i substancji ropopochodnych.

8.3. Gospodarka odpadami

Aktualnie funkcjonujący system gospodarki odpadami komunalnym obejmuje następujące rodzaje odpadów:

- odpady zmieszane, kierowane są na składowisko w Woli Kruszyńskiej (gmina Bełchatów) usytuowanym przy północnej granicy gminy Kluki. Głównym odbiorcą odpadów zmieszanych z terenu Gminy Kluki jest Firma EKO-REGION sp. z o.o., odpady tzw. zmieszane gromadzone są do ogólnych pojemników przeznaczonych do gromadzenia odpadów mieszanych (niesegregowanych).
- bioodpady - aktualnie na terenie gminy Kluki zbiórka odpadów organicznych nie jest wdrażana ze względu na wiejski charakter gminy i wykorzystanie odpadów organicznych w gospodarstwach domowych,
- odpady gromadzone selektywnie o charakterze surowców wtórnych (szkło kolorowe, białe, makulatura, butelki z tworzywa sztucznego – tzw. PETY) kierowane do Gminnego Punktu Zbiórki Odpadów Segregowanych i Wielkogabarytowych GPZOSiW. W Gminie Kluki od 1997 roku wdrażana jest selektywna zbiórka odpadów opakowaniowych takich jak szkło bezbarwne, kolorowe, tworzywa sztuczne, makulatura. Od 2002 roku zbiórkę papieru, szkła, tworzyw sztucznych prowadzi spółka EKO-REGION sp. z o.o. Odpady te odbierane są specjalistycznym taborem samochodowym z pojemników przeznaczonych do gromadzenia poszczególnych

rodzajów odpadów a następnie przewożone do Punktu Zbiórki Odpadów Segregowanych I Wielkogabarytowych, gdzie są ręcznie dosortowywane na szkło białe i kolorowe, pet i folie, tekturę, papier gazetowy i pisma kolorowe. Następnie są one przekazywane do recyklingu do następujących podmiotów:

- PETY – Elana PET sp. Z. o. o. Toruń / “EKO-POL” Świdnik,
  - Folia – EKO-SYSTEM Wola Krzysztoporska,
  - szkło – Juko Piotrków Trybunalski / GAH Katowice,
  - makulatura – WTÓRTEX Częstochowa/„ROL TOL” Pabianice/INTERCELL RECYKLING Łódź
- odpady wielkogabarytowe kierowane również do GPZOSiW. Okresowo, 2-3 razy w roku, jest organizowana na terenie poszczególnych miejscowości zbiórka odpadów wielkogabarytowych.
  - odpady niebezpieczne i opony przyjmowane są do GPZOSiW.

8.4. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Energia elektryczna dla gminy Kluki dostarczana jest magistralnymi napowietrznymi liniami 15kV wyprowadzonymi ze stacji 110/15 kV: „Zamoście” (miasto Bełchatów), „Rogowiec Stary” (gmina Kleszczów) oraz „Wistka” (gmina Sulmierzyce).

Przez teren gminy Kluki biegnie napowietrzna linia 400 kV „Rogowiec-Trębaczew”, będąca własnością Polskich Sieci Energetycznych.

Istniejący system zasilania gminy Kluki winien być zmodernizowany głównie w zakresie linii niskiego napięcia oraz stacji transformatorowych 15/0,4 kV z zasilającymi je liniami odgałęźnymi 15 kV w celu zaspokojenia obecnych i perspektywicznych potrzeb energetycznych na poziomie lokalnym poszczególnych miejscowości. Modernizacji wymaga również sieć oświetlenia drogowego.

Przez teren gminy przebiegają elektroenergetyczne linie najwyższych napięć (NN) 400 kV i 220 kV, łączące elektrownię Bełchatów z krajowym systemem sieci przesyłowej. Obszar pod liniami został określony jako „pas technologiczny linii”, w jego obrębie powinna być ograniczona swoboda zabudowy i użytkowania nieruchomości. Niektóre obiekty takie jak budowle zawierające materiały niebezpieczne lub strefy zagrożone wybuchem powinny znajdować się w większej odległości od przewodów linii niż granica pasa technologicznego, a lokalizacja tych obiektów w bezpośrednim sąsiedztwie pasa technologicznego wymaga uzgodnienia z właścicielem linii.

W pasie technologicznym nie należy zlokalizować budynków mieszkalnych lub innych przeznaczonych na stały pobyt ludzi. Nie należy także sadzić roślinności wysokiej pod linią i w odległości do 10,0 m od rzutu pionowego skrajnego przewodu (w świetle koron).

Szerokości standardowych pasów technologicznych dla linii najwyższych napięć:

Rodzaj linii	Szerokość standardowego pasa technologicznego
Linie 220 kV jedno- i dwutorowe	50 m (2x25m od osi linii)
Linie 400 kV jedno- i dwutorowe	80 m (2x40m od osi linii)

Przez południową część gminy przy granicy z gminą Kleszczów projektowane jest poprowadzenie linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Elektrownia Bełchatów II - Trębaczew związane z realizacją kompleksową rozbudowy kompleksu energetycznego BOT KWB Bełchatów S.A. - odkrywka Szczerców.

8.5. Zaopatrzenie w ciepło

Mieszkańcy gminy korzystają z lokalnych ciepłowni opalanych paliwem stałym oraz paliwami alternatywnymi tj. olejem opałowym i gazem i płynnym propan - butan. Należy

podejmować wszelkie przedsięwzięcia mające na celu sukcesywną eliminację ciepłowni lokalnych opalanych paliwami stałymi w związku z ich bardzo niekorzystnym wpływem na środowisko naturalne i zanieczyszczenie atmosfery. Wprowadzanie kotłowni na paliwa alternatywne należy bezwzględnie poprzedzić odpowiednim dociepleniem budynków zgodnie z obowiązującą normą, ze szczególnym uwzględnieniem zapewnienia właściwej (zgodnej z obowiązującą normą) wentylacji pomieszczeń.

8.6. Zaopatrzenie w gaz

W 1995 roku na zlecenie wojewody piotrkowskiego zostało opracowane przez „Gazprojekt - Wrocław” „Studium gazyfikacji województwa piotrkowskiego”, w którym ujęto zapotrzebowanie gazu dla potrzeb ogrzewania i innych. Docelowe zapotrzebowanie gazu ziemnego pokryje realizacja drugiego gazociągu magistralnego wysokiego ciśnienia relacji Warszawa - Piotrków Trybunalski, z którego gmina Kluki będzie docelowo pośrednio korzystać lub alternatywnie z postulowanego w okresie perspektywicznym gazociągu Łask-Belchatów.

Aktualnie poszczególni mieszkańcy gminy korzystają z gazu bezprzewodowego propan - butan.

8.7. Telekomunikacja

Przez teren gminy przebiega kabel telekomunikacji międzymiastowej (wzdłuż drogi krajowej nr 8). Na obszarze wsi Kluki funkcjonuje stacja nadawczo-odbiorcza telekomunikacji bezprzewodowej. W związku ze wzrostem zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne zachodzi potrzeba budowy dalszych połączeń między abonentami a centralami telefonicznymi w gminie oraz modernizacji tych central z zastosowaniem techniki cyfrowej dla uzyskania niezbędnej pojemności numerycznej.

IV. KIERUNKI ZAGOSPODAROWANIA

Wstęp

Zgodnie z regulacją prawną ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z 2004 r. Nr 6 poz. 41 i Nr 141 poz. 1492, z 2005 r. Nr 113, poz. 954, Nr 130, poz. 1087, z 2006 r. Nr 45, poz. 319, Nr 225, poz. 1635, z 2007 r. Nr 127, poz. 880) w niniejszym studium określono kierunki zagospodarowania obszaru gminy Kluki w zakresie art. 10 ust. 2, pkt 1-16.

Prezentowane w studium kierunki wynikają głównie z:

- diagnozy dotychczasowych procesów rozwojowych gminy, w tym z historycznie ukształtowanego układu przestrzennego;
- diagnozy środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- założeń rozwoju gminy wynikających z oceny jej walorów i zagrożeń, szans rozwojowych (w tym również wynikających z powiązań zewnętrznych i polityki regionalnej).

Ważnym opracowaniem branym pod uwagę przy określaniu kierunków zagospodarowania przestrzennego jest Zintegrowany Program Rozwoju Gminy Kluki na lata 2006 – 2013.

Poniższa tabela przedstawia zadania inwestycyjne określone w Zintegrowanym Programie Rozwoju Gminy 2006 – 2013

Nazwa inwestycji	Instytucja Odpowiedzialna	Okres realizacji	Sugerowany montaż finansowy
1	2	3	4
Budowa kanalizacji sanitarnej wraz z oczyszczalnią w m-ci Kluki	UG Kluki	2006-2008	Łódzki Regionalny Program Operacyjny, Norweski Mechanizm Finansowy + wkład własny 15%
Samorządowa platforma cyfrowa ustawicznego szkolenia kadr oraz rozwoju e-usług publicznych (Informatyzacja Urzędu Gminy)	UG Kluki	2005-2008	Łódzki Regionalny Program Operacyjny, Norweski Mechanizm Finansowy + wkład własny 15%
Opracowanie studium uwarunkowań i planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kluki	UG Kluki	2003-2006	Łódzki Regionalny Program Operacyjny (pomoc techniczna)

1	2	3	4
Rewitalizacja Domu	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program

Kultury w Klukach			Operacyjny, Norweski Mechanizm Finansowy + wkład własny 15%
Budowa hali sportowej oraz terenu wokół (budowa boiska)	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa dróg wewnętrznych i chodników na „Osiedlu Leśnym” w Klukach	UG Kluki	2008-2009	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa oczyszczalni ścieków oraz kanalizacji sanitarnej w Klukach. II etap – Kluki, Podwódka, Ścichawa.	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Zagospodarowanie terenu poprzez utworzenie parku rekreacji i zieleni na osiedlu w Klukach	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi w m. Podwódka	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi Wierzchy Parzeńskie, Wierzchy, Kluckie	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi do m. Kolonia Kaszewice	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi w m. Ścichawa	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi Parzno-Kresy	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi Kawalce	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi w m. Osina	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi Ciszka-Imielnia	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny

1	2	3	4
Budowa drogi Rożdzin-Drzyżdówka-Strzyżewice	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny

Strzyżewice-Stara Wieś			Program Operacyjny
Budowa drogi Podścichawa	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi Parzno-Lesiska	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Zabezpieczenie terenu przy drodze krajowej nr 8 pod inwestycje gospodarcze (uzbrojenie terenu)	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Poprawa bezpieczeństwa pożarowego (zakup samochodu)	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Modernizacja oświetlenia ulicznego	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa placu zabaw	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi wraz z kanalizacją deszczową w m. Kaszewice (ul. Ciemna)	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa dróg wewnętrznych w m. Kaszewice	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi do m. Pelichów	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi do m. Bożydar	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi do m. Pólko	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa drogi w Zarzeczcu	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Remont remizy strażackiej w Kaszewicach	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Modernizacja skweru w Kaszewicach	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Operacyjny
Budowa wodociągu w m. Osina	UG Kluki	2007-2013	Łódzki Regionalny Program Oper.

Realizacja niektórych zadań określonych w Zintegrowanym Programie Rozwoju Gminy uległa opóźnieniu, ale sam Program stanowi wyznacznik w kształtowaniu polityki inwestycyjnej gminy.

W studium przyjmuje się jako generalną zasadę zachowanie ciągłości w kształtowaniu zabudowy ugruntowaną poprzez wieloletnią realizację ustaleń planu miejscowego obowiązującego do dnia 31 grudnia 2003 r. oraz zmian do tego planu. Część ustaleń tego planu stała się już treścią wydawanych decyzji o warunkach zabudowy

i zagospodarowania terenu.

Stąd zawarte w tych dokumentach parametry powinny być w dalszym ciągu honorowane.

Kierunki i politykę zagospodarowania przestrzennego gminy zapisano w tym opracowaniu w odniesieniu do całej gminy. Można je więc traktować jako cele zagospodarowania przestrzennego na omawianych i przedstawionych graficznie obszarach.

Cele rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy zostały sformułowane w wyniku wszechstronnej analizy uwarunkowań przestrzennych, których synteza stanowi fragment niniejszego opracowania.

Wyrazem dążenia do osiągnięcia wyznaczonego celu jest przyjęcie polityki i jej realizacja przez kolejne władze samorządowe gminy i jej organy wykonawcze. Kryteria kwalifikacyjne w zakresie przestrzennym ustalone zostały na drodze analizy obiektywnych uwarunkowań funkcjonalno-przestrzennych, oraz w procedurze wszechstronnej konsultacji społecznej. Kryteria te uwzględniają charakter gminy, jej aktualne i przewidywane potrzeby, względy ekonomiczne, kulturowe, ekologiczne, itp. oraz zasady kształtowania ład przestrzennego.

Przyjęta więc uchwałą Rady Gminy polityka przestrzenna będzie podstawą do podejmowania kolejnych prac planistycznych w gminie.

1. Kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów

Generalnym celem polityki przestrzennej gminy jest ukierunkowanie działań zmierzających do podnoszenia standardu warunków życia mieszkańców, ochrony wartościowych elementów środowiska przyrodniczego, a przede wszystkim zwiększenia atrakcyjności dla przyszłych inwestorów.

Podstawą osiągnięcia celów polityki przestrzennej i określenia kierunków rozwoju przestrzennego jest wykorzystanie uwarunkowań wynikających ze środowiska przyrodniczego i kulturowego, położenia i powiązań zewnętrznych gminy, dotychczasowego zainwestowania i zagospodarowania gminy.

Do pozytywnych elementów uwarunkowań rozwoju gminy Kluki należą:

- istniejący oraz projektowany układ komunikacyjny,
- korzystne, bliskie położenie gminy w stosunku do miasta Bełchatowa,
- dostęp do ważnych elementów infrastruktury technicznej - linie energetyczne.

Szansę dla rozwoju i aktywizacji gminy Kluki stwarzają:

- wzrost zainteresowania inwestorów terenami położonymi w okolicach projektowanego zbiornika „Zbyszek”,
- wzrost zainteresowania społeczeństwa pozalokalnego nabywaniem działek rekreacyjnych w rejonach atrakcyjnych krajobrazowo, planowanych do zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego,
- rozwój intensywnego rolnictwa na obszarach o korzystnych warunkach naturalnych, wprowadzenie nowych technologii w produkcji roślinnej i zwierzęcej (rolnictwo ekologiczne, specjalistyczne).

2. Kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone z zabudowy

2.1. Tereny wyłączone spod zabudowy ze względu na przepisy odrębne

Wyżej wymienione tereny to:

- strefy ochronne cmentarzy,
- strefy uciążliwości od obiektów infrastruktury technicznej:
  - linii wysokiego napięcia 400 kV,
  - linii wysokiego napięcia 220 kV,
  - linii wysokiego napięcia 110 kV,
  - średniego napięcia,
  - dróg,
  - linii kolejowej PKP.

2.2. Tereny, na których ogranicza się lokalizację zabudowy ze względu na ochronę walorów przyrodniczych

Wyżej wymienione tereny to:

- lasy,
- wszystkie tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej,
- kompleksy zieleni z pomnikami przyrody,
- parki zabytkowe,
- tarasy zalewowe rzek,
- tereny występowania złóż surowców i źródeł,
- tereny dolin rzecznych,
- gleby o wyższych klasach bonitacyjnych.

2.3. Tereny zabudowy

Wśród terenów przeznaczonych do zabudowy, ze względu na uzasadnienie decyzji projektowych, można wydzielić dwa rodzaje:

- tereny adaptowane - zawierające istniejącą zabudowę oraz przeznaczone do zabudowy na podstawie ostatniego, obowiązującego planu zagospodarowania przestrzennego,
- **tereny rozwojowe - obejmujące wolne, kwalifikujące się do zabudowy tereny, w tym przesądzone do realizacji na podstawie obowiązujących planów miejscowych.**

Tereny budowlane powinny spełniać następujące wymagania:

- każda działka budowlana musi mieć dostęp do drogi publicznej i możliwość doprowadzenia do jej terenu urządzeń infrastruktury technicznej w celu jej uzbrojenia,
- wykorzystanie istniejącej i projektowanej infrastruktury jako zasobów wody pitnej (w pierwszym etapie z własnych lub grupowych ujęć wody) i energii elektrycznej,
- gromadzenie i odprowadzanie ścieków w ramach istniejącej i projektowanej kanalizacji sanitarnej, do czasu podłączenia obowiązuje korzystanie z bezodpływowych szczelnych zbiorników na ścieki lub przydomowych oczyszczalni.
- **obiekty (wieże, kominy, maszty, słupy itp.) o wysokości 50,00 m npt i większej, wymagają uzgodnienia lokalizacji i ustalenia sposobu oznakowania przeszkodowego tych obiektów, przed wydaniem pozwolenia na budowę przez Szefostwo Służby Ruchu Lotniczego Sił Zbrojnych RP –**

Na załączniku graficznym do studium oznaczono granice obszarów z przeznaczeniem na realizację inwestycji z zakresu poszczególnych jednostek przestrzenno – funkcjonalnych. Wydzielono następujące tereny przeznaczone do zabudowy:

- tereny zabudowy zagrodowej,
- tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej,
- tereny rekreacyjno-wypoczynkowe, obsługi turystyki, w tym agroturystyka,
- tereny usługowe,
- tereny użyteczności publicznej,
- tereny produkcyjno-usługowe, składów i magazynów
- tereny obsługi komunikacji (w tym parkingi i stacje paliw).

Nowa zabudowa (w obszarach przeznaczonych na ten cel w studium) może być realizowana pod warunkiem zagwarantowania wystarczającego dla zamierzenia budowlanego uzbrojenia terenu.

Ponadto, w ramach nowo wyznaczanej zabudowy należy uwzględnić następujące zasady dla ustaleń w miejscowych planach zagospodarowania lub innych właściwych opracowaniach planistycznych:

1. Dla zabudowy mieszkaniowej:

a) wielorodzinnej:

- budynki mieszkalne niskie przeznaczone na stały pobyt,
- realizacja nowej zabudowy w trybie indywidualnym lub zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy budynków mieszkalnych i gospodarczych, z jednoczesnym porządkowaniem istniejącej zabudowy i jej uzupełnianiem,
- gabaryty i architektura nie może powodować dysharmonii otoczenia i zakłócać krajobrazu gminy,
- maksymalne zachowanie istniejącego drzewostanu,
- dachy:
  - dla budynków mieszkalnych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych 15° - 49° (zalecane 40° - 45°) oraz mansardowe,
  - dachy płaskie,
  - dopuszcza się ze względów architektonicznych zmianę ukształtowania fragmentu połaci dachowej,
  - dla budynków gospodarczych i garażowych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych do 30°, dopuszcza się dachy płaskie lub jednospadowe o kącie nachylenia 10° – 30°,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków,
- nieprzekraczalna wysokość zabudowy wynosi 14 m od poziomu terenu do najwyżej położonego punktu pokrycia dachu,

b) jednorodzinnej:

- budynki mieszkalne przeznaczone na stały pobyt,
- realizacja nowej zabudowy w trybie indywidualnym lub zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy

- budynków mieszkalnych i gospodarczych, z jednoczesnym porządkowaniem istniejącej zabudowy i jej uzupełnianiem,
- nowa zabudowa stanowić ma uzupełnienie istniejącej zabudowy i nawiązanie do jej charakteru,
  - gabaryty i architektura nie może powodować dysharmonii otoczenia i zakłócać krajobrazu gminy,
  - maksymalne zachowanie istniejącego drzewostanu, powierzchnia biologicznie czynna nie mniej niż 40% powierzchni działki,
  - dachy:
    - dla budynków mieszkalnych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych 15° - 49° (zalecane 40° - 45°),
    - dopuszcza się ze względów architektonicznych zmianę ukształtowania fragmentu połaci dachowej,
    - dla budynków gospodarczych i garażowych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych do 30°, dopuszcza się dachy płaskie lub jednospadowe o kącie nachylenia 10° – 30°,
  - adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków,
  - nieprzekraczalna wysokość zabudowy wynosi 12 m od poziomu terenu do najwyżej położonego punktu pokrycia dachu,
  - ilość kondygnacji: dla budynków mieszkalnych do trzech kondygnacji nadziemnych (trzecia kondygnacja nadziemna realizowana wyłącznie jako poddasze) z możliwością podpiwniczenia; dla budynków gospodarczych: jedna kondygnacja nadziemna.

c) letniskowej:

- budynki rekreacji indywidualnej przeznaczone do okresowego wypoczynku rodzinnego z możliwością ich wykorzystania na pobyt stały,
- realizacja nowej zabudowy w trybie indywidualnym lub zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy budynków mieszkalnych i gospodarczych, z jednoczesnym porządkowaniem istniejącej zabudowy i jej uzupełnianiem,
- nowa zabudowa stanowić ma uzupełnienie istniejącej zabudowy i nawiązanie do jej charakteru,
- gabaryty i architektura nie może powodować dysharmonii otoczenia i zakłócać krajobrazu gminy,
- maksymalne zachowanie istniejącego drzewostanu, powierzchnia biologicznie czynna nie mniej niż 60% powierzchni działki,
- dachy:
  - dla budynków mieszkalnych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych 15° - 49° (zalecane 40° - 45°),
  - dopuszcza się ze względów architektonicznych zmianę ukształtowania fragmentu połaci dachowej,
  - dla budynków gospodarczych i garażowych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych do 30°, dopuszcza się dachy płaskie lub jednospadowe o kącie nachylenia 10° – 30°,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków,
- nieprzekraczalna wysokość zabudowy wynosi 9 m od poziomu terenu do najwyżej położonego punktu pokrycia dachu,

- ilość kondygnacji: dla budynków mieszkalnych do dwóch kondygnacji nadziemnych, dla budynków gospodarczych: jedna kondygnacja nadziemna,

d) zagrodowej:

- budynki mieszkalne i gospodarcze nie mogą mieć charakteru prowizorycznego,
- realizacja nowej zabudowy w trybie indywidualnym lub zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków zabudowy, z uwzględnieniem modernizacji, rozbudowy, przebudowy i nadbudowy budynków mieszkalnych i gospodarczych, z jednoczesnym porządkowaniem istniejącej zabudowy i jej uzupełnianiem,
- nowa zabudowa stanowić ma uzupełnienie istniejącej zabudowy i nawiązanie do jej charakteru,
- gabaryty i architektura nie mogą powodować dysharmonii otoczenia i zakłócać krajobrazu gminy,
- dachy:
  - dla budynków mieszkalnych dwuspadowe i wielospadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych 15° - 49° (zalecane 40° - 45°),
  - dopuszcza się ze względów architektonicznych zmianę ukształtowania fragmentu połaci dachowej,
  - dla budynków gospodarczych dwuspadowe o jednakowym kącie nachylenia połaci dachowych 15° - 49°, dopuszcza się dachy płaskie, jednospadowe o kącie nachylenia 10° – 30°,
- adaptacja istniejącej zabudowy do nowych warunków,
- nieprzekraczalna wysokość budynków mieszkalnych wynosi 12 m od poziomu terenu do najwyżej położonego punktu pokrycia dachu
- ilość kondygnacji: dla budynków mieszkalnych do trzech kondygnacji nadziemnych (trzecia kondygnacja nadziemna realizowana wyłącznie jako poddasze) z możliwością podpiwniczenia,
- nieprzekraczalna wysokość budynków gospodarczych wynosi 12 m,
- zakaz lokowania dużych ferm zwierzęcych w terenach mieszkaniowych, możliwość lokowania małych zakładów przetwórstwa rolnego z ograniczeniem uciążliwości do granic własności,
- dopuszcza się zabudowę inwentarsko – składową o wysokości jak dla budynków gospodarczych,
- zakaz odprowadzania ścieków nieoczyszczonych do dołów gnilnych, cieków i urządzeń melioracyjnych.

2. Dla zabudowy usługowej i użyteczności publicznej:

Ogólnie dla terenów usługowych i terenów użyteczności publicznej obowiązują następujące ustalenia:

- realizacja nowej zabudowy w trybie indywidualnym lub zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
- zachowanie istniejącej zabudowy i jej adaptacja do nowych warunków w formie uzupełnienia przeznaczenia terenu,
- wyklucza się możliwość prowadzenia działalności usługowej o uciążliwości wykraczającej poza granice własności,
- maksymalne zachowanie istniejącego drzewostanu, powierzchnia biologicznie czynna nie mniej niż 30 % powierzchni działki,
- obowiązuje zapewnienie dojazdu i miejsc parkingowych dla klientów i pracowników,

- uwzględnić w podpiwniczeniach nowej zabudowy użyteczności publicznej lub odpowiedniej – zabudowy mieszkaniowej (szkoły, obiekty służby zdrowia itp.), lokalizowanej zwłaszcza w miejscowościach leżących wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych, przygotowanie pomieszczeń o konstrukcji odpornej na zgruzowanie, spełniające określoną funkcję stosownie do lokalnych potrzeb, z możliwością bezkolizyjnej ich adaptacji dla celów ochrony ludności w sytuacji zagrożenia.

Ustalenia szczegółowe dla zabudowy usług:

- a) handlowych:
  - nie przewiduje się lokalizacji obiektów o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².
- b) kultu religijnego:
  - powierzchnia nowoprojektowanego obiektu nie może przekroczyć 800 m²,
  - dla obiektów sakralnych będących w strefie ochrony konserwatorskiej wszelkie inwestycje muszą być uzgadniane z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
- c) rekreacyjno – sportowych, hotelowych i turystycznych:
  - zezwala się na adaptację istniejącej zabudowy oraz budowę nowych, związaną z obsługą terenów sportu i wypoczynku,
  - gabaryty i architektura zabudowy musi harmonizować z otoczeniem,
  - wysokość zabudowy nie może przekraczać 15 m;
- d) oświatowych i opieki zdrowotnej:
  - wysokość zabudowy nie może przekraczać 12 m,
  - nakazuje się projektowanie podjazdów dla osób niepełnosprawnych,
  - nakazuje się grodzenie terenów szkół od strony dróg i ulic, w celu zwiększenia bezpieczeństwa uczniów.

3. Dla terenów obsługi komunikacji:

- a) parkingów
  - zezwala się na tworzenie funkcji usługowo – handlowej,
  - maksymalna powierzchnia zabudowy nie może przekraczać 15% powierzchni parkingu,
  - maksymalna wysokość obiektów budowlanych i nośników reklamowych – 5 m,
  - zezwala się na umieszczanie nośników reklamowych o powierzchni nie większej niż 30 m²;
- b) stacji paliw:
  - zezwala się na tworzenie funkcji usługowo – handlowej,
  - maksymalna powierzchnia zabudowy nie może przekraczać 30% terenu inwestycji,
  - maksymalna wysokość obiektów budowlanych – 10 m,
  - maksymalna wysokość nośników reklamowych – 5 m,
  - zezwala się na umieszczanie nośników reklamowych o powierzchni nie większej niż 30 m².

4. Dla zabudowy produkcyjno – usługowej, składów i magazynów:

- realizacja nowej zabudowy w trybie indywidualnym lub zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego,
- maksymalna wysokość zabudowy dla nowopowstającej zabudowy – 25 m,
- obowiązuje zapewnienie dojazdu i miejsc parkingowych w ilości wystarczającej dla planowanej liczby klientów i pracowników,

- negatywne oddziaływanie działalności gospodarczej nie może wykraczać poza granice własności.

3. Obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk

Ochrona środowiska na terenie gminy dotyczy przede wszystkim obszarów:

- dna dolin rzecznych,
- systemu terenów zieleni, użytków ekologicznych,
- terenów gleb chronionych na podstawie ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- elementów krajobrazu oraz dziedzictwa kulturowego, podlegającego ochronie konserwatorskiej.

Do działań wyznaczanych przez zasady ochrony środowiska i kształtowania krajobrazu zaliczane są:

3.1. Ochrona istniejących zasobów przyrodniczych gminy

a) ochrona prawna

Ochronie prawnej w głównej mierze podlegają pomniki przyrody, użytki ekologiczne i obszary chronionego krajobrazu i dziedzictwa kulturowego. Ich ochrona (na zasadach zrównoważonego rozwoju) polega głównie na ograniczeniu ich zagospodarowania do form nieuciążliwych i wykluczeniu działań, które mogłyby naruszyć równowagę przyrodniczą.

b) ochrona istniejących elementów przyrodniczych, budujących system przyrodniczy gminy

Ochronie podlegają przede wszystkim tereny leśne, parki, cmentarze oraz zieleń w terenach zabudowanych. W stosunku do tych obiektów sprowadza się ona do zachowania dotychczasowych funkcji, pielęgnacji istniejącej roślinności oraz zakazu lokalizacji obiektów i urządzeń nie związanych z funkcją terenu. Istotnym elementem ochronnym jest także zachowanie nie kolidujących z funkcją przyrodniczą form zagospodarowania terenów otwartych, uzupełniających system przyrodniczy gminy

3.2. Ochrona wód

W kierunkach polityki dotyczących ochrony wód, szczególny akcent winien być położony na poprawę stanu ich czystości. Wynika to z kilku podstawowych powodów:

- z układu przyrodniczych powiązań zewnętrznych - lokalny układ hydrograficzny i tereny dolinne z nim związane mają wpływ na pozagminne układy przyrodnicze,
- na terenie gminy zanieczyszczone wody powierzchniowe obniżają potencjał ekologiczny zespołów przyrodniczych z nim związanych.

Osiągnięcie poprawy stanu czystości wód realizowane będzie przez: maksymalne ograniczenie zrzutów zanieczyszczeń do gruntu i do wód powierzchniowych, objęcie wszystkich możliwych obszarów zbiorczą kanalizacją sanitarną z odprowadzeniem ścieków do oczyszczalni, a do czasu jej wybudowania – do szczelnych szamb tylko jako rozwiązania tymczasowego (na obszarach rozproszonej zabudowy stosowanie indywidualnych oczyszczalni ścieków), kompleksowe rozwiązanie odprowadzanie ścieków opadowych, szczególnie z ciągów komunikacyjnych, placów i parkingów oraz oczyszczenie ich z preferowaniem, gdzie jest to możliwe, do wykorzystania tych wód na miejscu lub

wykorzystania ich w zamkniętych obiegach wody na małych obszarach, dostosowanie lokalizacji nowych obiektów, szczególnie tych uciążliwych dla środowiska, do struktur hydrogeologicznych.

W zakresie ograniczania spływów powierzchniowych z terenów rolnych (w tym także przez sieć drenarską) pożądane byłoby wprowadzenie ekologicznych form gospodarki rolnej oraz tworzenie biologicznych osłon.

3.3. Ochrona zasobów glebowych

Rejony występowania gleb o najwyższych w skali gminy bonitacjach, powinny stanowić podstawę dla efektywnej rolniczej przestrzeni produkcyjnej, bowiem jakość gleb decyduje o jej potencjale. Preferowane są ekologiczne formy produkcji rolnej. Uszczuplanie ich na inne cele niż rolnicze musi być rozważne, a przede wszystkim racjonalne. Przy zmianie przeznaczenia powierzchni objętych drenażem konieczna jest kompleksowa przebudowa sieci drenarskiej. Realizacja robót związanych z w/w przebudową winna odbywać się pod nadzorem Marszałka Województwa Łódzkiego. Jest to warunek konieczny ze względu na sprawność funkcjonowania całego systemu.

Grunty marginalne, odłogowane i mało przydatne dla produkcji rolniczej należy przeznaczyć na tworzenie nowych powierzchni leśnych, rozwój funkcji rekreacyjnej ewentualnie na potrzeby innych niekolizyjnych w stosunku do otoczenia funkcji.

3.4. Koncepcja kształtowania systemu ekologicznego

System ekologiczny gminy, będący składową systemu wojewódzkiego i krajowego ma za zadanie ochronę istniejących walorów przyrodniczych oraz zapewnienie równowagi biocenotycznej.

Zawiera on następujące elementy przestrzenne:

- korytarze ekologiczne o znaczeniu regionalnym,
- ciągi ekologiczne - powiązania o znaczeniu lokalnym, to przede wszystkim osie mniejszych w gminie dolin rzek i cieków wodnych. Włączenie tych choćby najmniejszych cieków w system ekologiczny zapewni ich ochronę hydrologiczną.
- obszary węzłowe - miejsca przecięcia się korytarzy i ciągów ekologicznych, powierzchniowe strefy o dużym bogactwie biocenotycznym wpływające na równowagę terenów przyległych. Obszary te obok korytarzy i dolin wykluczone są dla zabudowy i wskazane do objęcia ochroną. W celu uaktywnienia biologicznego w/w systemu oraz dopełnienia go strukturami przyrodniczo czynnymi proponuje się dolesienia w obrębie gleb marginalnych, zadrzewienia śródpolne, przydrożne i przywodne, szczególnie na terenach o spadkach $>5^\circ$, a więc narażonych na wpływy powierzchniowe.

W studium założono następujące funkcje zadrzewień:

- ochrona terenów rolnych przed erozją gleb;
- ochrona obszarów źródliskowych;
- rekultywacja wyrobisk poeksploatacyjnych;
- tworzenie systemu zieleni izolacyjnej wzdłuż ciągów komunikacyjnych;
- ochrona dolin rzek przed wpływami powierzchniowymi;
- ekranowanie terenów szczególnie uciążliwych dla otoczenia.

W polityce dotyczącej ochrony i kształtowania środowiska na terenie gminy Kluki za szczególnie ważne uznano następujące kierunki działań realizacyjnych:

1. Ochrona istniejących walorów i zasobów przyrodniczych i wszystkich obiektów prawnie chronionych;
2. Przekształcenia przestrzenne i funkcjonalne zmierzające do poprawy warunków sanitarno-zdrowotnych;
3. Realizacja nowych zamierzeń inwestycyjnych, zmian i przekształceń obecnego układu przestrzennego z udziałem urządzeń i instalacji technicznych w celu wyeliminowania bądź ograniczenia zagrożeń dla środowiska;
4. Respektowanie w rozwoju przestrzennym gminy koncepcji kształtowania systemu ekologicznego uwzględniając koncepcję krajowej sieci ekologicznej (EKONET - POLSKA), którego systematyczne tworzenie zapewni korzystne warunki dla zrównoważonego rozwoju gminy Kluki.

3.5. Ochrona powietrza

Podstawowymi źródłami emisji zanieczyszczeń do atmosfery są indywidualne paleniska domowe, oparte o konwencjonalne nośniki energii cieplnej. Powinno się wziąć pod uwagę potrzebę pozyskiwania mniej szkodliwych źródeł ciepła, jak np. oparcie gospodarki cieplnej gminy o gaz ziemny lub odnawialne źródła energii. Gmina powinna propagować ekologiczne źródła energii również na terenach usługowych, produkcyjnych oraz o funkcji mieszanej z dopuszczeniem usług.

Ponadto ochrona powietrza będzie przeprowadzana poprzez zastosowanie technologii eliminujących szkodliwe emisje.

3.6. Kształtowanie krajobrazu i terenów przyrodniczo czynnych

Na terenie gminy powstają nowe tereny zieleni, w większości są to tereny leśne. W celu poprawy funkcjonowania środowiska oraz podniesienia walorów przyrodniczo – krajobrazowych w studium zawarto następujące ustalenia:

- stosowanie zieleni izolacyjnej lub innej formy osłony zielenią elementów nie pasujących do środowiska,
- utrzymanie istniejących lokalizacji stanowisk archeologicznych.

4. Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. nr 96, poz. 959, Nr 238, poz. 2390, z 2006 r. Nr 50, poz. 362, Nr 126, poz. 875) zobowiązuje wszystkich obywateli do ochrony dóbr kultury, natomiast samorząd terytorialny zobowiązuje do zapewnienia w tym celu warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych.

Na mocy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Obszary objęte ochroną dziedzictwa kulturowego to wymienione wcześniej w uwarunkowaniach obiekty zabytkowe.

Studium proponuje wprowadzenie stref ochrony konserwatorskiej obejmujących tereny posiadające wartości kulturowe i krajobrazowe, przedstawiono je na rysunku studium – skala 1:10 000. Zasięgi stref mają charakter wstępny, bez wykonania szczegółowych studiów i wymagają uszczegółowienia na etapie opracowywania planów miejscowych poszczególnych terenów.

Propozycje wprowadzenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego następujących stref ochrony konserwatorskiej:

Strefa A – ścisłej ochrony konserwatorskiej.

Zespoły Dworsko-Parkowe w Klukach, Strzyżewicach, Słupii, Parznie oraz teren lokalizacji kościoła w Kaszewicach zostały objęte strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej. Obejmuje ona obszary, na których znajdują się zespoły i obiekty zabytkowe o dużych wartościach. Ochronie podlega: komponowany, historyczny układ przestrzenny, komunikacyjny, podziały parcelacyjne, zabytki architektury i budownictwa, zbiorniki wodne, zespoły zieleni komponowanej. Obowiązuje priorytet zachowania, odtwarzania i eksponowania walorów zabytkowych elementów układu. Wszelkie naruszenia stanu istniejącego (w zakresie funkcji, parcelacji, przekształcenia i uzupełnienia zabudowy oraz towarzyszących jej elementów środowiska przyrodniczego) wymagają zezwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Strefa B – ochrony konserwatorskiej wybranych elementów środowiska kulturowego.

Obejmuje układy przestrzenne miejscowości o zachowanym historycznym rozplanowaniu, historycznej zabudowie i wartościowych walorach naturalnych.

Ochroną należy objąć układy urbanistyczne i ruralistyczne miejscowości Kaszewice, Kluki, Parzno.

Na terenach objętych strefą obowiązuje:

- zachowanie i konserwacja zabudowy zabytkowej i posiadającej walory kulturowe,
- zachowanie historycznego układu rozplanowania – układ ulic, dróg, placów,
- zachowanie historycznych podziałów własnościowych,
- zachowanie komponowanych układów terenowych i zaprojektowanej zieleni,
- dostosowanie nowej zabudowy w zakresie lokalizacji, skali i formy architektonicznej do lokalnej tradycji budowlanej lub lokalnie zakaz nowej zabudowy,
- usunięcie dysharmonizujących nawarstwień,
- uzyskanie opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na temat przekształceń formy zabudowy istniejącej oraz lokalizacji, skali i formy nowej zabudowy,
- ochrona archeologiczna zgodnie z zapisami dla strefy „OW”.

Strefa E – ochrony ekspozycji, która obejmuje obszary stanowiące zabezpieczenie właściwego eksponowania kościoła w Parznie.

Na terenach objętych strefą obowiązuje:

- ustalenie nieprzekraczalnych gabarytów nowej zabudowy,
- ograniczenia w lokalizacji reklam (zakaz lub określenia dopuszczalnych form i nieprzekraczalnych gabarytów),
- uzyskanie opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na temat ewentualnych odstępstw od powyższych rygorów, jak również na temat podziałów własnościowych (ustalenie wielkości działek), nasadzeń, zmian ukształtowania terenu.

Strefa OW - strefa obserwacji i ochrony archeologicznej, która obejmuje rejony osadnictwa pradziejowego i historycznego,

Na terenach objętych strefą obowiązuje:

- uzgodnienie z WKZ inwestycji związanych z naruszeniem stratygrafii nawarstwień ziemnych celem przeprowadzenia badań wyprzedzających oraz zapewnienia nadzoru archeologicznego w trakcie realizacji inwestycji.

Dla właściwego ustalenia działań z zakresu niezbędnej i pożądanej ochrony dóbr kultury celowe jest opracowanie studium ochrony i kształtowania krajobrazu dla obszaru całej gminy.

5. Kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej

5.1. Infrastruktura techniczna

5.1.1. Gospodarka wodno – ściekowa

Gmina Kluki posiada 2 ujęcia wody. Studium ustala adaptacje i ochronę ujęć wody przed zanieczyszczeniem.

W zakresie gospodarki ściekami „studium” postuluje:

- budowę sieci kanalizacyjnej i gminnej oczyszczalni ścieków dla miejscowości Kluki i Kaszewice,
- budowę sieci kanalizacyjnej i grupowych oczyszczalni ścieków lub indywidualnych oczyszczalni ścieków w pozostałych miejscowościach gminy Kluki.

Prognozowane koszty tych inwestycji w zależności od przyjętych wariantów w poszczególnych miejscowościach przedstawiono w „Koncepcji gospodarki ściekowej i oczyszczalni ścieków dla gminy Kluki”.

Należy przewidzieć także odprowadzanie ścieków deszczowych z utwardzonych terenów zakładów przemysłowych i użyteczności publicznej oraz z terenów narażonych na zanieczyszczenia (np. stacje benzynowe, parkingi itp.). W celu usunięcia zawiesiny i substancji ropopochodnych wyloty kanalizacji deszczowej powinny posiadać podczyszczalnie wód deszczowych, składające się, co najmniej z osadnika i separatora.

Przy odprowadzaniu ścieków deszczowych z terenów zanieczyszczonych (stacje benzynowe, parkingi, itp.) należy przewidywać wykonanie podczyszczalni wód deszczowych w celu usunięcia zawiesiny i substancji ropopochodnych.

5.1.2. Gazownictwo

Docelowo gaz przewodowy dla terenu gminy doprowadzony zostanie z projektowanego gazociągu wysokiego ciśnienia Łask - Bełchatów, gdzie w rejonie wsi Wygwizdów (gm. Bełchatów) od strony północnej przewidziano odgałęzienie w kierunku wsi Kluki. Na terenie gminy Kluki trasa ww. gazociągu przebiegać będzie na trasie Parzno - Kluki - Osina i dalej w kierunku Szczercowa,

Z uwagi na możliwość skrócenia odcinka w rejonie Kluk trasę korytarza technicznego dla ww. gazociągu przewidziano w ujęciu wariantowym. Stację redukcyjną dla rozprządzenia gazu przewidziano w północnej części wsi gminnej Kluki.

5.1.3. Gospodarka ciepła

Na terenie gminy Kluki nie ma zbiorczej sieci ciepłowniczej, a jedynie funkcjonują lokalne urządzenia ciepłownicze w obiektach mieszkalnych oraz w obiektach produkcyjnych i usługowych.

W związku z faktem, że na terenie gminy nie istnieją sieci ciepłownicze. Głównym źródłem zaopatrzenia w ciepło są kotłownie lokalne i indywidualne. Preferuje się w kierunkach rozwoju gminy propagowanie źródeł ciepła o kierunku proekologicznym. Zaleca się stosowanie innych niż węgiel dostępnych technologii opartych o paliwa ciekłe i gazowe a także wykorzystanie dostępnych technologii opartych o energię słoneczną.

5.1.4. Zagospodarowanie odpadów

W ciągu lat obserwuje się w Polsce wyraźną zmianę wskaźników nagromadzenia odpadów komunalnych. Kierunek tych zmian polega na zwiększaniu odpadów, przy jednoczesnym zmniejszeniu ich gęstości.

Obszar gminy korzysta i korzystać będzie docelowo z eksploatacji urządzonego wysypiska śmieci w Woli Kruszyńskiej (gm. Bełchatów), gdzie odpady wywożone są środkami transportu komunalnego.

Prócz tego, proponuje się urządzenie składowiska odpadów w południowo-wschodniej części gminy (szczegółową lokalizację pokazano na rysunku studium).

Proponuje się, aby na całym terenie gminy objętym systemem odpadów komunalnych, wprowadzić selektywną zbiórkę i odzysk surowców wtórnych.

Selektywną zbiórką objęte by zostały przede wszystkim:

- szkło białe i kolorowe,
- makulatura (papier, gazety, tektura),
- opakowania z tworzyw sztucznych.

Odpady objęte zbiórką selektywną powinny trafić do odpowiednich zakładów do przeróbki i wtórnego ich wykorzystania. Odpady nadające się kompostowania winny być poddane naturalnemu procesowi kompostowania z zastosowaniem preparatów mikrobiologicznych w celu przyspieszenia procesu rozkładu związków organicznych. Uzyskany kompost, po oczyszczeniu, może być wykorzystany:

- w rolnictwie (na glebach niższych klas),
- w ogrodnictwie i na działkach rolnych,
- do rekultywacji terenów zdegradowanych.

Odpady szkodliwe dla środowiska winny być skierowane do zakładów neutralizacji i detoksykacji, w porozumieniu z wojewódzkim inspektorem sanitarnym. Odrębnie zaś należy zorganizować zbiórkę odpadów gumowych i metalowych, które po segregacji i sortowaniu winny odpowiednio trafić:

- odpady metalowe do hut,
- odpady gumowe do zakładów produkcji gumy.

5.1.5. Zaopatrzenie w energię elektryczną

Aktualnie wykorzystane źródła zaopatrzenia gminy w energię elektryczną jakimi są stacje 110/15 kV „Zamoście” (miasto Bełchatów), „Rogowiec Stary” (gmina Kleszczów) oraz „Wistka” (gmina Sulmierzyce) dysponują dostatecznymi rezerwami energetycznymi w perspektywnym horyzoncie czasowym. Zaspokojenie przyszłego zaopatrzenia gminy w energię elektryczną nie będzie wymagało potrzeby budowy na jej terenie własnej stacji zasilającej. Natomiast w celu zaspokojenia standardów określonych w Prawie Energetycznym niezbędna jest sukcesywna modernizacja sieci dystrybucyjnej między innymi poprzez dobudowę stacji dodatkowych transformatorowo - rozdzielczych 15/0,4 kV, skracanie obwodów liniowych niskiego napięcia oraz rozbudowę wzajemnych połączeń między poszczególnymi liniami rozdzielczymi średniego napięcia 15 kV.

W pierwszym rzędzie powyższe przedsięwzięcia powinny dotyczyć takich miejscowości jak: Kluki, Kaszewice, Wierzchy Kluckie i Osina. Budowa nowych stacji i linii energetycznych niezbędna dla terenów i obszarów nowo zagospodarowywanych winna zostać ujęta w założeniach do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla tych terenów celem uwzględnienia i uzgodnienia przez właściwe przedsiębiorstwo energetyczne. Dodatkowym uwarunkowaniem rzutującym bezpośrednio na zagospodarowanie przestrzeni gminy, są istniejące i projektowane linie energetyczne 400 kV i 220 kV krajowego systemu przesyłowego sieci najwyższych napięć.

Oprócz istniejących już linii przesyłowych najwyższych napięć (220 kV i 400 kV) na terenie gminy projektowana jest realizacja linii 400 kV relacji Elektrownia Bełchatów II - stacja (400 kV) Broszcin związana z realizacją odkrywki Szczerców.

5.1.6. Telekomunikacja

Przewiduje się, iż dla określonych w niniejszym studium kierunków rozwoju gminy, niezbędny będzie istotny wzrost zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne, zarówno w sektorze gospodarstw domowych i rolnych, jak i w sektorach przemysłu oraz usług.

Realizacja przyjętego kierunku rozwoju usług telekomunikacyjnych wymagać będzie:

- dalszą rozbudowę sieci telekomunikacyjnych zarówno w formie tradycyjnej, jak i wykorzystując nowe technologie, postuluje się rozbudowę i modernizację infrastruktury światłowodowej i objęcie całej gminy zintegrowanym systemem telekomunikacyjnym połączonym z systemem sieci wojewódzkiej i krajowej z zachowaniem w lokalizacji wymogów ustawy o wspieraniu rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych,
- ustala się rozwój systemów telekomunikacyjnych i teleinformatycznych przewodowych i bezprzewodowych stosownie do wzrostu zapotrzebowania na usługi telekomunikacyjne i teleinformatyczne w gminie i regionie,
- w zakresie telekomunikacji zakłada się pełną dostępność do łączy telekomunikacyjnych, rozwoju sieci teleinformatycznych. dla zwiększenia dostępności sieci internetowej i rozwoju społeczeństwa informatycznego, wskazuje się rozwój szerokopasmowego dostępu do internetu, urządzenie ogólnodostępnych kawiarenek internetowych, rozwoju sieci bezprzewodowych – budowę systemu nieodpłatnego dostępu do internetu – np. za pomocą hotspotów,
- rozbudowy central telefonicznych, z zastosowaniem urządzeń opartych na technice cyfrowej,
- rozbudowy i modernizacji sieci telefonicznej, z zastosowaniem techniki światłowodowej.

Źródłami finansowania tych przedsięwzięć powinny być środki pochodzące z inwestycji własnych, z inwestycji przedsiębiorstw zagospodarowujących tereny wyznaczone w planie zagospodarowania przestrzennego, a także z zysków i amortyzacji przedsiębiorstw - operatorów sieci telekomunikacyjnej oraz z ewentualnych dotacji z funduszy celowych.

5.2. Układ drogowy

Koncepcja układu komunikacyjnego, jako integralna część koncepcji zagospodarowania przestrzennego gminy, wynika przede wszystkim z uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych, z analizy dotychczasowych ustaleń planistycznych oraz przyjętych w obecnym opracowaniu kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kluki. Główne cele rozwoju układu i obsługi komunikacyjnej są następujące :

- usprawnienie przejazdu ruchu tranzytowego na drodze krajowej nr 8 relacji Warszawa -Piotrków Trybunalski - Wrocław, przy jednoczesnym ograniczeniu jej negatywnego oddziaływania (szczególnie na zabudowę mieszkaniową) i takim jej ukształtowaniem i powiązaniem z pozostałym układem drogowym, by nie była ona tylko barierą dzielącą gminę na część północną i południową,
- wykorzystanie położenia gminy i miejscowości gminnej na trasie w/w drogi krajowej nr 8 dla rozwoju usług, drobnej przedsiębiorczości, stwarzaniu oferty zabudowy mieszkaniowej i lotniskowej dla osób związanych zatrudnieniem z miastem Bełchatów oraz Zespołem Górniczo - Energetycznym „Bełchatów”,
- zwiększenie przepustowości i poprawa parametrów technicznych pozostałych dróg, uwzględniając szczególnie dynamiczny w ostatnim okresie wskaźnik motoryzacji,
- dogodna obsługa komunikacją zbiorową,
- rozwój zaplecza technicznego motoryzacji,
- stworzenie układu ścieżek rowerowych.

Głównym elementem komunikacji drogowej jest droga klasy GP (główna ruchu przyspieszonego) - droga krajowa nr 8 relacji Warszawa - Piotrków Trybunalski - Wrocław. Prowadzi ona przede wszystkim ruch tranzytowy (przewidywany dwukrotny wzrost do 2015 r.) i zapewnia powiązanie gminy z sąsiednimi terenami oraz dojazd do poszczególnych obszarów gminy na relacji wschód - zachód. Na odcinku przebiegającym przez miejscowość gminną zaproponowano nowy jej przebieg na długości 2,4 km po południowej stronie terenów mieszkaniowych.

Na relacji północ - południe (południowy wschód), podstawowym elementem układu są drogi klasy G, Z i wyjątkowo klasy L, na który składają się następujące drogi powiatowe

o numerach 1920E i 1902E.

Drogi te zapewniają powiązanie z sąsiednimi gminami, zapewniają dojazd do Zespołu Górniczo - Energetycznego „Bełchatów” oraz obsługują tereny gminy. Nie przewiduje się istotnych zmian ich przebiegu.

Wyżej wymieniony układ dróg powiatowych uzupełnia sieć dróg gminnych.

Obsługują one bezpośrednio przyległe tereny i zapewniają dojazd do poszczególnych obszarów gminy. Generalnie ich przebieg został zachowany, poza drobnymi korektami.

Układem, który bezpośrednio obsługuje tereny gminy w skali poszczególnych obiektów, pojedynczych pól jest układ dróg gminnych (klasy L, D i wyjątkowo klasy Z) - drogi gminne numerowane i dróg wewnętrznych. Miejsca parkingowe winny być zapewnione na terenach wyznaczonych pod poszczególne usługi.

Na obszarach zabudowanych należy zadbać o odpowiednią segregację ruchu pieszego i samochodowego poprzez budowę chodników, wysepek na przejściach dla pieszych na rozleglejszych skrzyżowaniach itp. W ramach modernizacji istniejącego układu oraz budowy nowych odcinków dróg należy przewidzieć możliwość budowy na wyznaczonych trasach ścieżek rowerowych jako wydzielonych, bądź zintegrowanych z chodnikami lub jezdniami.

Charakterystyka projektowanego układu drogowego:

- Droga klasy GP - droga krajowa nr 8 relacji Warszawa - Piotrków Trybunalski - Wrocław. Droga o znaczeniu międzyregionalnym. W rejonie miejscowości gminnej Kluki zaproponowano na tej trasie obwodnicę. Pozwoli to na rozdzielenie ruchu tranzytowego i lokalnego, usprawni przejazd, zwiększy bezpieczeństwo ruchu oraz zmniejszy negatywny wpływ tej drogi na tereny zabudowane. Wjazd na drogę GP tylko na wyznaczonych skrzyżowaniach. Zalecana szerokość w liniach rozgraniczających 40 - 50 m.
- Drogi klasy G lub Z - drogi powiatowe nr 1902E i 1920E.
Są to drogi o znaczeniu regionalnym. Zalecana szerokość w liniach rozgraniczających od 20 m do 25 m.
- Drogi klasy Z i L
Do tej grupy należą pozostałe drogi powiatowe. Przewidywana jest modernizacja istniejących dróg, poprawa parametrów technicznych, poprawa jakości nawierzchni. Zalecana szerokość w liniach rozgraniczających: od 12 m do 15 m.
- Drogi lokalne (L) i dojazdowe (D).
Drogi należące do tej grupy to drogi gminne. Przyjęto kryterium, że zasadniczo drogi gminne numerowane posiadać będą klasę L. Zalecana szerokość w liniach rozgraniczających dla dróg lokalnych (L) – 12 m - 15 m., dla dróg dojazdowych (D) – 10 m-15 m.

Poza drogami wskazanymi na załączniku graficznym studium, w zależności od potrzeb społeczności lokalnej, możliwa jest realizacja nowych dróg gminnych, których przebieg zostanie ustalony w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji drogi lub w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Nowe obiekty winny spełniać wskaźniki i kierunki określone w niniejszym opracowaniu.

5.3. Układ kolejowy

Zakłada się adaptację istniejącej linii kolejowej oraz budowę trasy linii kolejowej od stacji Rogowiec do strefy przemysłowej w Bogumiłowie.

5.4. Szlaki turystyczne i ścieżki rowerowe

Dla turystów wyznaczono szlaki turystyczne wykorzystujące walory przyrodnicze i zasoby dziedzictwa kulturowego:

- Szlak Wodny Rzeki Widawki,
- regionalny szlak turystyczny: Łódzki Szlak Konny (projektowany),
- Szlak Dworów i Pałaców (projektowany),
- projektowany szlak kulturowy: Szlak Budownictwa Drewnianego.

Proponuje się lokalizację ścieżek rowerowych, w miarę możliwości terenowych, wzdłuż dróg i duktów leśnych, w powiązaniu terenów mieszkaniowych z obszarami rekreacji i wypoczynku.

6. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym

W gminie Kluki przewiduje się:

- budowę, przebudowę i modernizację dróg gminnych i konieczne w tym zakresie ukształtowanie dróg w nowych liniach rozgraniczających stosownie do obecnych i przyszłościowych kategorii dróg,
- budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wraz z przyłączami do poszczególnych gospodarstw w rejonach, w których brak jest podłączeń do powyższych,
- udoskonalenie systemu wywozu odpadów oraz stopniowe wprowadzenie ich segregacji,
- tereny dla nowych linii elektroenergetycznych 15 kV, o ile będą przebiegać poza korytarzami dróg publicznych,
- budowę cmentarza na obszarze działki o nr ewid. 173/6 w miejscowości Kluki.

7. Obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów, o których mowa w art. 48 ust. 1

Na terenie gminy brak jest zadań wpisanych do rejestru zadań rządowych.

Obszarami celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, dla których należy sporządzić plany zagospodarowania przestrzennego, są obszary przeznaczone na:

- budowę planowanej obwodnicy miejscowości Kluki,
- budowę zbiorników zaporowych „Zbyszek” (pow. zbiornika: 120 ha, pojemność zbiornika 1,8 mln m³) na rzece Pilsi, „Wierzchy Kluckie” (powierzchnia 0,6 ha, pojemność zbiornika 15 tys. m³) na rowie melioracyjnym będących w Programie Małej Retencji Województwa Łódzkiego.
- modernizacja zbiorników zaporowych „Grobla” (pow. zbiornika 53,4 ha, pojemność zbiornika 907,8 tys. m³) na rzece Pilsi, „Słupia” (pow. zbiornika: 36 ha, pojemność zbiornika: 612 tys. m³) na rzece Widawce będących w Programie Małej Retencji Województwa Łódzkiego.
- *Budowa obiektów małej retencji „Kluki” – o pow. 0,40 ha oraz zbiornika „Parzno” o pow. 4,53 ha ujętych w Programie Małej Retencji wraz z Anekssem (Uchwała Nr 581/10 Zarządu Województwa Łódzkiego z dnia 13 kwietnia 2010 r.)*

8. Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m² oraz obszary przestrzeni publicznej

Obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych to obszary terenów górniczych (teren górniczy „Kuznica Kaszewska I A”, teren górniczy „Kuznica Kaszewska II”, teren górniczy „Kuznica Kaszewska III”, teren górniczy „Osina”, tereny górnicze „Pole Szczerców” i „Pole Bełchatów”) i przestrzeni publicznej. Jednakże Rada Gminy Kluki podjęła uchwałę o odstąpieniu od sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenów górniczych „Pole Szczerców” i „Pole Bełchatów”.

W gminie Kluki nie przewiduje się obszarów rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m².

Ze względu na istniejący charakter rozłogów gospodarstw rolnych nie przewiduje się obszarów obowiązkowo wyznaczonych do przeprowadzenia scalenia, a z uwagi na gabaryty działek nie zachodzi potrzeba wyznaczania terenów do przeprowadzenia scaleń i podziałów, o których mowa w ustawie o gospodarce nieruchomościami.

Obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, czyli obszar przestrzeni publicznej w rozumieniu ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym to tereny zieleni urządzonej w Klukach.

9. Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne

Gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego na obszarach przeznaczonych do zabudowy lub na których przewiduje się zmianę dotychczasowego zagospodarowania (w tym na terenach przeznaczonych do zalesienia). Obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne (ich granice) przedstawiono na rysunku studium (na planszy „Kierunki zagospodarowania”).

Gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla obszaru działki o nr ewid. 173/6, obręb Kluki, która wymaga zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na cele nie leśne.

10. Kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej

Atrakcyjność krajobrazu naturalnego, duże obszary leśne, polne czy też doliny rzeczne stanowią dobro gminy, o które należy zadbać w odpowiedni sposób. Dbłość o ład przestrzenny należy do zadań samorządu terytorialnego, gdyż w interesie gminy jest zapewnienie jak najatrakcyjniejszych warunków dla turystów i osób przyjezdnych. Lecz jego dobro leży także w interesie mieszkańców gminy, zapewniając im wysoką jakość życia w odniesieniu do warunków przestrzennych.

Uporządkowanie przestrzeni rolno-leśnej powinno polegać na docelowym określeniu na terenie gminy sposobu użytkowania gruntów w kierunku rolnym lub leśnym, poprzez wyznaczenie linii rozgraniczającej lasy oraz grunty przewidziane do zalesienia od gruntów przeznaczonych wyłącznie na cele rolne. Przebieg tej granicy

polno-leśnej powinien być wyznaczony w oparciu o warunki glebowo-przyrodnicze oraz naturalne granice fizjograficzne i wprowadzony do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Kluki.

10.1. Tereny rolne

Tereny rolne na rysunku studium oznaczone zostały:

- kolorem żółtym – tereny rolne o wyższych klasach bonitacyjnych,
- kolorem bladeżółtym – tereny rolne o niższych klasach bonitacyjnych.

Polityka przestrzenna na tych terenach polega na :

- ochronie kompleksów o wyższych klasach bonitacyjnych najbardziej przydatnych dla rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- wykorzystaniu terenów o niższych klasach bonitacyjnych stosownie do ich predyspozycji.

Ustala się następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego terenów rolniczych:

- wzmoczonej ochronie podlegają: rolnicza przestrzeń produkcyjna oraz przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe wartości terenu,
- wykorzystanie terenu na cele produkcji rolniczej, ze znacznym udziałem gospodarki polowej i ograniczaniu przeznaczania na cele nierolnicze,
- poprawianie ich wartości użytkowej oraz zapobieganie obniżania ich produktywności,
- utrzymanie istniejącej, rozproszonej zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej oraz usługowej; ochrona zabudowy o wartościach kulturowych,
- dopuszcza się jedynie wprowadzenie nowej zabudowy zagrodowej na gruntach rolnych (bez zmiany klasyfikacji), zgodnie z przepisami o ochronie gruntów rolnych i leśnych,
- zakaz nowej zabudowy mieszkaniowej,
- zakaz zabudowy niezwiązanej z rolnictwem oraz zakaz parcelacji na małe działki (w zamyśle budowlane), dopuszcza się adaptację istniejącej, rozproszonej zabudowy zagrodowej, tj. rozbudowę i wymianę budynków w ramach istniejącego siedliska,
- w przypadkach szczególnych, dopuszcza się zabudowę obiektów związanych funkcjonalnie z podniesieniem efektywności gospodarki polowej,
- osłanianie istniejącej zabudowy, uciążliwej dla środowiska , dysharmonijnej w krajobrazie pasmami zadrzewień i zakrzewień,
- przy budowie, rozbudowie lub modernizacji obiektów związanych z działalnością rolniczą, a także innych obiektów budowlanych, należy stosować takie rozwiązania, które ograniczają skutki ujemnego oddziaływania na grunty,
- zapewnienie właściwych standardów wyposażenia w infrastrukturę techniczną, z dopuszczeniem lokalnych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz uzupełniania braków w tym zakresie,
- utrzymanie tras komunikacyjnych i ciągów infrastruktury technicznej, z dopuszczeniem ich uzupełnień w niezbędnym zakresie,
- ochrona powierzchni zmeliorowanych;
  - *rozwiązanie kolizji z istniejącymi urządzeniami melioracji wodnych i wodami powinno być dokonane zgodnie z przepisami ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 145),*
  - *po zmianie sposobu użytkowania gruntów zmeliorowanych – w celu wykreślenia z ewidencji wód, urządzeń wodnych oraz zmeliorowanych gruntów, powierzchni zajętej pod zabudowę – wnioskodawca winien przesłać pisemną informację o zakończeniu inwestycji wraz z decyzją o*

warunkach zabudowy do Wojewódzkiego Zarządu melioracji i Urzędzeń Wodnych – Terenowego Inspektoratu w Piotrkowie Tryb.

- *W przypadku występowania nieujawnionych w ewidencji wód, urządzeń wodnych oraz zmeliorowanych gruntów, inwestor zobowiązany jest we własnym zakresie do rozwiązania kolizji w sposób zapewniający prawidłowy odpływ wody.*
- na terenach stref ochronnych od istniejących linii napowietrznych elektroenergetycznych 400 kV, 220 kV przestrzegać zakazu lokalizowania zabudowy do stałego pobytu człowieka, a także wprowadzania roślinności wysokopiennej, umieszczania składów, magazynów, parkingów samochodowych itp.,
- w wypadku występowania bądź odkrycia nowych stanowisk archeologicznych należy je oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy Kluki,
- modernizacja systemu melioracji w nawiązaniu do systemu nawadniania użytków rolnych,
- zakaz wypalania ściernisk,
- w wypadku udokumentowania złóż kopalin pospolitych na terenach upraw rolnych dopuszcza się prowadzenie eksploatacji pod warunkiem czasowego wyłączenia gruntu z produkcji rolnej oraz przywrócenia tych terenów po zakończeniu eksploatacji do ich rolniczego wykorzystania.

10.2. Tereny trwałych użytków zielonych

Tereny trwałych użytków zielonych, obejmujące także doliny rzeczne, na rysunku studium oznaczone kolorem jasnozielonym, pełnią funkcję lokalnych korytarzy ekologicznych.

Polityka przestrzenna na tych terenach polega na :

- ochronie ich wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
- udostępnianiu tych obszarów dla turystyki i wypoczynku, w granicach umożliwiających zachowanie wartości przyrodniczych.

Ustala się następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego dla terenów trwałych użytków zielonych:

- ochrona przyrodniczej struktury zieleni wysokiej, średniej i niskiej, cieków, użytków ekologicznych, w tym wszystkich terenów stanowiących lub mogących stanowić system lokalnych węzłów i korytarzy ekologicznych, mających wpływ na funkcjonowanie przyrody i odtwarzanie jej zasobów poprzez zdecydowane ograniczenie zabudowy,
- utrzymanie istniejących kompleksów zadrzewień śródpolnych wraz z możliwością ich powiększenia jako terenów do zalesienia w oparciu o obowiązujące przepisy w zakresie regulowania granicy polno-leśnej,
- zakaz wypalania użytków zielonych,
- ochrona powierzchni zmeliorowanych; przy zmianie ich przeznaczenia konieczna jest kompleksowa przebudowa sieci drenarskich,
- stosowanie biologicznej obudowy cieków, zabezpieczenie koryt przed erozją przez roślinność,
- tereny te są zapleczem gospodarki hodowlanej (łąki i pastwiska),
- tereny te mogą być wykorzystywane dla funkcji rekreacyjnej czasowej, przy zachowaniu następujących zasad :
  - ruch turystyczny pieszy, powinien odbywać się na wyznaczonych ścieżkach,

- ruch turystyczny rowerowy i konny, powinien być ograniczony do wyznaczonych i odpowiednio urządzonych tras,
- dopuszcza się urządzenie punktów widokowych i miejsc odpoczynku,
- dopuszcza się niezbędne urządzenia z zakresu gospodarki wodnej i rolniczej,
- zapewnienie możliwości dojazdu do kompleksów terenów i do urządzeń melioracyjnych,
- adaptuje się istniejące budownictwo zagrodowe wraz z modernizacją, a wyklucza się lokalizację nowych siedlisk,
- w obiektach istniejących – uzupełnianie wyposażenia w zakresie infrastruktury technicznej (z dopuszczeniem lokalnych rozwiązań w zakresie zaopatrzenia w wodę, odprowadzania i oczyszczania ścieków oraz ogrzewania, z zaleceniem przechodzenia na nieuciążliwe dla środowiska media grzewcze),
- rozwój urządzeń związanych z turystyką, wypoczynkiem i sportem, a także niezbędnych urządzeń z zakresu gospodarki wodnej i rolniczej oraz komunikacji i infrastruktury technicznej, warunkuje się spełnieniem wymagań w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu, zróżnicowanych w zależności od położenia i cech poszczególnych fragmentów terenu,
- urządzenie tras rowerowych wg proponowanych przebiegów,
- na terenach stref ochronnych od istniejących linii napowietrznych elektroenergetycznych 400 kV, 220 kV przestrzegać zakazu lokalizowania zabudowy do stałego pobytu człowieka, a także wprowadzaniu roślinności wysokopiennej, umieszczania składów, magazynów, parkingów samochodowych itp.,
- w wypadku występowania lub odkrycia stanowisk archeologicznych należy je oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy Kluki.

10.3. Tereny leśne

Tereny leśne, na rysunku studium oznaczone kolorem zielonym, bez względu na formę własności, pełnią funkcje ochronne i turystyczne – wypoczynkowe.

Polityka przestrzenna na tych terenach polega na:

- ochronie ich wartości przyrodniczych i krajobrazowych,
- udostępnianiu ich dla turystyki i wypoczynku, w granicach umożliwiających zachowanie wartości przyrodniczych, z wykluczeniem rozwoju funkcji osadniczych.

Ustala się następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego dla terenów leśnych:

- ochrona zasobów istniejących, w tym występujących w ich obrębie użytków ekologicznych,
- prowadzenie gospodarki leśnej z uwzględnieniem ostoi gniazdowania i bytowania ptactwa (łącznie z zachowaniem drzew dziuplastych),
- na terenach leśnych dopuszcza się tworzenie polan śródleśnych i niewielkich zbiorników wodnych, cieków melioracyjnych, lokalizację obiektów i budynków oraz urządzeń związanych z gospodarką leśną,
- realizacja obiektów kubaturowych, zgodnie z ustawą o lasach;
- wstrzymanie lokalizacji obiektów powodujących zanieczyszczenie powietrza, wody i gleb lub też uciążliwych dla otoczenia,
- wykorzystanie terenów dla potrzeb turystyki i wypoczynku, przy zachowaniu następujących zasad:

- ruch turystyczny pieszy powinien odbywać się na wyznaczonych trasach, z określeniem rejonów swobodnej penetracji terenu, uzgodnionych z Nadleśnictwem Bełchatów,
- ruch turystyczny rowerowy i konny powinien być ograniczony do wyznaczonych przez Nadleśnictwo Bełchatów i odpowiednio urządzonych tras śródleśnych,
- dopuszcza się urządzenie punktów widokowych i miejsc wypoczynku,
- rozwój urządzeń związanych z turystyką, wypoczynkiem i sportem, a także niezbędnych urządzeń z zakresu gospodarki leśnej oraz komunikacji i infrastruktury technicznej warunkuje się spełnieniem wymogów w zakresie ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu,
- urządzenie tras rowerowych wg proponowanych przebiegów,
- wyklucza się wykorzystanie terenów leśnych dla funkcji osadniczej,
- na terenach stref ochronnych od istniejących i projektowanych linii napowietrznych 220kV i 400 kV przestrzegać zakazu lokalizowania zabudowy do stałego pobytu człowieka, a także roślinności wysokopiennej, umieszczania składów, magazynów, parkingów samochodowych itp.,
- w wypadku występowania lub odkrycia stanowisk archeologicznych należy je oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy Kluki,
- w odniesieniu do dróg i szlaków stosuje się odpowiednio przepisy jak dla dróg dojazdowych i pożarowo-leśnych,
- dopuszcza się przeprowadzenie, w razie braku innych możliwości, liniowych elementów infrastruktury technicznej (najlepiej z wykorzystaniem istniejących dróg, duktów i przecinek),
- utrzymanie istniejących kompleksów leśnych i zadrzewień śródpolnych wraz z możliwością powiększenia w oparciu o obowiązujące przepisy.

Cele gospodarki leśnej realizowane będą zgodnie z ustawą o lasach, przy nadaniu nadrzędnej rangi środowiskowo – twórczym funkcjom lasu.

10.4. Tereny przeznaczone do zalesienia

Tereny przeznaczone do zalesienia na rysunku studium oznaczone zostały zielonym szrafem i określone warunkami:

- opracowanie projektowe i prowadzenie działalności związanej z zalesieniami terenów wymaga opinii właściwego Nadleśnictwa i służby nadzoru nad melioracjami,
- w wypadku występowania lub odkrycia stanowisk archeologicznych należy je oznaczyć, zabezpieczyć i powiadomić Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, Wójta Gminy Kluki.

Powyższe ustalenia mają na celu ochronę terenów wartościowych oraz zobowiązania właścicieli do zachowania odpowiedniej równowagi w ekosystemach i kształtowania ich równowagi i naturalnej odporności. Realizacja powyższych zasad ma na celu wyrównanie i ujednolicenie stanu systemów lasów prywatnych do lepszych jakościowo lasów państwowych.

11. Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych

W gminie Kluki obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi występują przy rzece Widawka w południowo-zachodniej części gminy. Na obszarach tych wprowadza się

Nie ma obszarów osuwania się mas ziemnych.

12. Obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny

Na obszarze gminy Kluki brak jest obiektów i obszarów, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny.

13. Obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. nr 41, poz. 412 oraz z 2002 r. nr 113, poz. 984 i nr 153, poz. 1271)

W gminie Kluki nie występują obszary pomników zagłady.

14. Obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji

Obszarami wymagającymi rekultywacji są m.in. składowiska odpadów. W gminie Kluki jest to projektowane składowisko odpadów w południowo-wschodniej części gminy Kluki. Po zakończeniu eksploatacji, obszar składowiska należy zrehabilitować oraz prowadzić monitoring.

Przez pojęcia rehabilitacji i rekultywacji rozumie się także tzw. rewitalizację obszarów podlegających ochronie na podstawie przepisów o ochronie dóbr kultury. Dotyczy to głównie obszarów wymagających przekształceń i odnowy oraz modernizacji.

Dla zapewnienia atrakcyjnego wyglądu miejscowości niezbędne jest przeprowadzenie działań polegających na:

- utrzymywaniu charakterystycznych układów przestrzennych,
- lokalizacji nowej zabudowy na zasadzie utrzymania skali i charakteru zabudowy istniejącej,
- kształtowania zabudowy wiejskiej na zasadzie tworzenia zagród stanowiących charakterystyczne dla wsi zespoły zabudowy zwartej,
- umożliwienie lokalizacji funkcji mieszkaniowej jak i funkcji wyodrębnionej i samodzielnej, jednocześnie zaś tworzącej w miarę zwarte pierzeje lub zespoły.

15. Granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych

W Gminie Kluki nie ma terenów zamkniętych.

16. Inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie

Wziąwszy pod uwagę uwarunkowania i potrzeby zagospodarowania występujące w gminie Kluki, nie wskazuje się innych obszarów problemowych.

V. POLITYKA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

Sporządzenie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest niezbędnym ogniwem procesu planowania przestrzennego, który ustawowo jest procesem ciągłym. Studium, jako etap poprzedzający plany miejscowe, wskazuje pełen zakres możliwości przedsięwzięć planistycznych oraz realizacji idei i zamierzeń rozwoju lub ograniczeń czy ochrony, w bliskiej i dalszej perspektywie czasowej.

Opracowanie jest kierowane zasadami zrównoważonego rozwoju i spełnia podstawowe jego kryteria:

- cele społeczne realizowane przez takie kształtowanie struktur przestrzennych, aby umożliwić społeczeństwu stopniowe osiąganie poprawy jakości życia, poprzez proporcjonalne rozmieszczenie ludności w stosunku do miejsc pracy i układów osadniczych, zachowanie prawidłowych relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami zamieszkania, pracy, odpoczynku, usług i administracji, wskazanie korzystnego techniczno-przestrzennego standardu środowiska człowieka, kształtowanie środowiska przestrzennego kreującego nowe jakościowo potrzeby i wartości społeczne;
- cele kulturowe osiągane przez takie kształtowanie struktur przestrzennych, które chronią istniejące dziedzictwo kulturowe przed zniszczeniem lub dewastacją, poprzez powiązanie obiektów historycznych z krajobrazem naturalnym i wkomponowanie ich we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne oraz poprzez tworzenie nowych istotnych wartości kulturowych;
- cele ekologiczne osiągane przez kształtowanie struktur przestrzennych oddziałujących hamująco na dewastację środowiska i tworzących warunki umożliwiające jego aktywną ochronę poprzez zgodność charakteru i struktury zagospodarowania przestrzennego z cechami i walorami środowiska przyrodniczego, zgodność intensywności zagospodarowania z naturalną chłonnością środowiska oraz jego odpornością na zniszczenia, eksponowanie wartości krajobrazowych i ich harmonijne łączenie z zagospodarowaniem, tworzenie warunków zapewniających ochronę unikatowych wartości środowiska oraz umożliwiających odzyskanie utraconej równowagi ekologicznej;
- cele ekonomiczne osiągane przez kształtowanie struktur przestrzennych tworzących warunki wzrostu efektywności gospodarowania poprzez racjonalne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i istniejącego majątku, kształtowanie elastycznych struktur przestrzennych, podatnych na dalszy rozwój, kształtowanie warunków przestrzennych tworzących korzystne procesy, kształtowanie układów przestrzennych, których struktura zwiększa sprawność i niezawodność funkcjonowania.

W wyniku przeprowadzonych analiz i studiów dokonano waloryzacji obszaru gminy i określono politykę funkcjonalno-przestrzenną gminy - w pełni czytelną po zapoznaniu się z rysunkiem studium (plansza „Kierunki zagospodarowania, Polityka funkcjonalno – przestrzenna”), gdzie przedstawiono lokalizację poszczególnych obszarów.

W przedstawionej na rysunku studium tabeli pokazano oznaczenia poszczególnych obszarów oraz przypisane im funkcje. Przypisane danemu obszarowi różne funkcje zostaną wyodrębnione w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z wymaganą w tych opracowaniach precyzją i stopniem uszczegółowienia.

Wszelkie działania przestrzenne na obszarach nie objętych tzw. obowiązkiem sporządzenia planu, wymagają również wyprzedzających działań planistycznych obejmujących obowiązkowo obszar docelowy wraz ze strefą kontekstu przestrzennego.

W oparciu o uwarunkowania w pełnym zakresie problemowym, tzn. przestrzenno-historycznym, z uwzględnieniem cech szczególnych miejsca i jego tożsamości, przyrodniczo-ekologicznym, komunikacyjnym zarówno jako system lokalny, jak i w powiązaniach zewnętrznych, infrastruktury technicznej oraz infrastruktury społeczno-gospodarczej, a także według zamierzeń organów nadrzędnych oraz wskazań władz samorządu lokalnego zaproponowano koncepcję rozwoju gminy. Koncepcja ta określa cele społeczne, kulturowe, ekologiczne i ekonomiczne, wskazuje kierunki rozwoju gminy na czas najbliższy i dla dalszej perspektywy czasowej.

Generalnie, za zasadę przyjmuje się ochronę i rozwój oraz przekształcenia i intensyfikację istniejących walorów i zjawisk.

Rozproszona struktura osadnicza nakazuje dążenie do koncentracji i komasacji terenów zabudowanych. Będzie to proces bardzo odległy w czasie, ale musi być celowy.

Jako wartości rozwojowo – przekształcające wprowadza się stopniowe przekształcanie rozproszonej zabudowy zagrodowej, różne formy aktywności gospodarczej wspomagające rozwój społeczno-gospodarczy oraz uaktywnienie gospodarcze potencjalnych obszarów obsługujących komunikację.

Realizacja zadań powinna obejmować różne perspektywy czasowe, niejednokrotnie determinowane czynnikami będącymi poza Samorządem Gminy, ale przede wszystkim procesy rozwojowe powinny być sukcesywne i celowe.

Koncepcja zawarta w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kluki” wskazuje na możliwość większej aktywności gospodarczej, dostosowanej do zmiennych uwarunkowań i potrzeb, a jednocześnie chroni i rozwija istniejące walory przyrodniczo-kulturowe i wskazuje możliwość lepszych warunków życia jej mieszkańców, oraz podnoszenia rangi gminy w strukturze województwa.

VI. INTERPRETACJA ZAPISÓW USTALEŃ STUDIUM

1. Zgodnie z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. nr 80 poz. 717 z późn. zm.) studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego nie jest aktem prawa miejscowego, lecz jedynie dokumentem określającym politykę przestrzenną gminy. Jednocześnie ustalenia zawarte w studium są wiążące dla organów gminy sporządzających plany miejscowe.
2. Ustalenia zawarte w tekście i załącznikach graficznych studium wyrażają jedynie kierunki zagospodarowania przestrzennego obszaru, nie są zaś ścisłym przesądzeniem o formie i granicach zainwestowania i użytkowania terenów.
3. Określenia dotyczące formy użytkowania terenów dotyczą podstawowych i uzupełniających lub towarzyszących rodzajów zabudowy. Na terenach tych mogą być realizowane także inne formy zabudowy, pod warunkiem nie pozostawiania w sprzeczności z formami określonymi w studium.
4. Przy opracowywaniu planów miejscowych dla terenów przeznaczonych pod zabudowę należy przewidzieć zielen publiczną, stwarzającą warunki do wypoczynku, estetyki i przejść pieszych.
5. Poza drogami wskazanymi na załączniku graficznym studium, w zależności od potrzeb społeczności lokalnej, możliwa jest realizacja nowych dróg gminnych, których przebieg zostanie ustalony w drodze decyzji o ustaleniu lokalizacji drogi lub w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Nowe obiekty winny spełniać wskaźniki i kierunki określone w niniejszym opracowaniu.

VII. UZASADNIENIE PRZYJĘTYCH ROZWIĄZAŃ I SYNTEZA USTALEŃ PROJEKTU STUDIUM

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy to opracowanie strategiczne dla rozwoju przestrzennego gminy Kluki. Mimo, że nie ma ono rangi prawa miejscowego, to jednak stanowi oś systemu planowania przestrzennego na poziomie gminy.

W opracowanym dokumencie znalazły się informacje wynikające z:

- rozpoznania aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej rozwojem,
- sformułowania kierunków rozwoju i zagospodarowania przestrzennego gminy, a także podstawowych zasad polityki przestrzennej i zasad ochrony interesu publicznego,
- stworzenie podstaw do koordynacji sporządzania planów miejscowych i wydawania decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego wydawanych w przypadku ich braku,
- integrowanie polityki przestrzennej państwa z interesami gminy, a także wpływanie na formułowanie zadań rządowych, wojewódzkich i powiatowych, związanych z priorytetami rozwoju gminy,
- zbiorów informacji stwarzających warunki dla marketingu przestrzennych walorów gminy w celu lokowania tu działalności związanej z preferowanymi formami aktywności gospodarczej i społecznej,
- promocji walorów i możliwości inwestycyjnych gminy.

Podczas kolejnych etapów realizowania opracowania analizie poddane zostały istniejące opracowania planistyczne i inne branżowe, wydane decyzje o pozwoleniu na budowę, wydane decyzje o warunkach zabudowy, wydane decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz wnioski złożone przez zainteresowanych. W ten sposób określone zostały potrzeby i aspiracje społeczeństwa, władz i przedsiębiorców, a także zjawiska wpływające na samą przestrzeń gminy. Ustalono zostały:

- stan środowiska przyrodniczego i kulturowego,
- stan i faktyczne wyposażenie w infrastrukturę techniczną, transportową i społeczną,
- potencjał demograficzny,
- potencjał ekonomiczny i gospodarczy gminy,
- sytuacja na rynku pracy oraz problemy związane z bezrobociem.

Zebrane informacje posłużyły do przeanalizowania ich pod kątem możliwości przestrzennego kształtowania gminy. Wyniki przeprowadzonych badań stanowią bazę do określenia kierunków rozwoju gminy oraz rozpoznania jej predyspozycji i możliwości z uwzględnieniem zasad ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego. Zaproponowane nowe tereny inwestycyjne w pełni wystarczają na zabezpieczenie potrzeb gminy w zakresie terenów budownictwa mieszkaniowego, działalności usługowej i gospodarczej na najbliższy okres, przy jednoczesnym zachowaniu w stanie nienaruszonym walorów środowiska. W studium znalazły się także wytyczne dotyczące zagospodarowania terenów rolnych i leśnych w taki sposób, aby nie uległy one nadmiernej degradacji.

Realizacja ustaleń studium, wynikająca z przeprowadzonych analiz opiera się przede wszystkim na:

- stymulowaniu rozwoju gminy,
- inspirowaniu i realizowaniu programów zmierzających do poprawy jakości życia mieszkańców,
- udziale samorządu gminy w procesie opracowywania, uchwalania, aktualizacji i oceny realizacji,
- tworzeniu infrastruktury dla istniejących i planowanych inwestycji,
- zapewnieniu współdziałania samorządu gminy z samorządem powiatowym i wojewódzkim odnośnie prowadzonych analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, zagadnień jego rozwoju, styków pomiędzy gminą a gminami sąsiednimi,
- analizie i kontrolowaniu stopnia wykorzystania gruntów.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że dotychczasowe kierunki rozwoju i istniejące

funkcje gminy mogą być kontynuowane, pod warunkiem zwrócenia większej uwagi na zrównoważony rozwój wszystkich z nich oraz na aktywizację mniej znaczących dotychczas funkcji, do takiego stopnia, aby stały się czynnikami napędzającymi rozwój gminy Kluki.